

CURSU ELEMENTARU
DE
GRAMATICA ROMANA
SINTAXA, ORTOGRAFIA ȘI COMPOZIȚIUNILE

DE

I. MANLIU

*profesoră de limba română la școala centrală de fete și premiată ală
Academiei Române pentru cărțile sale didactice.*

Acastă carte este aprobată prin *decretul domnesc* de Ministerul
instrucțiunii publice și ală Culteloră pentru tôte școalele de amândouă
sexele din țeră, în urma avisului consiliului permanent
cu No. 1148 din 1875, Iulie.

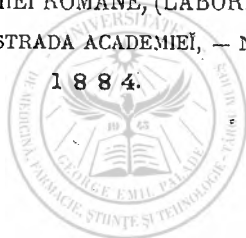
EDIȚIUNEA A CINCI-SPRE-DECEA.

BUCURESCĂ
EDITURA LIBRĂRIEI SOCECŪ & COMP.,
No. 7. CALEA VICTORIEI, No. 7.
1884.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMÂNE, (LABORATORII ROMANI)

Nr. 26. — STRADA ACADEMIEI, — Nr. 26.

P R E F A Ț A

După zdrobirea Prusiei de puterea cea mare a lui Napoleon Bonaparte, renumitul filosof Fichte se adresează poporului german printr'o serie de discursuri patriotice, spunându-i că nici o putere umană, ba nici chiar supraumană nu-i mai poate ajuta, dacă nu-și va ajuta el însuși. Apoi arătându mijlocele de îndreptare pune pe întâia treptă **instrucțiunea și educațiunea națională**. Resultatul a fost, că cei mai mari oameni ai poporului german: filosofi, pedagogi, oameni de stat etc., s'au ocupat neîntrerupt cu această chestiune, conducându, în mod sigur, acestu popor acolo unde îl vedem astăzi.

Falca Franța începu, după nenorocitul reshel de la 1871, a imita și din ea pe rivala ei. Reformele făcute de atunci până astăzi în educațiunea și instrucțiunea națională sunt peste măsură de mari. Ferice de acele popore, cari învață din nenorocirea altora!

Nu mai puțin vedem și la noi că **învățămîntul și educațiunea națională** preocupă din zi în zi mai mult pe oamenii noștri de stat și cu deosebire pe corpul didactic, de la care atîrnă în mare parte o reformă serioasă. Educațiunea și instrucțiunea fiind, după pedagogii moderni, strîns unite, ast-fel că cea d'întăiu se consideră ca scop; iar a doua ca mijloc, ce duce la scop; de aceea nu este ertat a se trata separat nici în școlă. Pe basa acesta dar ar trebui să compunem manualele, să ne formăm programele și să ne clasificăm studiile de predat, după importanța lor, etc.

În unele din prefețele edițiunilor anterioare am arătat, că în clasificare, studiul limbei materne este dintre toate cel mai important și că prin urmare pentru dînsul cată să întrebuițăm timp mai mult, de cît pentru ori care altul, dacă voim ca întregul învățămînt să fie solid și să ne dea fructele dorite. Studiul limbei materne, dice un renumit pedagog german, este cu atît mai important cu cît el contribuie în modul cel mai puternic la dezvoltarea întregului învățămînt. Fară dînsul școlarii nu sînt în stare nici a înțelege, cum se cade, celelalte studii, nici să țină în minte ceea ce se pare că ar fi învățat. De unde se vede că **acestu studiu este baza tuturor celorlalte studii școlare**. Starea unei școli bune se poate judeca, cu drept cuvînt, după progresul, ce școlarii au făcut în studiul limbei materne. Dar în multe din școlile noastre se comite și astăzi marea greșelă de a nu se da acestui studiu importanța reclamată de pedagogie, punându-le pe o treptă cu Istoria, Geografia etc.

Și apoi chiar unde i se dă o importanță oarecare, se uită, de obicei, cea mai importantă ramură a studiului limbei materne, adică analiza bucășilor de citire și deprinderile în compozițiune, cari, după părerea pedagogilor, este considerată ca **coroana** acestui

studiu. Sub cuvîntu că lipsesce timpul trebuincios, se predă în aceste școli numai gramatica, în mod abstract, neținîndu-se în sîmă că dînsa este numai o ramură, care înlesnesce școlarilor deprinderile stilistice. Ortografia, gramatica etc., își au importanța lor numai întru atîtu, întru cîtu ele se aplică la deprinderile în compozițiunî.

De aceea rogî din nou pe tôte persónele, ce vorî bine-voi a se folosi de manualele nóstre, în carî se copriud mai tôte ramurile studiului limbei materne, să-și formeze la începutul anului o programă amînunțită, clasificîndu studiile, după importanța lor, și indicîndu timpul trebuincios pentru predarea lor. În privința limbei materne s'ar puté hotărî de la 6 pînă la 10 ore pe sîptemână, de ore-ce sfera ei este fôrte largă. Ea coprinde a) *Citirea ortografice*, b) *Gramatica*, c) *Deprinderi ortografice*, d) *Deprinderi în compozițiunî*.

În cele-alalte studii primare să se înlătore memorisarea mecanică, care mai multî încurcă mintea școlarilor, de cîtu le-o desvoltă, și apoi să se predea în mod intuitiv și conform putinței copiilor de a le înțelege. Geografia, sciințele naturale, igiena, fiind mai concrete, se nascî din învățămîntul intuitiv, prin urmare pentru dînsese se potî întrebuința ore mai puține. Totî așa se pôte face și cu alte studii de mîna a doua.

În edițiunea acésta a Sintaxei amî introdusî o mică schimbare, căutîndu a înlesni mai multî înțelegerea propozițiunilor scurtate; a periódelorî, a stilului epistolarî, a diferitelor acte publice și private, de carî școlariî vorî avé trebuința mai târziu în viața practică.

Manualulî în sine nu este așa de voluminos, după cum li se pare unora; din potrivă elî este cu multî mai micî de cîtu altele, dacă amî scóte dintr'însulî numeroase deprinderi și exemple. Suma deprinderilor, a modelelor etc., este într'adevărî mare în aparență, în realitate însă este mică, de ore-ce nimenî nu este obligatî a le urma sau a le lucra pe tôte.

Din acéstă bogată materie cine-va își pôte alege ceea ce convine mai multî școlariilor sîi.

Arî fi de doritî ca Modelele de compozițiunî să se trateze mai înțai cu școlariî în clasă, călîndu-se idea fundamentală și planulî său dispozițiunea sic-căruî modelî, astî-felî s'arî puté înlătura pîrutele greutăți neîvinse, și numai apoi să se dea școlariilor, ca să le imiteze și să le lucreze.

În ceea ce privesce ortografia este de observatî că în acéstă clasă școlariî trebuie să o posedă pe deplin, de ore-ce în anii următorî cată să se ocupe mai multî cu deprinderi stilistice, compărî mai adîncite de limbă etc.

SINTACTICA

GRADULŪ IV.

CAP. I.

PROPOZIȚIUNEA

Subiectŭ — Predicatu — PropoziȚiune afirmativă,
negativă, exclamativă și interogativă.

A. E X P L I C Ă R E

(Veđi ediȚia IV.)

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI

a) **O cugetare esprimată prin vorbire sau prin scriere, se numesce propoziȚiune.**

b) Fie-care propoziȚiune se formeză din douē părȚi : din subiectŭ și din predicatu.

c) **Subiectulŭ este acea parte a propoziȚiuneii, care numesce fiinȚa sau lucrulŭ despre care se đice ceva. Elŭ se pune tot-deauna**

infinitivă; d. e.

orî-ce vorbă luată ca
prepozițiune.

Observare. Subiectul se mai pôte exprima printr'ună numerală d. e. **unii vorbesc**, și printr'o propozițiune întregă d. e. *E constatât, că pământul se întorçe împrejurul sôrelui.* Câte odată subiectul se subînțelege; d. e. Plécă, Tună. ș. a.

Deprinderea 1. Să se formeze cinci propozițiuni, în cari subiectul să fie exprimată printr'ună substantivă; cinci, în cari subiectul să fie exprimată printr'ună pronume; cinci în cari subiectul să fie exprimată prin ună verbă la infinitiv, și cinci, în cari subiectul să fie exprimată prin altă vorbă luată ca substantivă; d. e. **Păserea cântă**, etc.

e) **Predicatulă este acea parte a propozițiunei, care numesce ceea ce se dice despre subiectă.** Elă răspunde la întrebările : **Ce face?** **Ce este?** și **Cum este?** (Subiectulă).

f) **Predicatulă se pôte exprima :** 1, Printr'ună verbă; d. e. **Cănele latră**; 2, printr'ună **substantivă**; d. e. **Cănele este animală**; 3, printr'ună **adjectivă**; d. e. **Cănele este credinciosă.**

Observare. Predicatulă se mai pôte exprima, a) printr'ună pronume, d. e. Acestă cală este **ală nostru**; b) printr'ună numerală, d. e.

Noi eram^u **dece**, iar voi **do^ue-decⁱ**; c) printr'un^u substantiv^u cu prepozi^{ti}une; d. e. Acest^u h^{ai}iat^u este cu **mente**. Inelul^u e de **aur^u**. (*Ast^u-fel^u de predicat^e **ins^a**, se nasc^u mai mult^u din **causa** *lipsei* de substantiv^u **și** de adjectiv^u).*

Deprinderea 2. Să se formeze câte 3 propozi^{ti}uni cu fie-care de substantivele urm^{ato}re, spun^{en}-du-se: a) ce fac^u fiin^{te}le și lucrurile numite? b) ce sunt^u? c) cum sunt^u? Porumbel^u, p^{au}n^u, c^{ane}, foc, lun^a, Siri^u, soldat^u, Tudorel^u. ș. a. ; d. e. Porumbelul^u sb^or^a. Porumbelul^u este pas^{ere}. Porumbelul^u este frumos^u.

Observare. Când predicatul^u este exprimat^u printr'un^u verb^u, atunci concord^a cu subiectul^u s^eu în număr^u și pers^onă; când predicatul^u este exprimat^u printr'un^u adjectiv^u, atunci concord^a cu subiectul^u s^eu în număr^u, gen^u și cas^u, și când predicatul^u este exprimat^u printr'un^u substantiv^u, atunci concord^a cu subiectul^u s^eu în număr^u și cas^u, rare ori în gen^u. În cazul^u d'înt^{ai}u unirea predicatului^u cu subiectul^u se arat^a prin terminarea verbului, iar într'al^u doilea și al^u treilea prin verbul^u «**a fi**» (1).

g) După în^{te}les^u, propozi^{ti}unea p^ote fi: 1. afirmativ^a, 2. negativ^a, 3. exclamativ^a, 4. interogativ^a; iar în privin^{ta} așed^{ar}ii păr^{ti}lor^u, p^ote fi dr^{ep}tă și invers^a.

1. Propozi^{ti}unea se numește afirmativ^a, dacă predicatul^u afirmă ceva despre subiect^u; d. e. *I^on^u scrie frumos^u*.

2. Propozi^{ti}unea se numește negativ^a, dacă predicatul^u n^{eg}ă ceva despre subiect^u; d. e. *I^on^u nu scrie frumos^u*.

3. Propozi^{ti}unea se numește exclamativ^a, dacă o pronun^{ta}m^u cu

(1) Tot^u ca verbul^u ajutat^or^u «**a fi**» se mai pot^u întrebui^{ta} și verbele: a se face, a r^{em}ân^e, a sta, a șed^e, a se numi, a deveni, a se nasce, ș., a. D. e. El^u s'a făcut^u înv^{et}ător^u. Constantin^u a r^{em}as^u a-
rendaș^u. ș. a.

Din potriv^a și verbul^u ajutat^or^u «**a fi**» se întrebui^{te}ză câte odată ca verb^u predicativ^u; d. e. Noi suntem^u în școlă (în loc^u de noi ne aflăm^u în școlă.) E lună pe cer^u ș. a.

unŭ tonŭ de exclamare (de mirare); d. e. *Ce frumosŭ scrie Iónŭ!*
Cătŭ e de frumosŭ primăvara!

4. Proposițiunea se numesce **interogativă**, dacă o pronunțăm cu un tonŭ de întrebare; d. e. *Scrie Iónŭ frumosŭ?*

5. In privința aședării părților, construcțiunea propozițiunei se chiamă **dréptă** adică in ord'ne dréptă, când subiectulŭ este întâiŭ și apoi urméză pred'catulŭ; d. e. *Iónŭ scrie frumosŭ.*

6. Ea se chiamă **inversă**, când predicatulŭ se pune întâiŭ și apoi urméză subiectulŭ; d. e. *Scrie Iónŭ frumosŭ.*

h) După propozițiunea pozitivă și negativă se pune totŭ-deauna unŭ punctŭ (.) după propozițiunea interogativă semnulŭ întrebărei (?); iar după propozițiunea exclamativă se pune semnulŭ exclamărei (!).

Deprinderea 3. Să se copieze următorele propozițiuni, subliniindu-se subiectulŭ cu o linie, iar predicatulŭ cu douē linii: *Calulŭ fuge. Caii fugŭ. Elŭ fuge. Ei fugŭ. Calulŭ este negru. Caii suntŭ negri. Calulŭ este unŭ animalŭ. Caii suntŭ nisce animale. Elŭ este animalŭ. Ei suntŭ animale. Omulŭ vorbesce. Copilul dorme. Priveghetorea cântă. Cănde latră. Sorele luminezá. Foculŭ arde. Apa curge. Miróse flórea? Inflorit' a pomulŭ? Plecat' a Iónŭ? Eŭ învêțŭ. Tu scrii. Dunărea este fluviiŭ. Craiova este orașŭ. Turcia este imperiŭ. Judecătóruľŭ s'a numitŭ președinte. Elŭ a rămasŭ subprefectŭ. Iarba este verde. d. e. Calulŭ fuge.*

Deprinderea 4. Să se formeze cu fie care din substantivele următore trei propozițiuni *afirmative*, trei *exclamative*, și trei *interogative* etc., punēndu-se după dinsele punctuațiunea trebuincióasă: *Nicolae, boŭ, căne, găină, trandafirŭ, știucă, prunŭ, pěrŭ, leŭ, cerbŭ, stupŭ, fluture.*

Deprinderea 5. Să se caute câte unŭ subiectŭ *cuviinciosŭ* pentru fie-care din predicatele următore: — *sare.* — *cântă.* — *jócă.* — *vorbesce.* — *este școlarŭ.* — *este rîŭ.* — *a fostŭ capitala (Munteniei)* — *este*

rege ală (României) — s'a alesă deputată. — a rămasă arendașă. — s'a făcută primară; d. e. Capra sare.

Deprinderea 6. Să se mai formeze 10 propozițiuni asemenea celoră din deprinderea 1; apoi să se caute familia fie-cărui verbă dintr'o narațiune; d. e. de la «făcuse» **făcătoră, faptă, bine-făcătoră** etc.

Deprinderea 7. Să se caute într'o narațiune de sub rubrica *materia și forma dată*, din cursulă de compozițiuni, și să se scrie în trei despărțiri: a) propozițiunile ală căroră predicatū să fie exprimatū printr'ună verbă; b) propozițiunile a. c. p. să fie exprimatū printr'ună adjectivă, și c) propozițiunile ală căroră predicatū să fie exprimatū printr'ună substantivă.

Deprinderea 8. Să se analizeze în scris tóte propozițiunile din deprinderea 3; d. e. **Calulă fuge.**

MODELŪ DE ANALISĂ SINTACTICĂ

Calulă fuge. Acésta este o propozițiune, fiind-că este o cugetare exprimată prin scrisă, (prin vorbită ară si, când amă pronunța-o numai).

Subiectulă propozițiunei este vorba «**Calulă**»; este subiectă, fiind-că este partea aceea a propozițiunii, care numește ființa, despre care se dice ce-va. Elū este exprimatū printr'ună substantivă. (Subiectulă se mai póte exprima și printr'ună pronume; d. e. Elū fuge, ș. c. a.)

Predicatulă este vorba «**fuge**». Este predicatū, fiind-că este partea aceea a

propozițiunii, care numesce ceea ce se spune (dă) despre subiect. Elă este exprimată printr'ună verbă. (Predicatulă se măi pôte exprima și printr'ună adjectivă ș. c. a.)

După acéstă propozițiune s'a pusă ună punctă. S'a pusă ună punctă, fiind că după tóte propozițiunile afirmative și negative se pune ună punctă. Când acéstă propozițiune s'ară transforma în propozițiune interogativă sau exclamativă, atunci s'ară pune după ea semnele acestora; d. e. *Fuge calulă? Cum fuge calulă!*

CAP. II.

PROPOZIȚIUNEA DESVOLTATĂ

Atribută — Complementă dreptă — Complementă nedreptă — Complementă circumstanțială de locă, de timpă, de modă și de causă.

I. ATRIBUTULĂ

A. EXPLICARE.

(Veđi ediția IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

a) Propozițiunea, care este formată numai din părțile principale, adică dintr'ună subiectă și dintr'ună predicată, se numesce:

propozițiune simplă; iar propozițiunea care, afară de subiect și de predicat, mai are și alte părți secundare, se numește propozițiune dezvoltată.

Propozițiunea simplă se dezvoltă prin adăugarea uneia, sau a mai multor părți secundare la părțile principale; d. e. Școlarul silitor scrie, sau Școlarul silitor scrie tema. Amândouă aceste propozițiuni sunt dezvoltate, fiind-că, afară de subiect și de predicat, mai au și alte părți secundare).

b) Partea secundară a propozițiunii, care se adăugă la un substantiv, (fie acesta întrebuințat ca subiect, fie ca predicat sau ca un complement oarecare), spre a-l determina înțelesul, se numește atribut; d. e. : *Flórea cea frumósă este mirositoare.*

c) Atributul răspunde tot-deauna la întrebările: care? ce fel? și ce? și se poate exprima: 1, printr'un adjectiv; d. e. : *Strugurii cei copti sunt dulci;* 2, printr'un pronume demonstrativ; d. e. : *Acéstă flóre miróse;* 3, printr'un substantiv în genitiv; d. e. : *Piciorul mesei este rupt;* 4 printr'un substantiv în nominativ; d. e. : *Riul Dîmbovița trece prin București;* 5, printr'un substantiv cu prepozițiune; d. e. : *Omul fără amici este nefericit;* 6; printr'o aposisiune (1), d. e. :

(1) *Aposisiune* numim o determinare mai de aproape a unui substantiv prin alt substantiv pus în același cas ca și substantivul determinat. Aposisiunea se numește *atributivă*, când ține locul unei propozițiuni atributive; d. e. *Mihaiu, domnul României, a fost bravu,* în loc de : *Michaiu, care era, etc,* iar *predicativă*, când ține locul unui predicat; d. e. *Iónu, ca plugaru, are pamintul bine.* Aposisiunea se pune între două virgule.

Michaiu, domnul României, a fostu bravu ; 7, printr'unu **infinitiv** cu prepozițiunea «**de**» ; d. e. : *Plăcerea de a fi* cu tine este nespūsă ; 8, printr'unu **adverbialu** ; d. e. : *Lupta de la Călugăreni* a fostu crâncenū ; 8. printr'unu **numeralu**, d. e. : **dece** militari sosiră.

Deprinderea 9. Să se copieze următorele propozițiuni și să se sublinieze atributele, spunându-se prin ce părți de vorbire suntū exprimate : *Acestu trandafirū va înflori. Lucrătorulū obositū dórme. Lumina lunei este palidă. Tepeșū, domnulū României, a fostu cruntū. Plăcerile acestei lumī suntū trecătoare. Mușcătura viperei este veninosă. Vladū Tepeșū a fostu crudū. Culesulū viilorū a trecutū. Aerulū de munte este sănătosū. Aceste cărți suntū ale mele. Haīna cu blană este căldurosă. Michaiū, Domnulū României, a fostu ucisū. Pomulū de lângă zidū a înfloritū ; d. e. : Acestu trandafirū va înflori.*

Deprinderea 10. Să se adaoge atributulū cuviinciosū la subiectele propozițiunilorū următore : *Ferestra — este spartă. Tabla — s'a stricatū. Trăsura — este grea. Culesulū — a începutū. Penele — suntū frumóse. Vocea — este dulce. Podulū — este nou. Pesciū — suntū gustoși. Carnea — este fragedă. Bucuresciū — suntū mari. Rěsvanū — a fostu detronatū. Casa — este înaltă. Iașiū — suntū capitala (M.). Mircea a fostu domnū.*

Deprinderea 11. Să se copieze dintr'o narațiune

tóte substantivele, alů cărorů înțelesů să fie determinatů. Atributulů se va sublinia, apoi să se facă analiza ortografică a vorbelorů din propozițiunile deprinderii 9.

Deprinderea 12. Să se formeze mai multe propozițiuni, alů cărorů subiectů să aibă de atributů unů substantivů cu o prepozițiune, și vre-o câteva, alů cărorů subiectů să aibă unů atributů, exprimatů printr'unů *adverbialů*, ș. a.; d. e. Școlarulů *cu legătura roșie* este silitorů.

Deprinderea 13. Să se analizeze în scrisů, după modelulů următorů, tóte propozițiunile din deprinderea 9; d. e. Pomulů de lângă zidů a înfloritů.

MODELŪ DE ANALISĂ SINTACTICĂ

Pomulů de lângă zidů a înfloritů. Acésta este o propozițiune, fiind-că este o cugetare exprimată prin scrisů; este o propozițiune dezvoltată, fiind-că, afară de subiectů și de predicatů, mai are și o parte secundară, care este «*de lângă zidů*». Subiectulů și predicatulů, prin urmare și propozițiunea simplă, arů fi: *Pomulů a înfloritů*; «*de lângă zidů*» este o parte secundară, fiind-că nu póte sta de sine, și pe lângă aceste póte lipsi din propozițiune, fără ca acésta să înceteze de a mai fi propozițiune; este *atributů*, fiind-că este adăogatulů pe lângă subiectulů, ce este exprimatů printr'unů substantivů, și tóte vorbele, carů se

adaogă la unŭ substantivŭ pentru a-ŭ determina înțelesulŭ, se numescŭ atributŭ.

Acestŭ atributŭ este exprimatŭ printr'unŭ adverbialŭ. Atributulŭ se mai pŭte exprima printr'unŭ adjectivŭ; d. e. Pălăria cea mare este a mea. ș. a.

(După acestŭ modelŭ se vorŭ analiza tŭte propozițiunile desvoltate din deprinderile ce urmăză).

II. COMPLEMENTULŬ DREPTŬ

A. EXPLICARE

(Veđi ediția IV)

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI

a. Complementulŭ dreptŭ este o parte secundară a propozițiunii, care complinesce înțelesulŭ unuŭ verbŭ transitivŭ ⁽¹⁾ și se pune în casulŭ acusativŭ, răspundēndŭ la întrebările : *pe cine ?* sau *ce ?*

b. Complementulŭ dreptŭ se pŭte exprima : 1, printr'unŭ substantivŭ, cu sau fără prepozițiunea **pe** ⁽²⁾; d. e. : Cânele păzesce **casa**; 2. Printr'unŭ pronume; d e. : Cânele **o** păzesce, și 3, Prin-

(1) Unele verbe transitive aŭ, pe lângă complementulŭ dreptŭ pătimitorŭ, unŭ altŭ complementŭ, care exprimă ceea ce este celŭ d'întăiŭ sau ce se face cu dînsulŭ. Acestŭ complementŭ se numesce **Factitivŭ** ; d. e. Generalulŭ a făcutŭ pe nepotulŭ sēu **ofțerŭ**. Francesii aleseră pe Napoleon de împăratŭ.

(2) Propozițiunea «pe» se pune numai înaintea numelorŭ de persŭne; d. e. : Amŭ vėđutŭ pe Iŭnŭ ; rare ori înaintea altorŭ nume; d. e. : Leulŭ a biruitŭ pe ursŭ.

tr'ună **verbă** la infinitivul său prin orî-ce vorbă luată ca substantiv⁽¹⁾; d. e.: Eă voescă **a cânta**.

Deprinderea 14. Să se sublinieze complementele drepte din propozițiunile următoare și să se spună prin ce părți de vorbire suntă exprimate; în urmă să se descompună vorbele din mai multe propozițiuni în silabe, silabele în litere, deosebindu-le în primitive și derivate. A. *Țăranulă sapă via. Plóea a rēcoritū aerulū. Fiiū lui Iacob vîndură pe Iosifū, fratele lorū. Vaca dă lapte. Cănele păzesce casa. Pisica prinde șóreci. Tâmplarulū face mese frumóse. Sórele luminéză pămîntulū. Ce pesce ai cumpēratū? Amū cumpēratū unū crapū frumosū. Elū a cumpēratū unū curcanū grasū. Tu nu scii scie? In-vēțat'a elū a scie? Elū se duce. Noi nu vē împedecămū. Foculū te încăldesce. Eă mă spělū. Tu te îm-braci.* B. Servitorulū nostru a cumpēratū nisce mere fórte frumóse, Lupii din Rusia suntă fórte sēlbatici; d. e.: Țăranulū sapă via.

Deprinderea 15. Să se caute subiectele și complementele trebuincioșe pentru fie-care din predicătele următoare: — *scie* —. — *tae* —. — *sparge* —. — *rupe* —. — *sapă* —. — *ară* —. — *cosesce* —. — *seceră* —. — *ridică* —. — *dobórá* —. — *smulge* —. — *plantéză* —. — *cóse* —. — *spală* —. — *gătesce* —. — *împușcă* —. — *prinde* —. — *învinge* —. — *vînézá* —. — *sémēná* —. — *păzesce* —. — *pune* —; d. e.: *Petru scie o epistolă*.

Deprinderea 16. Să se se formeze nisce propozițiuni, ale cărorū predicatū să aibă de comple-

(1) Complementulū dreptū se póte exprima și printr'o propozițiune întrégă; d. e.: Amū auđitū, că fratele tēū a fostū bolnavū.

mentu dreptu substantivele urmatoare : — *lemne*. — *graii*. — *porumbii*. — *gradina*. — *pesce*. — *epure*. — *pomii*. — *calii*. — *cane*. — *cerbii*. — *ursii*. — *Turcii*. — *Ungurii*. — *Polonii*. — *Muscalii*. — *casii*. — *masii*. — *ferestra*. — *trasura*; d. e. : Taetorulii tae *lemne*.

Deprinderea 17. Sa se copieze din naraatiunea X tote complementete drepte; dupa aceea vorbele, in cari se afla cate unii diftongii si pe acelea in cari se afla cate unii triftongii.

Deprinderea 18. Sa se formeze optii propozitiunii, ale carorii complemente drepte sa fie exprimate printr'unii substantivii, si cinci printr'unii verbii la infinitivii. Dupi aceea sa se scrie din gandii 10 vorbe terminate in *ii* sau *ii* scurtii.

III. COMPLEMENTULII NEDREPTII

A. EXPLICARE.

(Veii editia IV).

B. DEFINITIUNII SI DEPRINDERII.

a) **Complementulii nedreptii este o parte secundarii a propozitiunii, care complinesce intelesulii unui adjectivii sau alii unui verbii, si stii in casulii dativii sau in altii casii cu prepozitiune.** Intrebarii : *cuii? la ce? la cine? in cine? de cine? despre cine?* d. e. : Da cartea acestii lui Alexandru.

b) **Complementulii nedreptii se pote exprima: 1, printr'unii substantivii in dativii; d. e. : Da sco-**

larului acéastă carte; 2, printr'unú **substantivú** cu **prepozițiune**; d. e. : Copiil suntú iubiți **de părinți**; 3, printr'unú **pronume** cu o prepozițiune; d. e. : Eú mă temú **de tine**; și 4, printr'unú verbú la infinitivú; d. e. : *M'amú hotărítú a pleca.*

Deprinderea 19. Să se analizeze următoarele propozițiuni, arătându ce felú de complementú are predicatulú și prin ce parte de cuvintú e exprimatú fie-care complementú; in urmă să se facă analiza ortografică a mai multorú vorbe. **A.** *Copiil suntú supuși părinților. Eú amú dăruitú o carte lui Petre. Israelitil se închinău unuí vitelú de aurú. Romanil se temeău de Daci. Decebalú a fostú învinsú de Traianú. Lumea vorbesce despre faptele tale. Eú imi spélú mânele. Elú își tunde barba. Suntú obicinuitú a lucra. Suntú hotărítú a muri. V'amú trămisú o epistolă. Mi-e sete. Mi-e frigú.* **B.** *Premiulú întâiú se cuvine lui Alexandru. Amú trămisú amicului meu din Iași o epistolă de mêngâere. Armata română de pe malurile Dunării, a fostú admirată de tótá lumea. V'amú trămisú o cutie cu totú felulú de lucruri. Giurgiulú, unú orașú alú României, a fostú bombardatú de Turci. Tótá armata d'împrejurulú Plevnei era comandatú de domnulú Românilorú.*

Deprinderea 20. Să se caute câte unulú saú doué complemente potrivite pentru predicatele din propozițiunile următoare : *Mama dá ——. Impărțitorulú distribue ——. Servitorulú duce ——. Părintil dăruescú ——. Preotulú se rógă ——. Inimiculú se teme de ——. Grivița a fostú luatá de —. Profesorulú vorbesee despre —. Plóea este folositóre —. Florile suntú plăcute —. Brâncovenulú a fostú condamnatú la —.*

Părinții sunt mulțumiți de—. Amă luat parte la—. Soldatul român este hotărât la—. M'amă înșelat în—; d. e.: Mama dă nutrimentul copilului său.

Deprinderea 21. Să se formeze 10 propozițiuni asemenea celor din deprinderea 19; după aceea să se scrie familia vorbelor din narațiunile de la sfârșitul cărții; d. e.: de la adjectivul «mare» avem *mărime, mărinimie, ș. a.*

Deprinderea 22. Să se copieze dintr'o bucată aleasă de profesor, toate complementele nedrepte.

Deprinderea 23. Să se schimbe următoarele propozițiuni active, în propozițiuni pasive și cele pasive în propozițiuni active: *Grădinarul plantază pomii. Vierul sapă via. Țăranii strâng fânul. Mahomet al II a luat Bisaniul. Grindina a stricatul grânele. Masa este făcută de tâmplar. Epurele s'a împușcat de vânător. Creștinii fură persecutați de păgâni. Universul este făcut de Dumnezeu. Mavrocordat a fost resturnat de Racoviță; d. e.: Pomii sunt plantați de grădinar.*

Deprinderea 24. Să se copieze 10 propozițiuni active și 10 propozițiuni pasive.

IV. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE LOCŪ.

(*Determinațiune circumstanțială*)

A. EXPLICARE

(Vezi ediția IV)

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

Complementul care nu complinesce, ci determină înțelesul predicatului, arătându o circumstanță, se numește **complement circumstanțial, sau determinațiune circumstanțială.**

Fiindă-că elă arată, când locul, când timpul, când modul și când cauza, acestă complementă pôte fi circumstanțială: de **locŪ**, de **timpŪ**, de **modŪ** și de **causă**.

a) Complementul circumstanțial de locŪ este o parte secundară a propozițiunii, care determină locul, unde se întâmplă cele exprimate prin predicatŪ. Intrebări: *unde? de unde? în cotro? ș. a. (1).*

b) Complementul circumstanțial de locŪ se pôte exprima: 1, printr'unŪ **adverbŪ de locŪ**; d. e. ElŪ e *aici*; 2, printr'unŪ **adverbialŪ de locŪ**; d. e. Mă ducŪ la școlă.

(1) Apropierea și depărtarea de unŪ locŪ arată o direcțiune, și nisce asemenea părți ale propozițiunii se numescŪ si complemente circumstanțiale de *direcțiune*.

Deprinderea 25. Să se analizeze următoarele propozițiuni, arătându, cari sunt complementele circumstanțiale de loc și prin ce sunt exprimate.

A. *Mihaiu a fostu omoritu pe câmpulu Turdei. Acestu vintu vine dintr'acolo. Eu mă ducă la școlă. Duca, Domnulă Moldovei, a muritu în Polonia. Tata a plecatu la Iași. Țăranii lucrăză la câmpu. Crocodilulu trăsce în Nilu. Dunărea se varsă în Marea-Negră.*

B. *In grădina noastră, de pe malulu Dîmbovitei, crescă o multime de pomi roditori. Amă fostu la moșia noastră din județulu Vlașca. Intr'o frumoasă parte a Moldovei, trăia o familie fericită. In crâncena luptă de la Plevna, imperatorulu tuturoră Rusiiloră a decoratū o multime de ostași Români.*

Deprinderea 26. Să se formeze nisce propozițiuni, cari să aibă următoarele complemente circumstanțiale de loc: — *Aici.* — *colea.* — *intr'acolo.* — *în Bucuresci.* — *peste Argeșu.* — *în Dîmbovița.* — *în Dunăre.* — *în Nicopole.* — *pretutindea.* — *pre iarbă.* — *în școlă.* — *afară din casă.* — *către ceru.* — *la mormintu.* — *lângă riu.* — *peste Oltu.* — *între mărăcinii.* — *apropo de mama.* — *pe lângă eleșteu.* — *printre frunzele arborilor;* d. e. *Eu stau aici.*

Deprinderea 27. Să se formeze 10 propozițiuni asemenea celoră din deprinderea 25; în urmă să se scrie 10 substantive derivate de la alte substantive; d. e. de la substantivulu «casă» se derivă: căsuță, căsnicie, ș. a.

Deprinderea 28. Să se caute și să se copieze din narațiunea X ș. a., a) tôte complementele cir-

cumstanțiale de loc, b) toate complementele drepte, nedrepte, etc.

V. COMPLEMENTUL CIRCUMSTANȚIAL DE TIMP.

A. EXPLICARE

(Vezi ediția IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

a) Complementul circumstanțial de timp este o parte secundară a propoziției, care arată timpul, când se întâmplă ceva. (Intrebări : când? de când? până când? și cât timp? etc. (1).

b) Complementul circumstanțial de timp se poate exprima : 1. printr'ună adverb de timp ; d. e. El a scris acum ; 2. printr'ună adverbial de timp ; d. e. Ionu a sosită astă noapte ; 3. printr'ună verb în gerundiu ; d. e. Fiindu la țară, m'am rătată citu.

Deprinderea 29. Să se analizeze următoarele propoziții arătându ce felu de complemente au și prin ce sunt exprimate. **A.** Luna luminăză noptea. Unele animale dormu în timpul erno. Frate-meu a fostu alaltăeri bolnavu. Reșbelulu a începutu de trei săptemăni. Tu ve scrie mai târdu. Trenulu a plecatu la optu césuri. Țeranu lucrăză de dimineță până séra. Noi stăm la școlă trei césuri. Vin'o mai târdu. **B.** Eri pe la 3 césuri s'a începutu lupta de la Calafatu. La 12 iunie bombardarea Giurgiulu

(1) Complementele circumstanțiale, care arată durată, la întrebările de când? până când? și cât timp? se numesc și complemente circumstanțiale de durată.

a ținutū 5 césuri. Prin muntii nostri cei mai înalți pascū vara oile.

Deprinderea 30. Să se formeze nisce propozițiuni, cari să aibă următoarele complemente circumstanțiale de timpū : *Măine*— . *Diminétă*— . *Tómna*— . *In dumineca Floriilorū*— . *La anulū 1848*— . *La anulū 1866*— . *Primăvara*— . *Iarna*— . *Vara*— . *Nópte*— . *Diua*— . *Trei césuri*— . *Unū anū*— . *Maī tărđiū*— . *Către séră*— . *Tótă diua*— . *In timpulū lectiunei*— . *După amiadă*— . *In 25 augustū*— . *La 28 noembre 1877*— . *D. e. : Măine voiū pleca la țară.*

Deprinderea 31. Să se formeze mai multe propozițiuni asemenea celorū din deprinderea 29; în urmă să se scrie mai multe adjective, cari să fie derivate de la alte adjective; d. e. de la adj. *bunū* putemū deriva *bunicelū*, *bunicică*.

Deprinderea 32. Să se copieze dintr'o bucată, alésă de institutorū, tóte complementele circumstanțiale de locū și de timpū; pe urmă să se scrie mai multe vorbe, cari facū genetivulū în ei, vre o câte-va în **ii**.

VI. COMPLEMENTULŪ CIRCUMSTANȚIALŪ DE MODŪ

A. E X P L I C A R E

(Veđi ediția IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI

a) Complementulū circumstanțialū de modū este o parte secundară a propozițiunii, care determină modulū cum se în-

tâmplă cele exprimate prin predicat. Întrebări : cum ? etc.

b) Complementul circumstanțial de mod se poate exprima : printr'unu adverb de mod ; d. e. Elu scrie bine ; 2. printr'unu adverbial de mod ; d. e. Ionu vorbesce cu plăcere ; 3. printr'unu verb în gerundiu ; d. e. Elu merge cântându.

Deprinderea 33. Să se analizeze următoarele propozițiuni, arătându cari sunt complementele circumstanțiale de mod și prin ce sunt exprimate ; în urmă să se facă analiza ortografică.

A. Calulu fuge iute. Elu lucrăză bucurosă. Elu vorbesce a lene. Sciū lectia pe din afară. Voiu cerceta cu deamăruntulu. Dute iute. Vino fără întârziere. Calulu vine în trépătū. Tu te plimbă cântându. Imi vorbesci speriatū. Preotulu a muritū rugându-se lu Dumneđu. Soldatulu se luptă vitejesce. Sórele răsare maiestuosă. B. Militari Români se aruncară cu o iuțelă nespūsă asupra inimiculu creștinăță. Astăđi amū umblatū tótă ziua cu vaporulu pe Dunăre. Români aū luatū Grivița cu asaltū. Astă nôpte a urlatū cănele nostru prin curte într'unū modū supărătorū.

Deprinderea 34. Să se formeze nisce propozițiuni, cari să aibă următoarele complemente circumstanțiale de mod : —bine. —reū. —curatū. —cu iuțelă. —repede. —fără zăbavă. —fără părere de reū. —fără de veste. —cu disprețū. —cu plăcere. —cu vaporulu. —cu diligența. —vitejesce. —românesce. —turcesce ; d. e. Elu lucrăză bine.

Deprinderea 35. Să se formeze mai multe propozițiuni asemenea celorū din deprinderea 33 ; în urmă

să se scrie mai multe verbe compuse și 5 substantive compuse.

Deprinderea 36. Să se caute și să se copieze în 3 colóne, din narațiunile x și altele, toate complementele circumstanțiale *de locu*, *de timpu* și *de modu*; pe urmă să se scrie mai multe vorbe, în cari să se coprinďă litera x.

VII. COMPLEMENTULŪ CIRCUMSTANȚIALŪ DE CAUSĂ.

A. E X P L I C A R E.

(Veďi edițiunea IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

a) **Complementul circumstanțial de cauză** este o parte secundară a propozițiunii, ce determină cauza, pentru care se întâmplă cele exprimate prin predicatū, (Intrebări: *Pentru ce? de ce?* etc.) ⁽¹⁾.

b) **Complementul circumstanțial de cauză** se póte exprima: 1. printr'unu adverbialu de cauză; d. e. Elu tremură **de frigū**; 2. printr'unu verbū în gerundiū; d. e. Sărindū unu șanțū, amū căduťū în apă, și 3. printr'unu verbū în infinitivū ⁽²⁾ cu prepozițiunile **pentru**,

(1) Sub cauză înțelegemū aici: 1. *causa în înțelesū mai strínsū*; d. e. Ghiata se topesce de *căldură*; 2. *motivulū*; d. e. Mulți ómenī lucrăză din *ambitiune*; 3. *rațiunea*; d. e. Pomiī se cunoscū *de pe fructe*; 4. *scopulū*; d. e. Unī ómenī facū toate *pentru bani*. — Complementulū care ne arată materia, din care s'a făcutū unū lucru, se póte asemenea numi complementū circumstanțialū *de materie*. Atátu complementele indicate în acéstă notă, câtū și altele, pe cari le mai deosebescū unī gramaticī, se potū reduce, cu înlesnire, la complementulū circumstanțialū de modū sau de cauză.

(2) Complementele circumstanțiale exprimate printr'unu verbū în gerundiū sau chiar în infinitivū, suntū în realitate nisce pro-

spre ș. a. D. e. Ea se duce la biserică spre a se ruga lui Dumnezeu.

Deprinderea 37. Să se analizeze următoarele propozițiuni, arătându ce complemente au și prin ce sunt exprimate. **A.** Zăpada se topește de căldură. Calul abia merge de slab. Mulți oameni au ajunsu criminali din neavere. Săracul a murit de foame. Ei lucră de plăcere. Ei n'au venit din cauza ploilor. Omul îngalbenesce de mânie. Apa înghiată de frig. Copiii răi ascultă de frică. Scaldându-mă, am răcit; ploând tare, au crescutu riurile. Fiindu secată, porumbul s'a uscat. **B.** Toți pomii din grădina noastră s'au ruptu de vântul cel mare. Pustiile resună de răcnetul cel îngrozitor al leului. Astă ernă s'au prăpăditu grânele de înghețul cel mare; d. e. Zăpada se topește de căldură. (Căldura este cauza topirei).

Deprinderea 38. Să se adauge câte un complementu potrivit cu predicatle din propozițiunile următoare, în urmă să se scrie 10 vorbe în cari să se afle trăsura de unire: Apele au crescutu de—. Acestu om e bolnavu de—. Dumnezeu a pedepsit pe Adamu pentru—. Petru plânge de—. Pomii s'au uscatu de—. Bătrânul a cădatu de—. Am răcit—. Copilul s'a speriatu—. A răcit odaia—. Mulți oameni lucră numai pentru—. Soldatul se luptă pentru—. Legile sunt făcute spre — ; d. e. Apele au crescutu de ploie.

Deprinderea 39. Să se formeze mai multe propozițiuni asemenea celor din deprinderea 37 ; în

propozițiuni scurtate, cari se vor explica mai în urmă. Noi le-am pus între complemente, fiindcă le considerăm ca părți ale propozițiunii. (Vezi propozițiunile scurtate).

urmă să se analizeze fie-care parte de cuvîntu, avîndu-se în vedere formarea vorbelor.

Deprinderea 40. Să se copieze din bucata de citire X, toate complementele circumstanțiale de locu, de timpu, de modu, și de causă, punîndu-se în patru colone; pe urmă să se scrie 5 vorbe, în cari sunetul ψ (șt) să fie scrisu cu *sc* și 5 cari să fie scrisu cu *st*.

Observare. Din cauza clarității și a puterii, ce scriitorul voesce a da cugetării sale, găsimu în scrieri mai adese-orî propozițiuni a căroru construcțiune e inversă, cari însă, analisîndu-se, trebuiesc așezate în ordine dréptă; d. e. Primăvara înflorescú pomii. — Pomii înflorescú primăvara.

Părțile propozițiunii dezvoltate suntu în ordine dréptă, când subiectul este în capul propozițiunii, căruia apoi îi urmăze atributul; după aceea urmăze predicatul cu complementele sale, adică complementul *dreptu*, *nedreptu* și *circumstanțialu*. De cele mai multu ori, complementul circumstanțialu se pune imediat după predicat (verbu); cu toate aceste ordinea dréptă nu se înterupe; d. e. Cănele vecinului a mușcatu a séră pe unu calătoru.

RECAPITULAȚIUNEA I.

Ce numimū propozițiune? — Ce numimū subiectu? — Ce numimū predicatū? — Prin ce se pôte exprima predicatū? — Când se legă predicatū de subiectu prin mijlocirea verbului a fi? — Ce vorbe mai c. nōsceti, cari se întrebunțeză ca verbulu a fi? — Când se întrebunțeză verbulu «a fi» ca verbu predicativu? — Câte feluri de propozițiuni deosehimū după înțelesu? — Ce semne se pune după propozițiunea interogativă? — Ce semnū se pune după propozițiunea exclamativă? — Ce numimū propozițiune simplă? — Spuneți-mi nisce propozițiuni simple. — Cum se dezvoltă propozițiunea simplă? — Spuneți-mi nisce propozițiuni dezvoltate. — Ce numimū atributū? — Prin ce se exprimă atributul? — Ce numimū așozițiune? — Ce numimū complementū dreptu? — Prin ce se pôte exprima complementul dreptu? — Spuneți-mi nisce propozițiuni cu complementul dreptu. — Ce numimū complementū nedreptu? — Prin ce se pôte exprima? — Să se spună propozițiunii cu complemente nedrepte. — Ce numimū complementū circumstanțialu? — Câte feluri de complemente circumstanțiale deosehimū? — Prin ce se exprimă complementul circumstanțialu: de locu, de timpu, de modu și de causă? — Să se spună propozițiunii cu aceste complemente. Câte părți principale are fie care propozițiune? — Numiți-le. — Câte părți secundare amū deosebitū noi? — Numiți-le.

PROPOZIȚIUNEA

A. SIMPLĂ.

B. DESVOLTATA.

I. SUBIECTULŪ	II. PREDICATULŪ	I. FIINȚA SAŪ LUCRULŪ (SubiectulŪ)	II. ACȚIUNEA (PredicatulŪ)
<p style="text-align: center;">se pôte exprima :</p> <p>a. printr'unŭ substantivŭ, b. — pronume, c. — verbŭ la inf. sau prin orŭ ce altă vorbă luată ca substantivă.</p> <p>După înțelesŭ saŭ modulŭ de exprimare, propozițiunea pôte fi :</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Afirmativă,</i> 2. <i>Negativă,</i> 3. <i>Exclamativă,</i> 4. <i>Interogativă.</i> 	<p>a. printr'unŭ verbŭ, b. — sustantivŭ, c. — adjectivŭ,</p>	<p style="text-align: center;">se pôte determina printr'unŭ :</p> <p style="text-align: center;">Atributŭ</p> <p style="text-align: center;">Atributulŭ se pôte exprima :</p> <p>a. printr'unŭ <i>adjectivŭ,</i> b. — <i>pronume,</i> c. — <i>subs. în genet.</i> d. — <i>— cu prep.</i> e. — <i>— ca aposiț.</i> f. — <i>infinitivŭ,</i> g. — <i>adverbialŭ.</i></p>	<p style="text-align: center;">se pôte complini :</p> <p>a. printr'unŭ compl. drept, b. — nedreptă,</p> <p style="text-align: center;">se pôte determina</p> <p>printr'unŭ compl. circumst.</p> <p>a. — — de locŭ, b. — — de timp, c. — — de modŭ, d. — — de causă.</p>

I. Complementulŭ dreptŭ și nedreptŭ se pôte exprima : a, printr'unŭ substantivŭ ; b, printr'unŭ pronume; c, printr'unŭ verbŭ la infinitivŭ.

II. Complementulŭ circumstanțialŭ se pôte exprima: a, printr'unŭ adverbŭ; b, printr'unŭ adverbial; și c, printr'unŭ verbŭ în gerunđiă.

CAP. III.

PROPOZIȚIUNEA CONTRASĂ.

A. EXPLICARE

(Veđi ediția IV.)

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

a) **Propozițiunea, care are una saũ mai multe părți compuse**, se numesce **propozițiune contrasă**. Atãtu părțile principale cãtu și cele secundare ale unei propozițiunii contrase potũ fi compuse.

b) **Pãrțile cari formezã partea compusã a unei propozițiunii**, se numescũ **pãrți omogene**.

c) Pãrțile omogene se potũ lega între dẽsele prin **conjuncțiunii coordinatorẽ**. Ele se despãrtescũ prin virgulã, cãnd lipsesce conjuncțiunea dintre dẽsele. D. e. Marte, Joe și Neptunũ suntũ planeți.

Deprinderea 41. Sã se analizeze urmãtorele propozițiunii contrase, arãtãndũ, cari suntũ părțile omogene, din cari suntũ compuse și prin ce semne suntũ despãrțite.

A) *Alexandru celũ mare, Anibalũ, Scipionũ, Cesarũ și Napoleonũ I, aũ fostũ cei mai mari generali. Mihailũ și Stefanũ aũ fostũ cei mai distinși domni Romãni. Vulpea, lupulũ, leulũ și tigrulũ suntũ animale. Eroulũ saũ ãvinge saũ móre. Cãnele nu numai latrã, dar și mușcã. Noptile de ernã suntũ lungi și frigurose. Servitorulũ harnicũ și credinciosũ este iubitũ de stãpãnulũ seũ. Tĩmplarulũ face mese, bãnci,*

table și paturî. Leulă trăesce în Asia și în Africa. A minti și a înșela suntă lucruri rușinoșe și culpabile. Copiî silitori și ascultători facă bucurie părintilor și profesorilor. Nicî ómenii, nicî animalele nu potă trăi fără aeră și fără apă. B) A despretui religiunea și patria, a nu respecta pe părintii și mai marii noștri și a nu ține socotélă de binele țerei, este totă, ce pôte fi mai înjositoră pentru ună omă. - A nu ține socotélă de promisiunile date, a călca în picidre ori-ce dreptă și a se împotrivi unoră tendințe nobile, însemnéză a nu se respecta pe sine însuși.

Deprinderea 42. Să se caute câte ună subiectă compusă pentru fie-care din următorele predicate simple și câte ună predicată compusă pentru subiectele simple : — lucréză. — scriă. — cosă. — suntă animale. — suntă paseri. — suntă insecte. — suntă pesci. — suntă arbori. — suntă florî. — suntă orașe. — suntă peninsule. — craă romană. Paserea —. Boulă —. Calulă —. Cănele —. Timplarulă —. Petru Rareșu —. Țeranulă —. Femeea —. Mircea —. D. e. Servitorulă și stăpânulă lucréză.

Deprinderea 43. Să se caute câte ună complementă compusă pentru fie-care din predicatele propozițiuniloră următore : Vînătorulă a împușcată ——. Timpulă acesta este priinciosă ——. Elă vorbesce despre ——. Cetățenii suntă supuși ——. Virtutea este respectată ——. Amfibiile trăescă parte ——. Eă amă călătorită prin ——. — a fostă ună frigă mare, etc. D. e. Vînătorulă a împușcată o vulpe, trei epuri și o rață ; (în urmă să se scrie 5 vorbe în carî să se afle apostrofulă).

Deprinderea 44. Să se formeze optă propozițiuni, în cari predicatul să fie compus, iar subiectul simplu; optă, în cari subiectul să fie compus, iar predicatul simplu, și optă, în cari complementele să fie compuse etc.

Deprinderea 45. Să se caute într'o bucată de citire propozițiunile, cari voră avé una sau mai multe părți compuse; pe urmă să se scrie 5 vorbe în cari consunanta *n* sau *s* să fie duplicate, sau *n* să fie trecut în *m*; cinci în cari *s* se pronunță între două vocale ca *z*; d. e. poesie, și cinci în cari se pronunță totă ca *s*, d. e. pasă.

Deprinderea 46. Să se analizeze tóte propozițiunile din deprinderea 41, și următoarele :

1. Pasărea sbóră și cântă. Neguțătorul cumpără și vinde. Țăranul ară și sémână. Servitóra mătură și curăță. Sórele lumineză și încăldește. 2. Calul este frumos și folositor. Mihaiă a fostă vítěz și înțelept. Apa e turbure și rea. Podul e vechi și stricat. Acestă școlară e silitor și ascultător. 3. Cerbul și căprioara suntă animale sêlbatiche. Gâsca și rața suntă paseri înnotătoare. Mărul și pèrul suntă pomi. Știuca și crapul suntă pesci. Mircea și Ștefană aă fostă domnitori. Joie și Neptună suntă planeți. Luca și Marcu aă fostă evangeliști. 4. Mirosul trandafirilor și ală micșunelelor este plăcut. Florile prunilor și ale perilor suntă albe. 5. Pânea este nutrimentulă avușilor și ală sâracilor. Calul mănâncă fênă și ověz. 6. Pomii crescă în grădină și pre câmpii. Atătă barza câtă și rondurica țină de paserile călătoare.

MODELŪ DE ANALISĂ SINTACTICĂ.

Țimplarulŭ face : mese, bănci, table și paturi. Ace-
sta este o propozițiune, fiind-că etc. etc. :
este o propozițiune contrasă, fiind-că are
o parte a sa compusă din mai multe părți o-
mogene. Partea compusă este complemen-
tulŭ dreptŭ, care e compusŭ din : mese,
bănci, table și paturi; prin urmare și pro-
pozițiunea contrasă este contrasă din pa-
tru propozițiuni, adică din : *Țimplarulŭ*
face mese; țimplarulŭ face bănci; țimplarulŭ
face table și țimplarulŭ face paturi. Intre-
cele d'întăiŭ două componente s'a pusŭ
câte o virgulă, fiind-că tôte părțile omo-
gene ale unei propozițiuni se despartŭ
una de alta prin virgulă, când ele nu
suntŭ unite între sine prin conjuncțiu-
nea «și» etc

CAP. IV.

A. FRASA

NUMĂI DIN PROPOZIȚIUNI PRINCIPALE.

(sau propozițiunea compusă prin coordinare.)

A. EXPLICARE.

(Veđi ediția IV.)

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

a) Frasa este o reunire de două sau mai
multe propozițiuni într'unŭ totŭ pentru
a exprima o cugetare mai întinsă sau mai

desvoltată; d. e. Pescii înnotă în apă și pașerile sboră în aer.

b) În frază deosebim două feluri de propozițiuni: a) **propozițiuni, cari de sine au un înțeles**; b) **propozițiuni cari de sine n'au înțeles**.

c) Propozițiunile, cari de sine au un înțeles în frază se numesc **propozițiuni principale**, (1); iar propozițiunile, care n'au de sine un înțeles, ci numai în unire cu principala lor, se numesc **propozițiuni secundare**. Aceste complinesc sau desvoltă, ca și părțile secundare ale propozițiunii desvoltate, cuprinsul propozițiunii principale.

d) Fraza se poate forma sau numai din propozițiuni principale; d. e. *Ionu scrie, iar Tudoru învață*, sau din principale și secundare; d. e. *După ce am ajunsă a casă, a ploată*.

e) Când fraza este formată numai din propozițiuni principale, atunci propozițiunile sunt unite între dînsele prin **coordinare**; iar când e formată din principale și secundare, propozițiunile sunt unite între dînsele prin **subordinare**.

f) Propozițiunile compuse prin coordinare se lăgă între dînsele prin conjuncțiuni coordinătore (2)

g) Cele mai principale conjuncțiuni coordinătore sunt: 1. copulativele: și, nici, numai — dar și,

(1) Principala, pe lângă care stau alte principale, se numește principală absolută; iar cele-alte principale se numesc principale relative.

(2) Adese ori în vorbirea mai vie, conjuncțiunile cari unesc propozițiunile se subînțeleg. De aici unirea asidentică; d. e.: 1. *Unirea Copulativă*. Am venit, am vădit, am învins, în loc de: *Am venit și am vădit, și am învins*. — 2. *Adversative*: Arta este lungă; viața este scurtă. — Arta este lungă, însă viața e scurtă. — 3. *Causală*: Incredințază-te mie, eu sunt prietenul tău. — Incredințază-te mie, fiindcă eu sunt prietenul tău, etc.

atâtă, — câtă. În sensă ordinațivă adverbele : *întăiă, ală doilea, apoi, după aceea, pe urmă* etc.; 2. adverbativele : *ci, saă, dacă, însă, iar, fie, totuși, cu tôte aceste, astă felă* etc., și 3. causalele ; *de aceea, căci, prin urmare, așa dară* etc.

h) Proposițiunile principale se despărțescă una de alta prin virgulă; iar dacă suntă mai lungi, și mai alesă, dacă coprind părți despărțite prin virgulă, atunci se despărțescă prin punctă și virgulă (;).

i) Proposițiunea secundară este **subordinată** unei propozițiunii principale și se lăgă cu dinsa prin conjuncțiune **subordinătoare**; d. e. Amă audită că tatălă tēă a plecată. Proposițiunea principală se mai numesce **supraordinată** față cu subordinata ei.

Observare. Adesea oră se întâmplă că secundara, care este subordonată principalei, să albă și ea o subordonată de gradulă întâiă, de gradulă ală doilea, de gradulă ală treilea etc. D. e. Astădi a fostă la noi ună omă, care spunea, că plēcă la Ierusalimă, ca să cerceze locurile sfinte.

Deprinderea 47. Să se analizeze următoarele frase arătândă din ce felă de propozițiunii constaă, prin ce felă de conjuncțiunii suntă legate între dēsele și prin ce suntă despărțite una de alta. *Amă venită, amă vėdată, amă învinsă. Boulă mugescă și calulă nechiază. Cănele latră și lupulă urlă. Noi nu trăimă pentru a mânca ; ci mănăcămă pentru a trăi. Timpulă trece cu o repeđiciune de mirare; prin urmare trebuie bine întrebuințată. Omulă onestă nu se preface nici o dată ; ideea unci minciuni ilă spăiminteză. Omulă celă tare sufere fără a se plānge ; omulă celă slabă se plānge fără a suferi. Durerile cele mari suntă mute ; ele nu se esprimă prin lacrămi.*

Deprinderea 48. Să se caute căte o principală,

care, unindu-se cu următoarele principale, să formeze o fraasă. *Școlarii săi trebuie să se poarte bine săi*——. *Cerbulă este ună animală sălbatecă*; iar ——. *Săi plecă tu din acestă locă săi*——. *Elă este sănițosă*; dar ——. *Eă mă duceamă la școlă*; din potrivă——. *Cerulă și pământulă voră peri*; însă——. *Școlarii trebuie să învețe bine*; altă-felă——. *Para nu este coptă*; prin urmare——. *Astă nopte a ploată*; de aceea——. *Isusă a făcută multe minuni*; cu tóte astea ——. d. e. *Isus a făcută multe minuni*; cu tóte astea fu pusă pe cruce.

Deprinderea 49. Să se formeze mai multe frase asemenea celoră din deprinderea precedentă; pe urmă să se scrie 10 vorbe în cară ă să provină din *a*, 10 în cară ă să provină din *e*.

Deprinderea 50. Să se caute în bucata de citire X, frasele, cară să fie formate numai din propozițiună principale.

B. FRASA.

DIN PROPOZIȚIUNĂ PRINCIPALE ȘI SECUNDARE

(*Săi prop. compusă prin subordonare.*)

I. SUBORDINATA ATRIBUTIVĂ

A. E X P L I C A R E

(Veđi ediția IV)

B. DEFINIȚIUNĂ ȘI DEPRINDERI

a) Propozițiunile secundare se numescă și se împartă, după numirea și împărțirea părților se-

cundare din propozițiunea dezvoltată alu căroru locu ele flū tinū. Ele se mai numescū subordinate, fiind-că atârnă de altă propozițiune, adică î suntū subordonate, (La aceste se mai adaogă și subordinata subiectivă)

b) Subordinatele potū fi și ele între sine coordinate; d. e. *Copilulū, care ascultă totū deauna de părintū și profesori sēi, și care se pōrtă bine cu totă lumea, merită stima tuturorū colegilorū sēi.*

c) Tōte subordonatele se lēgă atātū între dînsele, cātū și cu principala lorū, parte prin conjunțiuni, parte prin alte vorbe luate ca conjunțiuni; d. e. *Suntū convinsū, că națiunea Românescă va înainta numai prin instructiune.*

d) **Subordinata atributivă este o propozițiune secundară, care, ținendū loculū unui atributū, lămuresce înțelesulū unui substantivū din principala saū din altă propozițiune.** D. e. *Școlarulū, care și învată totū deauna lecțiunile,* este lăudatū.

e) Subordinata atributivă se lēgă de principala prin relativele : **care** și **ce**, luate ca conjunțiuni subordonătoare; iar când se raportēză la unū substantivū localū saū temporalū, prin **unde**, **când**, **cātū**, etc.

f) Atributiva, care determină înțelesulū unui substantivū (saū pronume), se numescē **atributivă determinativă**; iar atributiva, care explică înțelesulū unui substantivū, se numescē **atributivă explicativă**.

g) Atributiva se pōte pune după principala saū în mijloculū principalei.

Observare. Când atributiva se pune după propozițiunea principală, se desparte de dînsa printr'o virgulă ; iar când se pune în mijloculū principalei, atunci se deosebesce de părțile principale prin două virgule și ia numele de atributivă incidentă.

Deprinderea 51. Să se analizeze următoarele frase arătându-se din ce feluri de propozițiuni sunt formate, prin ce conjunțiuni sunt legate și prin ce semne sunt despărțite una de alta. **A.** Soldatul care își varsă sângele pentru apărarea patriei, merită stima noastră. Stefanu cel mare, care a fost cel mai brav Domn al Moldovei, s'a îngropat la Putna. Munții Indiei, cari sunt încoronați de o zăpadă eternă, reunesc la pôlele lor avuți din toate climatele. Toate lipsescă aceluia, care doresce toate. Nu pot fixa timpul, când voi pleca. Spune-mi ora, când (în care) să te găsească la casă. Ideea că tu ai fost sănătos, m'a înveselit foarte mult. **B.** Eu am dat amicului meu cartea, ce cumpărasem de la C., și pe care tu ai vădit-o eri pe masă.

Armata română, al cărui trecut glorios și plin de fapte mărețe a fost uitat aproape cu totul de neamurile străine, a dat, în luptele de la Plevna etc., dovedile cele mai puternice despre vitejia și vrednicia nămolului românesc.

Deprinderea 52. Să se caute o subordonată atributivă pentru fie-care din principalele următoare: Soldatul care —, merită totă stima. Credința că, — mă ține. Moisi a spart tablele de piatră, pe cari —. Noi nu cunoșcem ora, când (în care) —. Noi nu știm locul, unde, —. Casa, în care —, s'a vădit. Femea despre care —, a murit. Omenii, cu cari —, au plecat. Agricultorul se folosește érna de ceea ce —. Ei — au fost laudat. Timpul, când —, a trecut. Locul, unde — este foarte departe; d. e. Soldat, cari au învins pe inamic, merită totă stima.

Deprinderea 53. Să se mai formeze 10 frase în

carî principalele să aibă câte o subordonată atributivă.

Deprinderea 54. Să se caute și să se scrie în bucata de citire x toate frazele, ale căroră principale să aibă o subordonată atributivă; pe urmă să se scrie 10 vorbe în carî sunetulă cirilicū л , să fie arătatū prin *a*; б în carî să fie arătatū prin *e* și и în carî să fie arătatū prin *i*.

Deprinderea 55. Să se analizeze în scrisū toate frazele din deprinderea 51, după modelulă ce urmèză.

1. MODELŪ DE ANALISĂ SINTACTICĂ

a) *Analisa frazei și a părților ei.*

Eū amū datū amicului meu cartea, ce cumpărasemū de la B., și pe care tu ai vèdu'to eri pe masă.

Acèsta este o frasă, fiind-că este o reunire de mai multe propozițiuni într'unū totū. Acèstă frasă este formată din trei propozițiuni; dintr'o propozițiune principală și din două propozițiuni secundare. Propozițiunea principală este: *Eū amū datū amicului meu cartea*; ea se numesce principală, fiind-că pòte sta de sine. Propozițiunile secundare suntū: «*ce cumpărasemū de la amiculū meu B.*» (și) «*pe care tu ai vèdu'to eri pe masă*»; ele se numescū secundare, fiind-că nu potū sta de sine; se mai numescū subordonate, fiind-că suntū supuse (subordonate) propozițiuni: «*Eū amū datū amicului meu cartea*». Amèndouē suntū subordonate atributive,

fiind-că determină înțelesul substantivului *carte*; între sine însă sunt coordonate, fiind-că amândouă stau pe aceeași treaptă. Între propozițiunea principală și întâia subordonată s'a pusă o virgulă, fiind-că toate propozițiunile subordonate se deosebesc de principala lor prin virgulă.

b) *Analisa propozițiunei și a părților ei.*

Propozițiunea principală este o propozițiune dezvoltată, fiind-că, afară de subiect și de predicat, mai are și alte părți secundare, cari sunt: *amicului meu și cartea*. Subiectul și predicatul simplu; prin urmare și propozițiunea simplă ar fi: *Eu am dat «amicului meu»* este partea secundară, fiind-că nu poate sta de sine, și pe lângă acestea poate lipsi din propozițiune, fără ca acesta să înceteze de a mai fi propozițiune; este complement, fiind-că s'a adăugat la un verb, spre a-l complini înțelesul; este complement nedrept, fiind-că răspunde la întrebarea: *cui am dat?* *Cartea*, este asemenea parte secundară, fiind-că etc. etc. Este complement, fiind-că și această parte complinesc înțelesul verbului; este complement drept, fiind-că complinesc înțelesul unui verb tranzitiv și răspunde la întrebare *ce* (am dat eu).

Subordinata «*ce cumpărasem de la B.*» este o propozițiune dezvoltată fiind-că etc.

(Mai departe după modelele de mai înainte).

2. MODELŪ DE ANALISĂ ETIMOLOGICĂ.

«*Eă*» este pronume, fiind-că se pune în loculă unui nume; este *pronume substantivă*, fiind-că se întrebuițeză în propozițiune ca și unŭ substantivă; este *pronume personală*, fiind-că înlocuesce numele unei persóne; este de *persóna întâia*, fiind-că arată persóna, care vorbesce; *numărulŭ singulară*, fiind-că arată o singură persónă; *casulŭ nominativă*, fiind-că este subiectulŭ propozițiunii.

«*Amă dată*» este verbă, fiind-că arată o lucrare; este verbă *predicativă*, fiind-că pôte forma singurŭ predicatulŭ; *transitivă*, fiind-că arată o lucrare, ce trece asupra unui lucru; *forma activă*, fiind-că arată o lucrare, făcută de subiectŭ; *persóna întâia*, fiind-că arată lucrarea persónei, care vorbesce; numărulŭ singulară, fiind-că arată lucrarea unei singure ființe; *imperfectulŭ nehotărîtă*, fiind-că arată o lucrare într'unŭ timpŭ trecutŭ nehotărîtă; modulŭ indicativă, fiind-că arată o lucrare ca posibilă și neatârnată de altă lucrare.

«*Amiculă*» este substantivă, fiind-că este numele unei ființe. (Și așa mai departe se va urma cu analiza etimologică).

Observare. După modelulŭ datŭ, se vorŭ analiza tóte frasele din deprinderile, ce urméză, descompunându-se, a) frasele în propozițiuni, b) propozițiunile deosebindu-se în propozițiune contrasă, propozițiune desvoltată sau propozițiune simplă, c) fie-care parte de propozițiune deosebindu-se și analisându-se apoi în parte.

Cu modulă acesta gramatica întrăgă va fi totă-deauna repetată și impropșetată astă-felă, că școlarii voră fi în stare să dea examenă ori-când din materia trecută, fără să mai cităscă ceva.

Apoi, spre a se deprinde și mai bine, se voră lua bucăți întregi de citire; descompunându-se, *a)* în periode sau în frase, *b)* perioadele sau frasele în propozițiuni, *c)* propozițiunile în părțile lor, și așa se va urma mai departe (de multe ori până la literă) E-lipsele și propozițiunile scurtate găsite într'o bucată de citire, se voră trata, după împrejurări. Se pôte trece chiar peste ele, până se va ajunge la capitolulă, unde se află aceste propozițiuni.

II. SUBORDINATĂ DRÉPTĂ.

A. E X P L I C A R E

(Veđi ediția IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDER

a) Subordinata care, ținându loculă unui complementă dreptă, complinesce înțelesulă unui verbă transitivă din propozițiunea principală, se numesce subordinată dréptă ⁽¹⁾; d. e. *Amă auditu, că fratele teă a sosită.*

b) Subordinata dréptă se légă de principală sa prin conjunțiunile : *ca, să, că, cum, dacă,* etc.

Deprinderea 56. Să se analizeze frasele următoare, arătându ce felă de subordonate aă principalele și prin ce suntă legate de principală : *A. Apostolulă Toma nu credea, că Isusă a fostă de față.*

(1) Când voimă să citimă ceea ce amă cugetată sau amă exprimată odinioră, sau ceea ce aă cugetată sau exprimată alți, o putemă face acăsta în două moduri : *a)* sau reproducemă acăsta în primitivă sa formă propozițională, adică tocmai cu vorbele autorului, *b)* sau o reproducemă numai după înțelesă, schimbându propozițiunea. Cea d'ntăiă citare se numesce vorbire directă, cea de a

Unii astronomi diceau, că luna este locuită. Dumnezeu voesce, ca păcătoșii să se pocăiască. Răsăritul sôrelui ne repetă pe fie-care zi, că Dumnezeu nu încetază de a ne iubi. Unii străini învățați dicea, că limba românească este una dintre cele mai frumoase și mai armonioase limbi. «In orî ce parte a Italiei ași bate cu piciorul în pămînt, răspundea Pompei, vorii eși legiuni.» «Să vă fie tîmă de acel june elegant cu vestmîntulul fîlfăitor, dise nobililor, bîtrînul Sila.» «O! Catone, strigă Cesar, aflîndu această mörte, tu mi-ai invidiat gloria de a-ți scäpa vieta.» B. Amü auditü, că între Turci și unü micü corpü de armatä romänä, s'a încinsü, pe malulü celü dreptü alü Dunärei, o luptü inversunată, și că Turcii, după o luptä de douë césuri, în care furä decimați, fugirä, lüsändü în urmä-le o multime de materialü de resbelü.

Deprinderea 57. Să se caute câte o subordinaată pentru fie-care din principalele următoare: Michaiü a vëdütü, că — —. Tîcranulü doresce, ca — —. Pärintüi aü auditü, că — —. Elü a întelesü, că — —. Dumnezeu nu voesce, ca — —. Romänii dorescü, ca — —. Religiunea ne învatä sä — —. Sträbunüi nostrüi

doua se numesce **vorbire indirectä**. D. e. *Vorbirea directä* «La riulü Ipane, dice Aristotelü, se nascü nisce animalcule, cari träsescü numai o zi. *Vorbirea indirectä*: La riulü Ipane, dice Aristotele, că s'arü fi nascëndü nisce animalcule, cari träsescü numai o zi.»

Proposițiunea, prin care întroducemü aceste citări, se numesce **proposițiune introductivä**; d. e. Solomon dice: «frica Domnului este iaceputulü înțelepciunei!»

Mai tôte proposițiunile potü deveni proposițiuni introductive; d. e.: Eü ilü întrebaiü: «de unde vine?» Elü îmi răspunse: «viü de la Bucuresci». Proverbulü dice: «picătura micä găuresce piatra». — «Cäte zile pläcute amü petrecutü ia acestä casä! esclapä elü, câte suvenirü îmi reamintescü aceste obiecte!» etc.

voiaŭ să ——. *Naturaliști* ne spunŭ, că ——. *Atŭ* vĕdŭtŭ cum ——? *Nu* sciți, dacă——. *Inamicii* speraŭ, că——. *Sentinela* credea, că——; d. e. *Michaiŭ* a vĕdŭtŭ, că *unirea* tuturorŭ *Românilorŭ* sub unŭ *singurŭ* capŭ arŭ forma unŭ statŭ puternicŭ.

Deprinderea 58. Să se formeze 6 frase ale cărorŭ principale să aibă una saŭ mai multe subordonate drepte.

Deprinderea 59. Să se caute și să se scrie dintr'o carte de citire ore-care, tŭte frasele unei bucăți aleșă de profesorŭ, ale cărorŭ principale să aibă o subordonată dreptă; pe urmă să se scrie 6 vorbe în cari *oa* și *ea* să se arate prin *o* și *e*.

SUBORDINATA NEDRĒPTA

A. ESPLICARE

(Veđi ediția IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI

a) **Subordinata, care, ținĕndŭ loculŭ unŭ complementŭ nedreptŭ, complinesce ĩnțele-sulŭ unŭ verbŭ saŭ alŭ unŭ adjectivŭ, ca și complementulŭ nedreptŭ, se numesce subordi-nată nedrĕptă;** d. e.: *Noi* ne convingemŭ pe fie care *đi*, că *Dumneđeŭ e milostivŭ*. De milostenia lui *Dumneđeŭ*. (1)

b) Subordinata nedrĕptă se lĕgă de principala prin conjuncțiunile **că, să, și ca** etc.

(1) Când există vre-o ĩndoială ĩn privința subordonatelorŭ nedrepte, atunci le vomŭ transforma saŭ scurta—spre a ne ĩncredința.

Deprinderea 60. Să se analizeze următoarele frase, arătându ce felu de subordinată are principala și prin ce este legată de dînsa : **A.** *Eū mē temū, că inamicii vorū intra în țară. Apostolii nu se așteptau, că învățatorulu lorū să fie rēstignitū. Suntū convinsū, că toți Romānii bunī își iubescū patria. Omulū virtuosū nu se laudă, că tōtă lumea cunōsce meritele sale. Unū neguțalorū nu se plānge nici odată, că i s'aru fi plătitū prea scumpū marfa. Suntū convinsū, că numai instructiunea bine înțelēsă, pōte ridica unū poporū.* **B.** *M'amū informatu, că, amiculū meū, care era la țară, s'aru fi însănătoșitū, și că, peste vre o căte-va zile, va veni la noi.*

Deprinderea 61. Să se caute căte o subordinată cuviinciosă pentru fie-care din principalele următoare : *Noi suntemu informați, că——. Eū suntū convinsū, că——. Cetățenii s'au incredințatū, că——. Te invitū, ca să——. In bătălia de la Valea Albă, Romānii se temeau, că——. Elū vorbia, că——. Acestū omū este demnū, ca——. Romānulu nu s'a învoitū nici odată, ca——. Scolariū leneși merită, ca să——; d. e. Noi suntemū informați, că inamicii au fostū învinși.*

Deprinderea 62. Să se formeze 6 frase ale cărorū principale să aibă o subordinată nedreptă ; pe urmă să se caute dintr'o bucată de citire 5 vorbe, în cari sunetul *z* să fie scrisū cu *đ*, iar 5 cu *z*.

mai bine—in substantive verbale, cari apoi se potū adăoga la verbū ca complemente nedrepte; d. e. Eū mē temū, că *inamicii vorū intra în țară*. Scurtată. Eū mē temū de *intrarea inamicilorū în țară*. Se pōte arăta asemenea prin alte exemple deosebirea, ce se află între subordinata dreptă și nedreptă ; d. e. *Sub. drēptă* : Audū că bate cēsulū plecării. *Sub. nedreptă*. Mē temū, să nu batū cēsulū plecării.

IV. SUBORDINATA SUBIECTIVA.

A. EXPLICARE

(Veđi ediția IV):

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

a) **Subordinata, care înlocuiește subiectul propozițiunii principale, se numește subordinată subiectivă; d. e.:** E constatată, că pământul se învârtese împrejurul sôrelui.

b) Subordinata subiectivă se lęgă de principala prin conjuncțiunile : **ca** orî **că** etc.

Deprinderea 63. Să se analizeze următoarele fraze, arătându cari suntă subordinatele subiective : **A.** *Este prea folositoră pentru ună Stată, ca industria să înflorască. Este învederată, că instrucțiunea ridică ună poporă. Se cuvine, ca copiii să fie supuși părinților. Este naturală, ca copiii să iubescă pe părinți. Este dovedită, că pământul este rotundă. S'a găsită de cuviință, ca acestă casă să se strice. Nu-mi vine la socotelă să staă totă ziua în casă.* **B.** *Este cuviinciosă, ca copiii să se supună părinților, să asculte de profesorii loră și să se porțe bine cu totă lumea.*

Deprinderea 64. Să se caute câte o subiectivă cuviinciosă pentru următoarele principale : *Nu este cuviinciosă, ca——. Este sciută, că——. Este evidentă, că——. Se đice, că——. Se aude, că——. Se crede, că——. Se cuvine, ca——. De aci urmază, ca——. Se cade, ca——. Nu-mi vine la socotelă, ca——. S'a aflată de cuviință, ca——. D. e. Nu este cuviinciosă, ca bētrânii să nu fie respectați de tineri.*

Deprinderea 65. Să se formeze 6 frase, în cari principala să aibă o subordonată subiectivă.

Deprinderea 66. Să se caute în ore-cari narațiunii toate frazele ale căroră principale, să aibă o subordonată subiectivă; pe urmă să se copieze dintr'o bucată de citire toate vorbele, în cari să se afle literile guturale *c* și *g*, citindu-se, când ca *ce* și *ge*, când ca *ghe* și *che*.

Observare. Subordinatele: drepte, nedrepte și subiective, fiind-că se pună în locul unui substantiv, se potă numi și propozițiuni substantivale.

V. SUBORDINATĂ CIRCUMSTANȚIALĂ DE LOCŪ.

A. E X P L I C A R E

(Vezi ediția IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

Subordinata, ce determină înțelesul unei propozițiuni, înlocuind un complement circumstanțial, se numește subordonată circumstanțială.

a) Subordinata, care determină locul, unde se întâmplă cele exprimate prin propozițiunea principală, se numește subordonată circumstanțială de loc; d. e.: *De unde n'ai semănat, nu poți secera.*

b) Subordinata circumstanțială de loc, se lăgă de principala sa prin adverbele de loc: **unde, pre unde, etc.**, cari se reduc la adverbele demon-

strative din principala : **acolo**, **pre acolo**, etc., exprimate sau subînțelese, și se despărțesc de principala prin virgulă.

Deprinderea 67. Să se analizeze următoarele frase, arătându ce fel de subordonate au principalele și prin ce semne sunt despărțite : **A.** *Unde sunt fructe dulci, se adună multe musce. De unde nu este nimica, nu se poate lua nimica. Dute acolo, de unde ai venit. Pune aceste lucruri acolo, unde le este locul. Eu mă duc, unde mă chiamă datoriile.* **B.** *Grădinarul, care își înțelege datoria, plantază pomii, unde nu strică zarzavaturile.*

Deprinderea 68. Să se caute câte o subordonată circumstanțială de loc pentru fie-care din propozițiunile următoare : *Lucrătorul mănâncă de acolo, de unde— —. El a plecat acolo, unde— —. Eu am fost (până acolo), până unde— —. El s'a scaldat, unde— —. Boii pasc, pre unde— —. Trenul merge, pre unde— —. Podul lui Traian a fost construit, unde— —; d. e. Lucrătorul mănâncă, **de unde lucrează.***

Deprinderea 69. Să se formeze 8 frase asemenea celor din deprinderea 67.

Deprinderea 70. Să se caute în ore-care narațiune toate frazele ale căror principale, să albe câte o subordonată circumstanțială de loc.

VI. SUBORDINATA CIRCUMSTANȚIALĂ DE TIMPŪ.

A. E X P L I C A R E.

(Veđi ediția IV.)

B. DEFINIȚIUNI SI DEPRINDERI.

a) **Subordinata, care determină, când se întâmplă sau câtă timpă durează lucrarea exprimată în principala, se numesce subordina-tă circumstanțială de timpă; d. e. : Învęta-semă lecțiunea, când ai venită la mine.**

b) Subordinata circumstanțială de timpă se lęă de principala sa prin conjuncțiunile subordinătoare de timpă: **când, pe când, până când, după ce, îndată ce,** etc.

c) Tóte subordonatele circumstanțiale se despartă de principalele loră prin virgulă.

Deprinderea 71. Să se analizeze următoarele frase arătându-se ce felă de subordonate aă principalele, cu ce felă de conjuncțiuni suntă legate subordonatele de principale și prin ce semnă suntă despărțite: *Pe când răsăria sőrele, tata pleca. Cineva prețuesce sănătatea mai bine atunci, când este bolnavă. Pe când Isusă se ruga în grădină, ucenicăi lui dormiaă. După ce s'a omorătă Cesară, începură resbelele cișile. De când s'a dērămată Ierusalimulă, Israelităi trădescă răspândită preste tótă suprafata pămîntulă. De când amă plecată de a casă, suntă totă bolnăviciosă. Apostolăi rēmaseră în Ierusalimă, până când spiritulă sântă s'a pogorătă peste dînșii.*

Deprinderea 72. Să se caute câte o subordonată circumstanțială de timp pentru fie-care din principalele următoare: *După ce*—, *ovreii se risipiră peste totă suprafața pământului.* *Pe când*—, *amă întâlnit un amic.* *Pe când*—, *eă mă aflam în București.* *Pre când*—, *Românii erau mai bavi.* *Indată ce*—, *noi ne-amă culcat.* *După ce*—, *turcii deveniră spaima Europei.* *Indată ce*—, *a început să ploă.* *După ce*—, *am plecat a casă.* *Indată ce*—, *noi ne-am plimbat cu sania.* *După ce*—, *școla va începe.* D. e.: *După ce s'a dărîmat Ierusalimul, ovreii se risipiră preste totă fața pământului.*

Deprinderea 73. Să se formeze 6 frase, în cari principala să aibă una sau mai multe subordonate circumstanțiale de timp; pe urmă să se copieze dintr'o bucată de citire toate vorbele, în cari se va afla un *ș* sau un *ț*.

Deprinderea 74. Să se caute și să se scrie, dintr'o bucată de citire de sub rubrica compozițiilor, toate frazele, ale căroră principale să aibă o subordonată de timp.

VII. SUBORDINATA CIRCUMSTANȚIALĂ DE MODŪ.

A. EXPLICARE.

(Vezi ediția IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

a) **Subordinata, care determină cum se întâmplă cele exprimate în propozițiunea**

principală, se numește subordonată circumstanțială de mod; d. e.: După cum frunța se vestejește toamna, totu astu-felū se va vesteji și corpul omului.

Subordinata circumstanțială de mod mai pōte arāta :

a) Cā cele exprimate în secundară suntu asemenea celor, exprimate în principală ; d. e. Omulū onestū vorbesce, după cum cugetă.

b) Cā cele exprimate în secundară suntu unū efectū alū celor exprimate în principală ; d. e. Unil școlari scriu atātū de rēu, în cātū nimeni nu le potū citi scrisōrea.

c) Cā cele exprimate în secundară suntu comparate cu cele exprimate în principală ; d. e. Cu cātū unū riū este mai adāncū, cu atātū curge mai linū.

b) Subordinata circumstanțială de mod se lēgā de propozițiunea principală prin conjunțiunile subordonate de mod : **cum, precum, după cum, ca și când, cātū, de cātū, în cātū, cu cātū, etc.**, cari se reducū la demonstrativele din principală, exprimate sau subințelese : **așa, astū-felū ; atātū, cu atātū, etc.**

Deprinderea 75. Sā se analizeze în scrisū următoarele frase, arātāndū ce felū de subordonate aū principalele, și cu ce felū de conjunțiuni suntu legate de principale : *În vîrfulū Alpilorū, frigulū este așa de mare, în cātū zăpada nu se topesce nici vara. Eū voiū asculta de părintiū mei, cum a ascultatū Isusū de mama sa. Omulū onestū vorbesce, cum cugetă. Lingusitorulū vorbesce, cum place altuia. Celū multumitū este așa de fericitū, ca și cum arū poseda tōte bunurile pămîntulū. Cu cātū creștiniū erau mai tare persecutați, cu atātū se înmulțeau mai multū. Cu cātū o vie e mai bine cultivată, cu atātū produce struguri mai bunī. Leneșulū lucrēzā totū-d'auna mai puținū, de cātū arū putē lucra.*

Deprinderea 76. Să se caute câte o subordonată cuviincioasă de modū pentru fie-care din principalele următoare: *Elū îngrijesce de mine astū-felū, ca și cum— —. Timpulū este atātū de caldū, în câtū— —. Pa-sērea îngrijesce de puii sēi, după cum— —. Soba este atātū de caldă, în câtū— —. Scrisōrea acēsta este așa de răū scrisă, în câtū— —. Tema este atātū de greșitā, în câtū— —. Drumulū este așa de stricatū, că— —. Nōptea a fostū atātū de rece, în câtū— —. D. e.: Elū îngrijesce de mine, ca și cum i-ași fi frate.*

Deprinderea 77. Să se formeze 6 frase, în cari principala să aibă o subordonată de modū; d. e.: Acestū riū curge așa de iute, în câtū rēs-tōrnă totulū.

Deprinderea 78. Să se caute și să se scrie dintr'o bucată de citire tōte frasele, a cărorū principală va avé o subordonată circumstanțială de modū.

VIII. SUBORDINATA CIRCUMSTANȚIALĂ DE CAUSĂ.

A. EXPLICARE

(Veđi ediția IV).

B. DEFINIȚIUNI ȘI DEPRINDERI.

a) **Subordinata, care determină cauza pentru care se întâmplă cele exprimate în propozițiunea principală, se numesce subordonată circumstanțială de causă.** Ea se unesce cu principala prin conjuncțiunile, **fiind-că, pen**

tru-că, de óre-ce, de vreme-ce, etc. d. e. : Elú este pronume, **fiind-că** este pusú în loculú unui nume.

b) **Subordinata, care arată scopulú** pentru care se întâmplă cele exprimate în propozițiunea principală, se numesce **subordinată circumstanțială de scopú**; d. e.: Noi mergemú la școlă, *ca sá învățămú.*

c) **Subordinata, care arată condiția, cu care s'a întâmplatú** cele exprimate prin propozițiunea principală, se numesce **subordinată condițională**. Ea se unesce cu principala prin conjuucțiunile : **dacă, când,** etc.; d. e. Dacă timpulú va fi frumosú, *voii veni la tine.*

d) **Subordinata, care arata o îngăduire, o concesie a celorú exprimate prin principală,** se numesce **subordinată concesivă** ⁽¹⁾. Ea se unesce cu piincipala prin conjuucțiunile : **de și, cu tóte că, măcar că, chiar, când;** d. e. Cu tóte că *afară ninge și bate vîntulú,* eú trebuie să plecú astăđi.

e) Subordinata circumstanțială de cauză se póte pune înaintea saú în urma principalei, de care se desparte prin virgulă.

Deprinderea 79. Să se analizeze următóarele frase, arătându-se ce felú de subordonate aú și prin ce suntú legate de principală : *Pescii n'au voce. fiind-că le lipsescú plămânii. Fumulú se ridică în susú pentru că este mai ușorú de câtú aerulú. Stelele ne parú fórte*

(1) Subordinata concesivă, fiind-că este mai anevoe de înțelesú, se cere ca profesorulú să o explice câtú se póte mai pe largú.

mici, fiind-că suntă prea departe de noi. Ori câtă de răi ară fi unii omeni, nu îndrăsnescă a se arăta inimi ai virtutii. Dumneđeu a scosă pe Adamă și pe Eva din raiu, fiind-că ai călcată porunca lui.

Dumneđeu a trămisă în lume pe unulu născută fiă ală seă, ca să mântuiască omenirea de robia păcatulu. Pentru ca Dumneđeu să ne erte păcatele noastre, trebuie să ertămă și noi pe ale grășitiloră noștri. Ună numără nu e divisibilă prin 5, dacă cea din urmă țifră din drépta nu este 5 sau 0. Cu tóte că nu te așteptămă, totă imă pare bine, că ai venită. Dumneđeu este de fată în totă loculă, de și nu-lă vedemă. De și țerile Romănesci ai fostă expuse la nenumărate invasiuni, cu tóte acestea ele își păstrară independența loră. Bagă de sémă, cu nu cum-va să te înșeli. Amă trămisă, să te cheme. Nu abusa de sănitate, și veă fi fericită.

Deprinderea 80. Să se caute o subordonată potrivă pentru fie-care din principalele următore : Acestă servitoră este bine plătită, fiind-că— —. Drumurile suntă pline de noroiă, pentru-că— —. Eu mă ducă la școlă, ca să— —. Traiană a adusă coloniile Romane în Dacia, ca să— —. In anulă acesta recolta a fostă slabă, fiind-că— —. La anulă 1777, Ghica, principele Moldovei, a fostă ucisă de către ună trămisă ală Sultanulu, fiind-că— —. Apele s'au mărită, pentru că— —. Dumneđeu a pedepsită pe Caină pentru-că— —. Podurile s'au stricată, fiind-că— —. Omenii se îmbracă iarna cu haine gróse, pentru că— —. Isusă a venită în lume, ca să— —, cu tóte acestea Vladimirescu salvă natiunea prin sângele seă.

Deprinderea 81. Să se formeze mai multe frase, în cari principala, să aibă una sau mai multe subordonate circumstanțiale de causă.

Deprinderea 82. Să se caute și să se scrie, dintr'o bucată de sub rubrica compozițiilor, toate frazele, ale căror principale să aibă o propozițiune subordinată de cauză.

Deprinderea 83. Să se formeze : a) 10 frase, în cari să se afle câte două principale, și fie-care principală să-și aibă câte o subordinată; b) 10 frase unde fie-care din cele două principale să aibă câte două sau mai multe subordonate; d. e. Iónu, care este un copil silitor și modest, face tot-dea-una bucurie părinților săi; iar Teodoru, care este un desmetic, le face numai neajunsuri și suferări.

Deprinderea 84. Să se formeze cu fie-care din substantivele de mai jos : a) o propozițiune simplă; b) o propozițiune dezvoltată; c) o frază : Mihai (bravul), Ștefanu (celu mare), Ioanițu, Tudoru Vladimirescu, Iacobu, Iosifu, Moise, Isusu, Petru (apost.), Goliatu, Cesaru, Pompeiu, Mariu, Petru (împăratul Rusiei), Napoleonu, Constantinopolu, Paris, Bucuresti, Bucegi, Dâmbovița, leulu, lupulu, trandafirulu; găina, porumbelulu, etc. : de. e. : a) Mihaiu a fostu bravu; b) Mihaiu, domnul României, a fostu unul dintre cei mai bravi suverani; c) Mihaiu, care a fostu domnul României, s'a numitu bravu, fiind-că a învinsu de atâtea ori pe inamicii patriei sale.

Astă-fel de deprinderi se facu cu materia tuturor studiilor, ce școlarii au învățat în și până în clasa, în care se află.

Observare. Ordinea, în care se aședă una după alta părțile propozițiunii în propozițiune, sau ale frazei (adecă propozițiunile) în frază, se numesce topică.

Topica, după care părțile propozițiunii sau ale frazei se aședă

amăsuratū cerințelorū gramaticale, se numesce topică gramaticală (sau dréptă); iar aceea, după care se aședă amăsuratū cerințelorū retorice, se numesce topică retorică (sau inversă).

Când și cum să întrebuițămū pe una și când pe cea-laltă, ne-putându-se arăta într'unū cursū elementarū de sintaxă, vomū aminti numai, că prin analisarea, din punctulū de vedere alū topicel, a unorū bucăți de citire bine scrise și luate din autorii noștri naționali, s'arū puté da școlarilorū până la unū punctū ore care, noțiunī sigure despre topică.

Cunoscința topicel, este de mare necesitate pentru toți, căți voescū să scrie bine romănesce. Contra topicel, prin urmare și contra spiritalulū limbel Romănesci, păcătuescū toți, căți se încercă a scrie romănesce sub influența unorū limbī străine; sau căți nu cunoscū indestulū sintaxa limbel Romănesci.

RECAPITULAȚIUNEA a II.

1. Ce este o propozițiune simplă? — Spuneți-mi o propozițiune simplă.

2. Care propozițiune se numesce desvoltată? — Spuneți-mi o propozițiune desvoltată.

3. Ce numimū propozițiune contrasă? — Cum se pôte contrage o propozițiune? — Ce numimū parte omogenă? — Prin ce felū de conjuncțiunī se légă între sine părțile omogene? — Prin ce semnū se despartū una de alta?

4. Ce numimū frasă? — Din ce felū de propozițiune se pôte forma o frasă? — Spuneți-mi o frasă. — Ce numimū propozițiune principală? — Ce numimū propozițiune subordinată? — Când suntū propozițiunile între sine coordonate? — Când suntū subordinatē? — Prin ce conjuncțiunī se légă în frasă propozițiunile? — Prin ce semne se despartū? — Când se despartū prin virgulă propozițiunile unei frase, și când prin punctū și virgulă?

5. Ce numimū propozițiune subordinată atributivă? — Spuneți-mi o subordinată atributivă. — Câte feluri de subordonate atributive amū deosebitū? — Ce numimū atributivă determinativă? — Ce numimū atributivă explicativă? — Când se desparte atributiva de principala prin virgulă, și când se pune între două virgule?

6. Ce numim propozițiune subordonată dreaptă?—P în ce conjuncțiune se leagă de principala, și prin ce semn se deosebesc?

7. Ce numim propozițiune subordonată nedreaptă?—Prin ce conjuncțiuni se leagă de principala?

8. Ce numim subordonată subiectivă?—Prin ce conjuncțiuni se leagă de principala?

9. Ce numim propozițiune subordonată circumstanțială de loc?—Prin ce conjuncțiuni se leagă de principala? — Unde poate sta subordonata în frază? — Prin ce semne se desparte de principala?

10. Ce numim circumstanțială de timp?—Prin ce se poate lega de principala?—Unde poate sta în frază? — Prin ce semn se desparte de principala?

11. Ce numim subordonată circumstanțială de mod? — Prin ce conjuncțiuni se leagă de principala? Unde poate sta în frază?

12. Ce numim subordonată circumstanțială de cauză?—Câte subordonate circumstanțiale de cauză am deosebit?—Ce numim subordonată circumstanțială de scop?—Ce numim subordonată circumstanțială de condițiune?—Ce numim subordonată circumstanțială concesivă?—Unde pot sta toate acestea în frază?

13. Ce deosebire este între părțile secundare ale propoziției și între propozițiile secundare ale frazei?—Dar între propozițiune și frază?—Spuneți-mi o frază din istoria biblică, care să aibă o principală și două subordonate drepte.—Una din istoria națională, care să aibă trei subordonate de cauză. — Una din geografie, care să aibă două principale și fie-care principală să aibă câte două subordonate atributive.—Formați despre (Vladimirescu) întâiu o propozițiune simplă—apoi una dezvoltată și în urmă o frază.

Astăzi se vor deprinde școlarii formându din materia tuturor obiectelor, ce au trecut : întâiu propozițiune simplă, al doilea dezvoltându această propozițiune și apoi prefăcându în frază.—În urmă se poate dezvolta și fraza cu două, cu trei sau mai multe subordonate

14. Să se facă analiza ortografică cu mai multe bucăți de citire mai întâiu orală, apoi în scris.

FRASA SA Ū PROPOZIȚIUNEA COMPUSĂ.

A. FRASA

NUMAI DIN PROPOZIȚIUNI PRINCIPALE

I. PROPOZIȚIUNILE PRINCIPALE

se coordonează

- a) în mod^{ul} copulativ^{ul},
- b) — adversativ^{ul},
- c) — causal^{ul}.

B. FRASA

DIN PROPOZIȚIUNI PRINCIPALE ȘI SECUNDARE

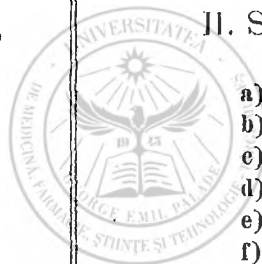
II. SECUNDARA PÓTE FI :

- a) subordinata atributivă,
- b) — dvéptă,
- c) — nedréptă,
- d) — subiectivă,
- e) subord. circumst. de loc^{ul},
- f) — — de timp^{ul},
- g) — — de mod^{ul},
- h) — — de cauză.

III. ÎN FRASĂ PROPOZIȚIUNEA

póte fi :

- a) simplă,
- b) dezvoltată,
- c) contrasă,

CAP. V.

SCURTAREA SUBORDINATELORU

Infinitivul, Participiul, Gerunziul, Supinul, Substantivul derivat și Aposițiunea.

Subordinatele, ținându locu de părți secundare din principala lor, ele pot fi, de cele mai multe ori, reduse la asemenea părți, adecă pot fi scurtate.

Voindă a scurta o subordonată, trebuie să înlăturăm forma personală a verbului ei, deci să punem acestu verb în vre-o formă impersonală. Întrebarea e însă la care anume din cele patru forme impersonale. În privința acesta se pot stabili următoarele regule :

1. **Subordinata Subiectivă.** a) Dacă subordonata e subiectivă, atunci în principala lipsesce subiectul, prin urmare verbul subordonatei trebuie înlocuită printr'unu substantiv și de aceea el se pune *la infinitiv, la supin, ori îl înlocuim printr'unu substantiv derivat din el.* D. e. Este greu, ca să umblăm multă = E greu *a umbla* multă, = *umblarea* multă e grea, = *umblatul* multă (pe jos) e greu, = *umblătura* multă e grea.

b) Dacă predicatul subordonatei e adjectiv, atunci verbul ajutor se pune la infinitiv, ori se derivă din acestu adjectiv unu substantiv, lăsându afară verbul ajutor. D. e. : E frumos, ca să fi silitor. = E frumos *a fi* silitor = *silința* e frumôsă.

2. **Subordinata atributivă.** Voindă să scurtăm o subordonată atributivă, ni se presintă *trei casuri* :

a) Dacă predicatul subordonatei e unŭ adjectivŭ, unŭ participiŭ și în genere o formă adjectivală, atunci lăsămŭ afară *conjunțiunea și verbulŭ ajutătorŭ*; iar fostulŭ predicatŭ rămâne ca atributŭ alŭ principalei. D. e. : Omulŭ (care este) iubitorŭ de bine, merită lauda. Omulŭ iubitorŭ de bine merită lauda.

b) Dacă predicatul subordonatei e substantivŭ, atunci lăsămŭ afară *conjunțiunea și verbulŭ ajutătorŭ*; iar substantivulŭ rămâne ca aposiție și se desparte de principala sa dimpreună cu tóte părțile lui secundare, prin două virgule. D. e. : Mihaiŭ vitézulŭ (care a fostŭ) celŭ mai mândru dintre domniŭ țarei românești, fu ucisŭ de Basta. Mihaiŭ vitézulŭ, *celŭ mai mândru dintre domniŭ țarŭ Românescŭ*, a fostŭ ucisŭ de Basta.

c) Dacă predicatul subordonatei e verbŭ predicativŭ, atunci punemŭ acestŭ verbŭ la participiŭ, orŭ îlŭ înlocuimŭ cu unŭ derivatŭ adjectivalŭ alŭ său. D. e. Școlarulŭ, care se silesce, e vrednicŭ de laudă, = școlarulŭ *silitorŭ* e vrednicŭ de laudă, = școlarulŭ *cu silință* etc.

3. Subordinată dreptă și nedreptă. Când voimŭ să scurtămŭ o subordinată dreptă orŭ una nedreptă, avemŭ trebuință în principala de unŭ complementŭ dreptŭ orŭ de unulŭ nedreptŭ, deci de unŭ substantivŭ; prin urmăre punemŭ verbulŭ la infinitivŭ, la supinŭ, orŭ îlŭ înlocuimŭ printr'unŭ derivatŭ substantivalŭ alŭ lui, fie cu prepozițiune, fie fără de ea, după cum cere înțelesulŭ frazei. D. e. : Dorescŭ să fiŭ fericitŭ = *îŭ dorescŭ fericirea*. Iónŭ m'a asiguratŭ, că mă iubesc, = despre *iubirea* sa. M'am incredințatŭ, că trupele rómâne au unŭ mersŭ frumosŭ = despre *mersulŭ* frumosŭ alŭ trupelorŭ române.

4. Subordinata circumstanțială. Avândŭ o subordinată circumstanțială, ne lipsesc în principala unŭ adverbŭ, deci în genere, verbulŭ, atâtŭ

celū predicativū câtū și celū ajutătorū se pune în gerunđiū, omițendu-se conjuncțiunea, orī se înlocu-
esce prin o formă adverbială și anume :

a) Dacă subordinata e de modū, atunci gerunđiulū rămâne simplu ca complementū alū princi-
palei. D. e. : Elū merge așa, că sare din piétră în piétră.
Elū merge sārindū din piatră în piatră.

b) Dacă subordinata e de causă orī de timpū, atunci gerunđiulū rămâne ca aposisiē adverbială și se desparte prin virgulă întocmai ca și aposisiā a-
tributivă. D. e. : Iónū, când a începutū să cânte, era fôrte
veselū=Iónū. *începēndū* să cânte, era fôrte veselū.

c) Dacă predicatulū subordonatei e *adjectivū* orī
substantivū și verbulū ajutătorū se află în gerunđiū,
atunci acesta pôte să fie eliminatū. D. e. : De ôre-ce
era îndrăsnețū și activū, Iónū a isbutitū. Fiind îndrăsnețū
și activū, Iónū a isbutitū=Indrăsnețū și activū, Iónū a
isbutitū.

Observare. Dacă subordinata e de locū, în genere scurtarea nu se
pôte face de câtū prin derivate substantivale cu preposisiē. D. e. : Noi
amū fostū, unde s'aū adunatū ômenii=amū fostū la loculū de adunare
alū ômenilorū.

(Mai pe largū într unū cursū mai înaltū).

Deprinderea 85. Să se scurteze secundarele din
frasele următore : Pe când mă duceamū la școlă,
amū întâlnitū pe unulū din vechii mei amici. Do-
rescū să mergū cu tine la Iași. Inamicii, cari in-
trară în orașū, fură uciși până la unulū.

Complementulū dreptū se pune după unū verbū
transitivū, ca să'ī complinēscă înțelesulū. N., care era
unulū dintre cei mai bunī școlari, a eșitū din școlă.

Deprinderea 86. Să se caute în bucata de citire x,
tôte frasele a cărorū subordinată să se pôtă scurta.

Deprinderea 87. Să se transforme în propozițiuni părțile secundare din propozițiunile următoare : Turcii, supărați pe Brâncovénu, îl condamnară la mórte. Frigulü fiindü fórte mare, Dâmbovița a înghețatü. Intorcându-mě de la băi, m'amü bolnăvitü. Era o nópte întunecósă, luminată numai de lumina stelelorü. Galii fură însciințați de sosirea lui Cesarü. După trecerea lui Cesarü peste Rubicone, senatulü cădu într'o mare zăpăcělă.

Deprinderea 88. Să se caute în bucata de citire x , tóte propozițiunile, cari să aibă o parte secundară, și care să se pótă transforma în propozițiune secundară.

TRANSFORMAREA PROPOZIȚIUNILORÜ
PRINCIPALE ÎN PROPOZIȚIUNI SECUNDARE ȘI
VICE-VERSA

Douě propozițiuni își perdü independentă lorü coordinându-se sau subordinându-se între dînsele ; d. e. *Pescii înnotă în apă. Pasërile sbóră în aerü. Pescii înnotă în apă și (insă, dar) pasërile sbóră în aerü. Din : Cetățémulü doresce... (și) Patria este fericită, se face : Cetățémulü doresce, ca patria să fie fericită.*

Prin coordinare aședămü una lângă alta douě cugetări. Prin subordonare adăogămü unei cugetări o altă cugetare, care să compliniască sau să determine înțelesulü celei d'intăiü.

A. TRANSFORMAREA PROPOZIȚIUNILORÜ PRINCIPALE ÎN
PROPOZIȚIUNI SECUNDARE.

Nóptea se apropia, inamicii aruncaü cu furie săgețile contra nóstră ; iar ai noștri respingeaü cu bărbăție ataculü lorü, = De și noptea se apropia și inamicii aruncaü cu fu-

rie săgețile contra noastră; cu toate acestea ai noștrii respingeau cu bărbăție atacul lor.

Pe atunci eu locuiam într-o casă mică în strada x , tată-meu mi-o dăruise. — Pe atunci locuiam într-o casă mică din strada x . pe care tată-meu mi-o dăruise.

Din exemplele de mai sus se vede, că o cugetare poate fi exprimată în frază, când printr-o propozițiune principală, când secundară după cum scriitorul voesce să-și exprime cugetarea sa. — Luându d. e. o principală absolută, o putem trece prin toate formele subordonatelor. D. e. Frate-meu zace bolnav la București, poate deveni :

I. **Susordinata atributivă.** Am fost la frate-meu, care zăcea bolnav la București.

II. **Subordinata dreptă.** Am auzit, că frate-meu zace bolnav la București.

III. **Subordinata nedreptă.** Mă tem, ca nu cum-va frate-meu să zacă bolnav la București.

IV. **Subordinata subiectivă.** E cunoscut de toată lumea, că (pe timpul acela) frate-meu zăcea bolnav la București.

V. **Subordinata circumstanțială de timp.** Când zăcea frate-meu la București, eu eram la moșie,

VI. **Subordinata circumstanțială de mod.** După cum frate-meu zăcea bolnav la București, totu ast-fel mama zăcea la țară.

VII. **Subordinata circumstanțială de cauză.** Eu nu puteam pleca, fiind-că frate-meu zăcea bolnav la București.

Deprinderea 89. Să se subordoneze următoarele propozițiuni principale, după exemplul de mai sus : Cerul este acoperit cu nori. Sergentul a prins un bandit. Brutus a ucis pe Cesar. Sora este în centrul sistemului planetar. La Sedan Napoleon III s'a dat prins. Creștinii au fost persecutați.

Deprinderea 90. Să se copieze din bucată de citire x , 10 propozițiuni principale, cari să potă fi transformate în secundare, după modelul de mai sus.

B. TRANSFORMAREA PROPOZIȚIUNILOR ÎN
PROPOZIȚIUNI PRINCIPALE (1)

1. Aprópe în fața Giurgiului este unú orașú, ce se numește Rusciucú. = Aprópe în fața Giurgiului este unú orașú ; elú se numește Rusciucú.

Pe câmpulú de luptă se întinse o cétă grósă, ce părea mai întunecósă de câtú cea mai înfricoșată nópte. = Peste câmpulú de luptă se întinse o cétă grósă ; ea părea mai întunecósă de câtú cea mai înfricoșată nópte.

2. Sciú dintr'o epistolă, că tată-meú, se află la Bucurescú = Tată-meú se află la Bucurescú ; acésta o sciú dintr'o epistolă. Toți ómenii învățați sciú, că pămíntulú se învêrtesce împrejurulú sóreluí. = Pămíntulú se învêrtesce împrejurulú sóreluí ; acésta o sciú toți ómenii învățați.

3. Orí unde privescú, ochii mei observă minunile tale. = Ochii mei privescú în drépta și în stínga, și în tóte locurile observă minunile tale.

4. Noi petrecemú aci în pace, pe când militarii noștri se luptă de mórte cu inamicii. = Noi petrecemú aci în pace ; iar militarii noștri se luptă de mórte cu inamicii.

5. Cu venirea lui Pasvantoglu se lățise o frică atâtú de mare în țară, în câtú locuitorii Olteniei fugiră din sate spre munte și Bucurescenii spre Brașovú. = Cu venirea lui Pasvantoglu se lățise o mare frică în țară ; locuitorii Olteniei fugiră spre munte. Bucurescenii spre Brașovú.

6. Dacă-mí vei spune cu cine te aduní, eú 'ți-oí spune cine ești. = Spune-mí cu cine te aduní, și-ți voiú spune cine ești.

Dacă nu'mí da totú ajutorulú sėú, eú eramú perdutú. = Elú mi a datú totú ajutorulú sėú, alt-felú eramú perdutú.

Deprinderea 91. Să se caute în bucata de citire *x*, tóte propozițiunile principale, cari, după modelulú de mai susú, se potú transforma în secundare.

(1) Acéstă transformare se póte face mai rarú în limba románescă. Noi amú inserat-o numai pentru deprindere.

CAP. VI.

P E R I Ó D E L E .

Periódtele suntú frase de construcție artificială, în care aceeași parte se repetă în modú periodicú. Ele potú să fie de două feluri, întocmai ca frasele, *ordinate* și *coordonate*.

I. Periodulú *ordinatú* e alcătuitú de mai multe propozițiuni, cari se numescú membre, și dintre cari una este supraordinată, iar cele-lalte subordonate, de același felú, adecă omogene. Astúfelú periodulú, după natura membrelor subordonate, póte să fie atributivú, periodú de timpú, de locú, de cauză, etc. De regulă pentru ca construcțiunea să fie frumoasă, se cerú celú puținú patru membre într'unú periodú și principala se pune de regulă la sfârșitú :

D. e. *Periodulú de locú*. În călătoriile pe mare, unde pasurile omului suntú mărginite în lungimea podului corăbiei, unde ochii lui nu întênescú de jurú împrejurú, de câtú întinderea pustie a valurilorú, unde tóia viața este concentrată pe nisce scânduri plutitoare, și numai prin ele, este despărțitú de prăpăști îngrozitoare a mării : acolo *cea mai mică întâmplare este interesantă și atrage luarea aminte*.

(ALEXANDRI.)

Adesea-orí principala póte sta și la începutú :

D. e. *Periodulú de timpú*. *E tristă și urită iarna la țară*, când crivêțulú viforosú urlă peste câmpii, când noorii saú ceta întunecă cerulú, când ploile reci desfundă pământulú, când țarina e gólă și năpusitá, dumbrava uscatá și plugarulú trândavú.

(ODOBESCU.)

Fie-care din membre potú să aibă subordinatele ei deosebite, adecă periodulú se póte desvolta.

II. Periodul^u **coordinat^u** e alcătuit^u din mai multe propoziții, dintre cari unele exprimă premise, iar altele concluzii.

D. e. Un^u arbore uscat^u s'a despicat^u în două; trăsnetul^u a lovit^u un^u stejar^u bătrîn^u; flacările înconjură crăcile sale cele nenumărate; focul^u gonit^u de vînturile cele puternice își întinde pustiirile sale: *pădurea arde!* (ARON.)

Periód^ele ordinate se mai numesc^u și *descriptive*; iar cele coordinate *argumentative*.

Deprinderea 92. Să se desvolte următórele propozițiunii în periód^e. Christos^u s'a născut^u în Betleem^u. Michai^u a fost^u ucis^u de Basta. Poeții și scriitorii să primescă și să-și însușescă orice idee a spiritelor^u înalte, fără să-și însușescă culórea acestora. Furtuna domnesce în tótă puterea sa; d. e. :

I. **Period^u atributiv^u.** Intr'un^u timp^u, când lumea veche romană se moleșise cu totul^u, ne mai respectând^u virtuțile gloriosilor^u lor^u străbun^ui, într'un^u timp^u, când tot^u sentimentul^u pentru patrie, familie și justiție se perduse: se născu la Betleem^u Christos^u, care, prin învățatura sa morală, a adus^u cel^u mai mare bine omenirei.

II. **Period^u de timp^u.** După ce Mihai^u a învins^u de atâtea or^e pe Turci, pe Poloni și pe Unguri, inimiții comuni ai patriei sale, și după ce, prin politica și tactica sa, a unit^u cele trei provincii române sub^u un^u singur^u domn^u: a fost^u ucis^u, spre marea nenorocire a națiunii sale, în modul^u cel^u mai perfid^u, de Basta, comandantul trupelor^u austriace.

III. **Period^u de mod^u.** După cum albinele sug^u suc^ul^u florilor^u, fără a le lua și colórea, și din diferite suc^uri prepară mierea, ce este mai dulce de cât^u orice suc^u, din care s'a preparat^u; tot^u ast^u-fel^u trebuie ca poeții și scriitorii să primescă și să-și însușescă orice idee a spiritelor^u înalte, fără a-și însuși și colórea acestora.

IV. **Period^u de causă.** Dacă ómenii și-ar^u înțelege mai bine interesele; dacă în tóte acțiunile lor^u ar^u asculta

numai de glasul conștiinței : (atunci) ei n'arū comite-
atatea fără-de-legi în paguba omenirii.

V. **Periodū argumentativū.** Frunzele și rămurile tros-
nescū în flacări ; sulurī de fumū se înaltă ; aerulū este
plinū de scânteī și de lumina lemnelorū cari ardū, și
nuorī rēștrângū aprinderea : *furtuna domnesce în tōtă
puterea sa.*

Deprinderea 93. Să se caute în mai multe bu-
căți, fie din sintaxa, fie din cartea de citire etc.,
câte două periōde pentru fie-care din exemplele
de mai 'nainte.

CAP. VII.

ELIPSA.

În vorbirea mai vie se întâmplă adese-orī, ca
din cauza expunerii celei iuți a cugetării, să se
lase afară unele vorbe sau unele părți ale pro-
pozițiunii sau chiar propozițiunii întregi. Acastă
lăsare se chiamă **elipsă**. Prin elipsă vorbirea câș-
tigă nu numai în concisiune ; dar chiar și în vi-
vacitate și în puterea expresiunii. Acastă tendință
o găsimū și în contragerea propozițiunilorū coor-
dinate și în scurtarea unora din secundare, de cari
cu tōte aceste, propozițiunea eliptică trebuie bine
deosebită.

Noī deosebimū.

I. Elipsa de vorbe,

**II. Elipsa de părți întregi ale propozi-
țiunii, și**

III. Chiar elipsă de propozițiunii întregi.

I. ELIPSA DE VORBR

Acésta se întâmplă mai alesă *a*) la unū adjectivū atributivū, când lăsămū afară substantivulū sēū; d. e. muritoriī = (adecă ómeniī); stânga, drépta = (adecă mâna); câte-și trei suntū bolnavi = (copiī); *b*) la unū adverbū, când stă fără verbulū sēū; d. e. Nu potū mai departe (merge).

II. ELIPSĂ DE PĂRȚILE PROPOZIȚIUNII.

1. Elipsă în propozițiune. *a*) Elipsă de verbulū «a fi»; d. e. atențiune (să fie) Cine e? Eū. (Eū suntū).

b) Elipsă de verbulū predicativū; d. e. La ce (servescū) atâtea bucate. Eū pe tine? (sa te lasū).

c) Elipsă de subiectū; d. e. Vino încóce (tu).

d) Elipsă de subiectū și de predicatū; d. e. Mai încetū = Voi mergeți mai încetū. Bună-điua! = **Eū poftescū** bună điua. Drumū bunū, la revedere, etc.

(*Elipse de felulū acesta aflămū mai alesū într'unū dialogū*).

2. Elipsa în frasă saū propozițiunea compusă.

a) In propozițiunea principală; d. e. *Bine că vii.* = *Este bine că....*

b) In subordinata, mai alesū, când este comparativă; d. e. *Elū scrie mai bine de câtū mine = de câtū scriū eū. Noptile iernei suntū mai lungi de câtū ale verei. Privighetórea cântă mai frumos de câtū cele-lalte pasări.*

c) În ambele membre (sau propoziții) ale frazei : d. e. *Mai bine mai târziu de câtă nici o dată. (să facă).*

III. ELIPSA DE PROPOZIȚII ÎNTEGRI.

Elipsă de propoziții întregi. Adesea ori se întâmplă ca o propoziție secundară să țină locul unei fraze. În acestă casă tot-deauna propoziția principală trebuie să ne-o închipuimă.

Ast-felă de propoziții secundare suntă nisce manifestări de dorință, de amenințare etc. D. e. *Dacă aru sosi! (Ce bine ară fi, dacă). Ah! etc.*

Deprinderea 94. Să se descompună o bucată de citire în fraze (sau în periode), frazele în propoziții, propozițiile în vorbe.

(Acastă deprindere se pôte face cu mai multe bucăți de citire spre a se înprospăta tôte regulele învățate.)

CAP. VIII.

PUNȚUAȚIA (1)

Pausele ce le facemă, când vorbimă sau citimă, le arătămă în scrisă prin nisce semne, numite *semne de punctuație*.

(1) Semnele punctuației termurescă nu numai propoziții întregi, dar și părțile propoziției, ale frazei și ale periodului. Punctuația este basată, după usulă ei primitivă, pe vorbirea audită și n'are altă scopă de câtă a arăta ochiloră pausa din vorbire. Pausa însă îndeplinesce de cele mai multe ori ună îndoită scopă : adecă arată loculă de repausare ală vocei, însemnându totă de o dată pentru înțelegere despărțirea sintactică și logică dintre propoziții.

Aceste sunt următoarele :

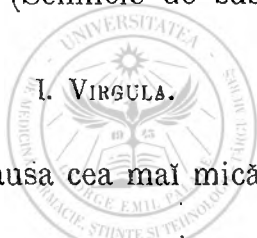
- a), (virgula)
- b); (punctul și virgula)
- c): (două puncte)
- d). (punctul).

La aceste se mai adaugă două semne, care arată tonul propozițiunii.

- e)? (Semnul întrebării)
- f)! (Semnul exclamării)

și în urmă

- g) « » (Semnele introducerii)
- h) () — — (paranteza)
- i) . . . (Semnele de suspensiune).

Virgula arată paușa cea mai mică din vorbire și se pune :

1. Între părțile omogene ale unei propozițiuni (sau ale unei fraze); d. e. *Iónu a scrisă, a cititū, a învățatū și socotitū. Măcelarulū taie boi, vitei, vaci, iedī și miei.*

2. Înaintea și în urma propozițiunilor incidente, a aposițiunei și a altorū părți explicative, care potū fi lăsate din propozițiune fără să-i strice înțelesulū; de e. : a) *Timpulū, care schimbă tóte, schimbă și plăcerile nóstre.* b) *Rěsvanū, Domnulū Moldovei, etc.*

3. Înaintea și în urma vocativului, când acesta este între părțile unei propozițiuni; d. e. *Sciū, domnulū meū, că acésta nu-ți place.* În unele casuri și după interjecțiune; d. e. *Domnule,*

Tóte subordonatele se despartū prin virgulă de

propozițiunea, de care atârnă; d. e. *Eu nu voi pleca astăzi, fiindcă timpul e prea urât.*

Virgula nu se pune însă între două părți omogene, dacă acestea sunt legate prin conjucțiunii coordonatoare ca și, sau, etc.

De asemenea nu se pune virgulă între principala și subordinata, când în rostire nu se face pauza între dîsele; d. e. *Amu aflatu cee ce nu sciamu.*

II. PUNTUL ȘI VIRGULA.

Puntul și virgula arată o pauză mai îndelungată de cîtă virgula, și se punu :

Între propozițiunile principale coordonate, și mai alesu, când aceste coprindă părți omogene despărțite prin virgulă; d. e. *Primăvara, care este atăt de plăcută, pare cui-va foarte scurtă; însă iarna, care este neplăcută, pare foarte lungă.*

Între membrele coordonate ale unu periodu argumentativu, (veđi exemple).

III. DOUĂ PUNTE.

Două punte arată o pauză mai îndelungată de cîtă punctul și virgula (virgula punctată), și se punu :

1. După o propozițiune, ce anunță o citare a vorbelorū altuia; d. e. Solomonu dîse : «frica Domnulu este începutulū înțelepciunii.»

2. La începutulū unei enumerări; d. e. Suntū diferite felurī de curiosități : una de interesu, care ne îndemnă a dori, să aflămū aceea ce ne arū fi de folosū; alta de mândrie, care vine din dorința de a sci ceea ce alții nu sciū. Cei mai însemnați domni Romāni aū fostū : Mircea, Stefanu Mihaiu, etc.

3. Între premise și conclusiune, adecă înainte aceluia dintre membrele unu periodu, care arată adevărulū, ce resultă din cele-lalte. De sine se

Înțelege că concludsiunea pôte să stea și la început, și atunci cele două puncte se pună după ea.
(Veđi periódele argumentative.)

IV. PUNTULŪ.

Puntulŭ arată o pausă mai îndelungată, de câtŭ tóte cele-lalte semne și se pune :

1. La sfârșitulŭ unei propozițiunii, dacă acesta nu este o propozițiune interogativă sau exclamativă, și la sfârșitulŭ orŭ cărei frase și periodŭ ; d. e. : *Dunărea se varsă în Marea Négră. Dunărea, care este unulŭ dintre cele mai mari fluviiuri ale Europei, se varsă în Marea Négră.*

2. După o propozițiune eliptică, exprimată chiar și printr'o singură vorbă și după titlulŭ unei bucăți de citire sau alte vorbe de sine stătătoare ; d. e. : *Mai întelesŭ ? Da. Cine este perfectŭ ? (care omŭ). Nimenea. Asemenea și după vorbe ca : Prefață, Întroducere, cap. etc., și după o literă inițialŭ ; d. e. : I.= Învătătorulŭ. P.= Petru, etc.*

V. PUNTULŪ INTEROGATIVŪ.

Puntulŭ interogativŭ se pune după o propozițiune interogativă ; d. e. : *Cine vorbesce aici ?*

VI. PUNTULŪ EXCLAMATIVŪ.

Puntulŭ exclamativŭ se pune după fie-care propozițiune sau parte de propozițiune, ce exprimă mirarea, bucuria, spaîma, durerea sau orŭ-ce sentimentŭ viŭ și iute. D. e. : *Ce frumósă đŭ ! Vai ! Mórtea mŭ-a răpitŭ pe celŭ mai scumpŭ dintre prietenŭ ! O Dumneđeule !*

Cele d'întâiu patru semne arată pausa în vorbire; iar cele două din urmă înțonarea.

Afară de semnele enumerate, se mai întrebuintează în scriere și alte semne ajutătoare. Aceste sunt :

- a) « » (Semnulă întrodueerei).
- b) () (sau —) (parentesulă).
- c) ... (Semnulă de suspensiune) etc.

a) Semnulă întrodueerei se întrebuintează înainte și în urma unei propozițiunii, în care se citează vorbele altuia; d. e. *Solomonă dăcea: «frica domnului este începutulă înțelepciunii».*

Dacă acésta va ține mai multe rînduri, semnulă întrodueerei se ve repeta înainte fie-cărui rînd.

b) Parentesulă se întrebuintează spre a deosebi în frase nisce note date, nisce explicări sau chiar unele propozițiunii îneregă, întroduse în frasă numai pentru explicări; d. e.: *Elă muri în anulă acela (1848). Iónă — cu tóte că era ună omă cu minte — a făcută acéstă nelegiuire.*

c) Semnele de suspensiune se întrebuintează spre a arăta întreruperea unei vorbiri; d. e.: *Domniloră, v'asă vorbi multe, dar... Alexandre!... Cerule!... amă cređută... ce rușine mă apasă! Da, amă cređută că zărescă nisce urme de ale lui Alexandru.*

Deprinderea 95. Să se copieze următórea epistolă cu ortografia și interpunctațiunea trebuincioasă.

Comana 5 augustă 1878 scumpulă meă amică eri a fostă tata la Bucuresci de unde mi-a adusă pe neașteptate o carte de istoria naturală cu chipuri câtă bucurie amă simțită vedëndă acéstă carte este adevărată că de multă ilă; rugasemă să-mi cumpere o carte frumósă însă elă 'mi dăcea totă

deauna că suntă încă prea mică că o asemenea carte nu e pentru mine acumă iată că mi-a cumpărat' o tocmai cândă nu mă așteptamă dar și eu îi voiă fi recunoscătoră pentru acăsta dându-mi tótă ostenela ca să învăță bine tu n'ai face totă așa te rogă vino duminica viitoare pe la mine ca să-ți arătă acăstă carte frumósă te așteptă cu bucurie și rămână ală tēu amică nicu petrescu. D. e.

Comana 5 Augustă 1878,

Scumpulă meă amică,

Erī, etc. etc.

Să se dicteze mai multe epistole și bucăți de citire, fără a se spune punctuațiunea pe care școlarii o voră pune în urmă.

RESUMATŪ DE ORTOGRAFIE.

Proposițiunea se forméză din vorbe, vorba din una saă mai multe silabe, silaba din una saă mai multe sunete. Sunetele suntă prin urmare clementele simple ale limbei (1).

Ele se deosibescă în *vocale* și în *consonante*.

Sunetele, cu ajutorulă căroră putemă forma orī-ce vorbă romănescă, suntă în numără de 28 (2); iar semnele deosebite, numite litere, prin carī putemă înfățișa aceste sunete, suntă numai 21 și a nuine:

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, z. Aceste

(1) Partea gramaticel, care se ocupă cu natura sunetelor, se numesce **fonologie** saă **fonetică**; iar aceea, care se ocupă cu scrierea corectă a sunetelor, se numesce **ortografie**.

(2) Afară de cele 28 de sunete se mai audă în unele părți locuite de romăni și cu deosebire în gura poporului și alte sunete, ca: cheptă, ghine, chieforă, ghie etc. etc. : în locă de pieptă, bine, picforă, vie. Aceste însă nu suntă primite în limba literară.

se numesc și *primitive*, iar *ș, ț, Ț, Ț* (*ce, ci*) și (*ge, gi*) *ă, î*, se numesc derivate, fiind-că se derivă de la cele primitive.

Pe aceste 7 litere, derivate de cări mai avem trebuință spre a înfățișa toate sunetele trebuincioase în limba română, le luăm din cele 21 de litere, numite mai înainte; apoi le însemnăm pe unele cu nise semne convenționale, puse deasupra sau de desubtul primitivelor; d. e. pașî, de la pasu, verđi, cărți etc.: iar la altele punem în urma lor vocalele: e sau î; d. e. cere, ginere.

SCRIEREA SUNETELORŪ PRIMITIVE.

La scrierea sunetelor primitive nu este altu-ceva de observat de cātu regula următoare: *Scrie pe fie-care din sunetele primitive așa cum se audă în vorbirea corectă*; d. e. arare, batere, cade, dudū, era etc.

Nu mai *i* și *u* se pronunță în două feluri, întregi sau numai pe jumătate. Când se pronunță întregi se scriu fără nici unu semu; când însă se pronunță pe jumătate, se scriu cu semnul scurtărei; d. e. *punte, podū, pinū; pinī etc.*, *î* și *ū* înjumătățiți nu potu forma de sine o silabă, ci numai în unire cu alte vocale.

SCRIEREA SUNETELORŪ DERIVATE.

La scrierea sunetelor derivate trebuie să avem în vedere mai întâiu originea sunetelor primitive, spre a putu scrie apoi corectū pe cele derivate.

Noi putemu afla în două moduri originea sunetului derivatū și anume: prin flexiune (declinare și conjugare) și prin derivațiune. Ast-felū la vorbele declinabile punem vorba la singularū, sau la pluralū, la masculinū sau la femininū; la verbe punem verbulū la presintele infinitivului sau alū indicativului etc. Dacă în modulū acesta nu se găsesce originea sunetului primitivū, atunci ilū căutămū prin derivarea vorbelorū; d. e. Călătorū de la cale etc

a) VOCALE DERIVATE.

Sunetul (*x*) *ă* se scrie cu litera *a* sau *e*, după cum se derivă din *a* sau *e*, punendū deasupra acestorū litere semnulū scurtărei *ˇ*; d. e. *cărți* de la carte; *vedū* de la vedere. Sunetulū *ă* (*î*) se scrie cu litera, *a, e, i*, după cum elū se de-

rivă din a, din e, sau din i, punându deasupra acestorū litere semnul circumflexū \wedge : d. e. : *cântându* de la cântare, *tăcându* tăcé, *omori*. etc.

Când însă nu scimū cu siguranță sunetulū primitivū pentru \hat{a} și \hat{i} , atunci îl înfățișămū de obiceiū prin litera a; d. e. când, fără etc., afară de vre-o câteva vorbe ca două, vouă, nouă etc.

Sunetele diftongite \acute{e} și \acute{o} , cari se audū adesea ca ea și oa se vorū scrie cu \acute{e} și \acute{o} , când vorū fi accentuate, și urmate-mai cu sémă de unū \hat{a} sau e, d. e. : *légă* pôte, *cépă* etc.

Se scriū însă cu ea tóte substantivele și adjectivele terminate în e și articulate prin articlulū a; d. e. vulpea, etc. și cele terminate în ea cu pluralulū în *le*, ca stea, purcea etc., precum și tóte terminațiunile imperfectulū ale verbelorū de-conjugarea II și III; d. e. *tăcea*, *culegea* etc.

Cu ea și oa se mai scriū și următoarele : *teatru*, *idealū*, *creatură*, *boare*, *coalitiē*, *exploatare*, etc.

b) CONSONANTE DERIVATE

Sunetele t , s , d se derivă de regulă din s , t , d prin influența lui i înjumatătitū, prin urmare le vomū scrie cu aceleași litere, punendū dedesuptulū lorū o sedilă; d. e. : *pașū* de la pasū, *verđi* de la verde etc.

Observare. Sunetulū z se înfățișeză prin două litere, prin z și prin d . (Când se înfățișeză prin unulū și când prin altulū).

Sunetele c , g urmate de e sau de \acute{I} se schimbă în ce , ci , ge , gi (ψ , ψ); d. e. : *cere*, *ginere* etc. Când însă nu se urmēză acēstă regulă, cu tóte că suntū urmate de e sau de \acute{i} , pronunțându-se totū ca primitivele, atunci punemū între dinsele și e sau \acute{I} litera h ; d. e. *chemū*, *ghindū* etc.

Deprindere ortografică. Să se analizeze tóte vorbele din bucata de citire X, spunēdu-se, cari suntū sunetele primitive, cari derivate și dacā suntū bine scrise; pe urmă să se dicteze mai multe bucăți de citire în cari este păzită ortografia.

CURSŪ PRACTICŪ ȘI GRADATŪ DE COMPOZIȚIUNI ȘI DE STILŪ

PENTRU USULŪ CLASELORŪ PRIMARE

~~~~~
-PARTEA I.

I. Deprinderi pregătitoare pentru compoziții

1. Materia și forma dată. — Materia dată forma schimbată, după timp, după număr și după persoană. 2. Transformarea versurilor în prosă. 3. Transformarea narațiunii în dialog. 4. Resumarea sau contragerea unei bucăți de citire. 5. Imitații.

II. Regule de compoziție.

III. Narațiunea.

IV. Descripțiunea.

V. Stil epistolar și oficial.

DEPRINDERI PREGĂTITOARE PENTRU COMPOZIȚIUNI

I. MATERIA ȘI FORMA DATĂ—MATERIA DATĂ, FORMA SCHIMBATĂ DUPĂ TIMPŪ, DUPĂ NUMĂRŪ ȘI DUPĂ PERSONĂ.

În partea etimologică am ȳ inseratŭ unde și unde deprinderi pre-
gătitoare pentru compoziȚiuni. În partea acęsta, deprinderile urmęză
în modŭ mai sistematicŭ pănă la lucrări libere.

Bunulŭ rezultatŭ alŭ deprinderilor în compoziȚiune atărnă însă
în mare parte și de modulŭ cum se facŭ corecturile în clasele pri-
mare. Aci institutorulŭ este atătŭ de ocupatŭ, în cătŭ corecturile,
nu se potŭ face totŭ-deauna de dĭnsulŭ. De aceea, spre a înlesni
acęstă sarcină, deprinderile s'aŭ întocmitŭ astŭ-felŭ, încătŭ unele
corecturi să se pótă face chiar de către școlari în clasă. Fiind-că
prin scrierea din gândŭ a unorŭ bucăȚi, și prin schimbarea de forme,
după personă etc., lucrările tuturorŭ școlarilorŭ trebuie să fie ase-
menea, atătŭ după conȚinutŭ cătŭ și după formă, de aceea corec-
turile acestor deprinderi s'ar puté face în modulŭ următor :

După copierea saŭ transformarea bucăȚii date ca modelŭ, șco-
larilŭ vorŭ schimba caetele între dĭnșilŭ; celŭ d'întăiŭ din bancă, cu alŭ
treilea etc.—Apoi, dacă bucata va fi scrisă din gândŭ, va lua fie.
care școlarŭ cartea dinainte, îndreptândŭ greșelele, după modelulŭ
din carte. (Numărulŭ greșelilorŭ se va scrie josŭ în mână stângă,
unde se va subscrie și școlarulŭ care a corectat'o).

În transformările după personă, după numărŭ și după timpŭ, co-
recturile se vorŭ repeta mereŭ, pănă când școlariilŭ vorŭ fi pe de-
plinŭ deprinșilŭ cu ortografia și cu punctuaȚiunea. Acęsta trebuie să
se facă după unŭ modelŭ, pe care institutorulŭ (saŭ unŭ școlarŭ)

îlă va scrie corectă pe tablă. Altă-felă școlariî își potă face corecturile, ascultându numai cum ună colegă ală loră își citește tema sa, pe care 'l-o îndreptăză institutorulă în modă orală.

Ascmenea se mai potă transforma în formă epistolară oră-ce bucată de citire adăogându-l o mică introducere și conclusiune. — A trece prea iute peste aceste deprinderi, este a sdruncina oră-ce basă solidă a compozițiunilor.

1. LUNA LUÎ MAIÛ.

Celă mai frumosă timpă ală primăverei este luna lui Maiă. Acastă lună are 31 de zile. Pământulă este acoperită cu ună covor verde de iarbă. Pomiî suntă împodobiți de flori și de frunze. Tote florile crescă și se desvoltă. În timpulă dimineței și ală serei ele suntă udate de picăturile de rouă. Aceste picături strălucescă la rațele sórelui, ca nisce diamante. În acestă timpă paserile sbóră voiosă în drepta și în stânga și-și facă cuiburi prin pomi. Pe câmpiile cele înflorite, albinele sbóră din flóre în flóre. Paserile cele cântătoare ne înveselescă prin viersulă lor. Nu trece multă timpă și rondunica își nutresce puișoriî cu insecte. Asemenea facă și alte păserele. Vrăbiile vîneză totă felulă de gândăcei. Copiî alérgă prin livezi și culegă flori. Séra se aude cânteculă privighetorei prin dumbravă.

Teme sintactice. Să se copieze : a) tôte propozițiunile simple ; d. e. *Timpul este luna (lui Maiă)* etc. ; b) tôte propozițiunile, în carî subiectulă să fie determinată printr'ună atribută ; d. e. *Celă mai frumosă timpă (ală primăverei)* este luna lui Maiă ; c) tôte propozițiunile, în carî or-ce complementă să fie determinată printr'ună atribută ; d. e. Pământulă este acoperită cu ună covoră verde de iarbă ; de tôte propozițiunile contrase ; d. e. *Tote florile crescă și se desvoltă.* (Părțile propozițiuniloră, despre care e vorba, se voră sublinia).

Teme stilistice. Să se schimbe această bucată, punându-se; a) toate verbele din timpul prezente în timpul trecut; d. e. Cel mai frumos timp al primăverii era luna lui Mai etc.; b) toate verbele din timpul prezente în timpul viitor; d. e. Cel mai frumos timp al primăverii va fi luna lui Mai.

2. ONESTITATEA

Un zidar repară casa unui proprietar avut. Pe când lucra el la un colț, ce era burdușit, vede că acesta se clătină; cercetându mai de aproape, găsi într'insul o scobitură, în care se afla mai multe fișicuri de galbeni. Nimenea nu era de față care să fi vădit bani. El putea prin urmare să-i păstreze pentru sine; dar simțul său de onestitate nu-l lăsa să facă acesta. Deci chemă numai de cât pe proprietar și-i dă bani. Proprietarul îi mulțumește și, ca răsplătă, îi dă o sută de galbeni.

Teme sintactice. Să se caute și să se copieze toate propozițiile simple; d. e. Zidarul repară.

Teme stilistice. Să se copieze din gând bucată de mai sus închipuindu-vă: a) că a fost mai mulți zidari; d. e. Nisec zidari repară etc. etc; b) că zidarul povestecă cele întâmplate; d. e. Noi reparam casa etc. etc., c) că proprietarul povestecă cele întâmplate; d. e. Un zidar îmi repară casa etc.

3. IUBIREA FIASCĂ

Un militar, care păzia înaintea unei redute, adormi de oboseală. Pentru această greșelă, el fu condamnat la moarte de către consiliul de rebeli. La ziua hotărâtă bietul militar fu dus la locul de peșare. După ce ajunsese aci, cincă militari se puseră numai de cât în front și-și

îndreptară puscile spre dînsul. Ei n'asteptau de cîtă comanda, ca să dea foc. În aceste momente hotărătore fata condamnatului, în vîrstă de 14 ani, îl îmbrățișă strigîndu : «Eû voiû să morû cu tine, tată!»

Tótă ostenéla de a o despărți de tatălû ei, fu zadarnică. Atâta iubire de tată făcu pe tótă lumea, care era de față, să verse lacrămi. Generalulû chiar i se muie inima, vedîndû acéstă întemplantare. Elû ceru pentru acestû tată iubitû iertare, și Regele nu întârzie a i-o da, auđîndû de cele petrecute.

Teme sintactice. Să se scótă și să se copieze din acéstă bucată : a) tóte propozițiunile simple ; d. e. *Militarulû adormi*, b) tóte propozițiunile, alû cărorû verbû este determinatû printr'unû complementû circumstanțialû ; d. e. *Unû militarû adormi de obosélă*.

Teme stilistice. Să se copieze acéstă bucată din gândû, închipuîndu-ne : a) că militarulû povestescce cele întâmplante ; d. e. *Eû, care pđziamû înaintea etc. etc.*; b) că fata povestescce cele întâmplante ; d. e. *Tata, care pđzia etc. etc.* (Corecturile se vorû face prin schimbarea caietelorû).

4. CUIBURILE DE OMIĐI.

Unû țeranû avea o grădină de pomî fórte frumósă. Sosindû primăvara, țeranulû đise fiulû sêu ca numai de cîtû să curățe pomî de cuiburile de omiđi. Cu puțină ostenéla s'arû fi pututû face îndată acéstă trébă, dar Tudorû n'avea postă să lucreze acuma. «Maî e timpû, își đicea elû, de ce să mă grăbescû atătû de tare.» Peste puține đile însă omiđile eșiră din cuibû și se întinseră peste toți pomii. Ele începură să le mănânce frunđele și în scurtû timpû toți pomii erau despuiați de podóba

lorū. Atunci tatălū lui Tudorū se duse cu dînsulū în grădină și-I arată urmările lenevirei sale. Apoi îlū pedepsi foarte aspru pentru neascultare.

Teme sintactice. Să se scōță și să se copieze din bucata de mai nainte: a) tōte propozițiunile, în cari înțelesulū verbului să fie complinitū printr'unū complementū dreptū; d. e. *Unū țaranū avea o grădină etc.*; b) printr'unū complementū circumstanțialū; d. e. *Sosindū primăvara țaranlū etc.*

Teme stilistice. Să se scrie din gândū bucata de mai susū, închipuindu-vē: a) că țaranulū povestese cele întâmplăte; d. e. *Eū aveamū o grădină etc.*; b) că Tudorū, fiulū țaranului, povestese cele întâmplăte; d. e. *Tatā-meū avea o grădină etc.*

5. NÓPTEA.

După apusulū sórelui începe a se întuneca. În curând se arată stelele. La începutū se ivescū cele mai mari, apoi cele mai mici, până ce în sfîrșitū se arată și calea laptelui (drumulū robilorū) cu miliónele sale de schinteī strălucitóre.

Récórea nopțiī însuflețese tōte plantele. Roua le întreméză de minune. Unele flori își răspândescū prin aerū mirosulū lorū celū plăcutū. Unū zefirū linū adie printre frunțele arborilorū, făcendū să se audă unū frémētū taīnicū. Animalele din câmpil și din păduril s'aū retrasū în culcușirile lorū. Numai ferele răpitóre, ca vulpile, furișându-se din vizuinile lorū, pândescū să-și apuce prada. Cucuvaia face, să rēsune strigātu-i cobitorū. Tăcerea cresce din ce în ce mai multū. Lumînările de prin case se stingū și tōte viețuitórele își caută loculū de odihnă, spre a gusta somnulū întăritorū. Numai făcătoril de rele, cari se temū de lumina țilei, se furișeză prin întunerichū spre a-și pune în lucrare scopurile cele u-

rite. Dară în curte vegheză cânele credinciosu, iar pe stradă strejarulū neadormitū. Mai multū de câtū toți aceștia vegheză asupra noastră A totū puterniculū Dumneđeū, la care ne închinămū înainte de a ne duce la loculū de repaosū. A totū puternicia și iubirea lui ne păzesce, până ce, întremași și întăriși, ne deșteptămū din somnū și salutămū lumina dīlei născēnde.

Teme sintactice. Să se copieze : a) tōte propozițiunile. ale cărorū verbū să fie complinitū printr'unū complementū circumstanțialū ; d. e. după apusulū sōrelui, începe a se întuneca ; b) să se facă după modelele din sintaxă analiza sintactică și etimologică a tuturorū propozițiunilorū din această bucată de citire.

Teme stilistice. Să se schimbe această bucată de citire punēdu-se verbele din prezente : a) în viitorū ; d. e. după apusulū sōrelui va începe a se întuneca etc. ; b) în timpulū trecutū ; d. e. după apusulū sōrelui, a începutū a se întuneca, etc.

6. PUSTNICULŪ.

Intr'o călătorie, pe care o făcui cu unulū din prietenii mei, ne rătăcirāmū prin nisce locuri aprōpe neumblate. Cerulū se acoperi de o dată cu nuori groși și o furtună grozavă, era p'aci p'aci să începă. Coprinși de grōză, căutamū în tōte părțile unū adăpostū, și după puținū timpū vedurāmū o potecuță printre nisce copaci stufoși. Apucarāmū pe dīnsa și ea ne scōse pe cōsta unui munte, unde se afla o peșteră de pustnicū.

Peștera era săpată de la natură în cōsta acestui munte. Imprejurū se aflau felurite flori, cari îmbălsămau aerulū cu mirosulū lorū. Aprōpe de aci isvora o apă rece și limpede.

La gura peșterei vedurāmū unū pustnicū, care-

ni se păru încărcatū de anī. Elū se sprijinia într'un bastonū. Barba sa, mai albă de câtū zăpada, îi cădea până la brău.

«Părinte, îi disei eū, ne dai voe să ne adăpostimū puținū de furtuna, care vine?»

«Veniți, tată, respunse elū, această peșteră v'ă stă deschisă și ședeți ori-cătū poștiți.»

Intrarămū cu toți înăuntru.

Nu multū după acesta începu o plóe mare cu fulgere și trăsnete.

Pustniculū cădu în genuchi înaintea icónei Maicii Domnului și împreună cu dînsulū ne rugarămū și noi.

Incetulū cu incetulū tunetulū începu să se depărteze. Ne ridicarămū de la rugăciuni și eramū gata să plecămū, cu tóte că ploa încă și începuse să se însereze. «Copii, ne dise bătrânulū, eū v'ă sfătuescū să nu plecați. Mai bine rămâneți aci până mâine diminețā.» Eū și prietenulū meū ne învoirămū.

După aceste vorbe, ne aduse câte-va cepe, o bucată de pâine și unū urciorū cu apă. «Écă feți mei, ce mănâncū eū în fie-care di; astădi însă pentru voi, voiū mânca mai bine.»

Đicendū acestea, elū aduse o bucată de pesce săratū și vr'o doi pumni de nucī, pe care le puse pe masă. «Imi închipuescū, ne dise elū, că nu prea sunteți obicînuiți cu astū-felū de mîncări, ca ale mele. Amū fostū și eū odată ca voi. Mîncările cele mai delicate nu'mi plăceaū; dar de când m'amū făcutū pustnicū nu mănâncū de câtū rădăcinī, fructe și lapte.»

Noi lăudarămū mîncarea cucernicului pustnicū. Petrecurămū în peștera sa o nópte liniștită. A doua

și de diminutiv îi mulțumirăm, și apoi ne urmărăm drumul înainte.

Teme sintactice. Să se scotă din întreaga bucată acele frase, cu cari școlarii întâmpină mai multe greutăți.

Teme stilistice. a) Să se copieze această bucată, închipuindu-vă că pustnicul povestese singur cele întâmplate; d. e. Intr'o și mă pomeni cu nisce copii pe costa unui munte, unde se află peștera mea, etc.; b) Să se citească o dată sau de două ori această bucată, pe urmă să o scrie, fie-care școlar, așa cum a ținut-o în minte; c) Să se transforme întreaga bucată în formă epistolară.

d. e. :

L. și D.

Amice,

Intr'o călătorie, pe care o făcu, zilele acestea cu unu etc. Inchee : Scrie-mi, dacă și tu ai vedut vre-unu pustnic și te-ai preumblat vre-o dată pe la munte.

II. TRANSFORMAREA VERSURILOR ÎN PROSĂ

Transformarea versurilor în prosă, trebuie să se execute cu multă îngrijire. Acesta s'ar pute face în modul următor : Mai întâi vom arăta școlarilor deosebirea dintre poezie și prosă în ceea ce privește conținutul și forma. Apoi vom căuta a le trage luarea aminte asupra conținutului poeziei, întrebându, unde și când s'au petrecut cele expuse, cari sunt persoanele principale și cari sunt secundare din poezie; ce deosebire și relații sunt între aceste persoane, precum și între felurile împrejurării, care este complicațiunea faptelor și care desnodământul narațiunii etc. etc. Și numai după ce vom examina poezia din toate punctele de vedere, vom procede la transformare. A cere ca școlarul să facă dea dreptul transformarea fără pregătirile arătate, este a face una dintre cele mai mari greșeli pedagogice. În privința fabelii se poate spune că într'insa se află două părți: partea istorică și partea morală. Cea din urmă este adesea subînțelă. (Mai pe larg veți în cursul practic și gradat de compozițiune și de stil pentru usul claselor secundare, pagina 61 p. I).

1. ASINUL ȘI FURUL

Pentru un asin furat
Se bătea doi hoți odată,
Unul vrea să'lu aibă-argat
Altul vrea să'lu vîndă 'ndată;

Dar când între ei se cîrtă
Cum pe asin să'lu împartă,
Vine alu treilea tâlhar
Și le fură pe măgar.

G. Asaki.

Doi tâlhari furară o dată unŭ măgarŭ. Dar când voiră să-lŭ împartă, nu putură să se înțelegă între dînșii. Fiind-că măgarulŭ nu se pŭte împărți, ȃise unulŭ, ar fi bine, să ne foloșimŭ de dînșulŭ amândoi la trebuințele nŭstre. Nu mă învoescŭ la asta, ȃise celŭ-altŭ, mai bine să-lŭ vindemŭ numai de cătŭ și să împărțimŭ banii între noi. Din vorbă în vorbă, ajunseră la cértă. Dar, pe când se certaŭ ei, unŭ alŭ treilea tâlharŭ veni și le luă măgarulŭ. Tocmai când erau să se împace, băgară de sémă că măgarulŭ nu mai e nicăeri.

2. BRŐSCA ȘI BOULŬ.

Brŏsca mică cătŭ unŭ oŭ
A vȃdutŭ păscondŭ unŭ boŭ.
Și venindŭ fŏrte 'n mirare
De-o făptură așa de mare,
Cugeta, c'ar fi norocŭ
Pentru totŭ broscetulŭ, dacă
Arŭ putȃ să se prefacă
Din micŭ mare dobitocŭ.
Deci sumeșia o prinde.
Ea se umflă și se 'ntinde

Și-apoi ȃice : «suriŏră,
Nu'sŭ că boulŭ buniŏră?»
Dar acȃsta 'i ȃise : «Ba !»
Deci iar urmă, a se umfla
ȃicȃndŭ iarŭ : «Ia veȃi, lelică.
— Soro încă ești prea mică !
— Dar acum nu l'amŭ ajunsŭ ?
Încă nu !» i s'a respunsŭ,
Brŏsca-atunci s'a mai umflat,
Așa în cătŭ a crăpatŭ.

G. Asachi.

Pe marginea unei bălți, păscea o dată unŭ boŭ. În baltă se aflaŭ o mulțime de brŏsce. Îndată ce vȃdură boulŭ, ele se mirară fŏrte multŭ de mărimea lui. «Ce vȃ mirați așa de multŭ,» ȃise una din ele? «Dacă așŭ vrea, și eŭ m'așŭ face atătŭ de mare cătŭ boulŭ ȃla. — Ești nebună,» ȃiseră cele-lalte. «Cum să te faci tu cătŭ boulŭ?» «ȃtă cum,» respunse ea, începȃndŭ a se ufla și a'și întinde pȃlea sa cea sbărcită. Apoi le întrebă : «Suntŭ acum cătŭ boulŭ, suriŏrelorŭ ? — Nu,» îi respunseră tŏte într'unŭ glăsŭ. Ea se umflă din nou mai tare și le întrebă, dacă acum este atătŭ de mare ca boulŭ. «Ești totŭ

mică, ca mai înainte,» răspunseră cele-alalte. Atunci ea se supără foarte mult și punându-și toate puterile, se umflă până plesni.

Teme sintactice. Să se facă analiza sintactică și etimologică a propozițiilor din narațiunile de mai sus.

Teme stilistice. Să se transforme în proză versurile mai multor poezii narative.

III. TRANSFORMAREA NARAȚIUNEI ÎN DIALOGŪ.

După ce se va trata narațiunea din toate punctele de vedere, se va arăta deosebirea dintre narațiune și dialog. În urmă se va face planul dialogului, pe care îl vor executa școlarii cu ajutorul institutorului. Întâiu oral și apoi în scris. (Vezi mai pe larg în cursul elementar și gradat de compoziții și de stil pag. 59).

« CĂLĂTORUL ÎN ISTETŪ » (Narațiune)

Un călător cu totul udat și aproape înghețat de frig, sosi într-o zi la han. El umblase totă ziua prin zăpadă și prin ploie. Hanul, în care intră, era plin de lume. Călătorul nu putu nici într'un chip să se apropie de soba cea încălzită și nimeni nu se arătă dispus să-i facă loc. Atunci el întrebuiță o glumă. Spre a fi audiat în totă odaia, el chemă în gura mare pe birtaș, dîcîndu-i: domnule, ado pentru calul meu o duzină de păstrăvi. Birtașul uimit îl întrebă: mînîncă calul dumitale păstrăvi? Veî vedé, dîse călătorul. Atunci birtașul, luînd păstrăvii, eși afară.

Totă lumea curiosă îl urmă. Fie-care vrea să vadă, cum mînîncă calul păstrăvi. În timpul acesta străinul se aședă binișor lângă soba cea caldă, uscîndu-și hainele. Curînd după acesta, se întorse birtașul în odaie împreună cu cei-alalți.

M'aşu fi prinsu pe capulū meū, Ńise elū, că calulū d-tale nu mănāncă păstrāvī! Atunci adu-I incoa, să-I mănāncū eū aci lângă sobā. Tocmai acum ei băgarā de sēmā, că i-a păcālītū. ToŃi riserā cu hohotū Ńi lāsarā pe cālētōrū, să-Ńi mănānce păstrāvīī in pace.

CĂLĚTORULŪ ISTEŢŪ (*Dialogŭ*)

(Unū birtŭ plinŭ de lume. In mijloculŭ lui o sobā de ferŭ, in care ardea foculŭ. Unŭ cālētōrŭ, udatŭ Ńi aprōpe inghetatŭ de frigŭ, intrā).

Cālētōrulŭ. Bunā sēra.

Birtaşulŭ (Ńi căŃi-va ōspetŭ). MulŃumimŭ d-tale!

Cālētōrulŭ (uitāndu-se imprejurŭ Ńi vedēndŭ că nu e locŭ lângă sobā, Ńise in gura mare) : Domnule birtaşŭ! ado, te rogŭ, pentru calulŭ meū doi-spre-dece păstrāvī.

Birtaşulŭ. Păstrāvī! pentru calulŭ dumatiale? Ce felŭ? Cređi că o să-I mănānce?

Cālētōrulŭ. Adu-I numai Ńi vei vedea!

(Birtaşulŭ ia 12 păstrāvī Ńi se duce la calŭ. MulŃimea ese dupā dīnsulŭ. InŃr'acestea cālētōrulŭ se aședā lângă sobā.

Birtaşulŭ (intorcēndu-se). M'aşu fi prinsu pe capulŭ meū, că calulŭ d-Ńale nu mănāncă păstrāvī.

Cālētōrulŭ. Bine, dacā nu vrea să-I mănānce elŭ, atunci dāmi-I incōce, lângă sobuliŃa asta caldā, să-I mănāncū eū.

Lumea din odaē (riđēndŭ). De minune! bravo, domnule! frumosŭ ne-aī păcālītŭ!

Cālētōrulŭ. Ńi eū cređŭ totŭ așa! Cu tōte acestea vē mulŃumescŭ, că amŭ găsitŭ unŭ locŭ, să mē incāldescŭ puŃintelŭ.

Teme stilistice. Să se examineze, in clasā dimpreună cu școlariī, modulŭ cum s'au transformatŭ naraŃiunile de mai susŭ in dialogŭ. Apōi, dupā modelele date, să se transforme in dialogŭ mai multe naraŃiuni potrivite.

IV. RESUMAREA SAŢI CONTRAGEREA UNEI BUCĂŢI DE CITIRE.

FRATELE CELŢI BUNŢI.

Gheorghe şedea odată dinaintea grădinii vecinului său. Acesta culegea tocmai atunci fructe dintr'unŢi pomŢi. ElŢi chemă pe Gheorghe în lăuntru şi îi dăte două persice mari şi frumoşee. BăetulŢi era câtŢi p'aci să mănânce una din ele, dar de odată le puse pe amândouă în pălărie şi se duse iute acasă. ElŢi avea două surorŢi mici, care zăceăŢi bolnave în patŢi. Gheorghe întrebă mai întâiŢi pe mămă-sa, dacă pôte da bolnavelorŢi persicele. Apoi după învoirea mă-sei, se duse încetinelŢi la patulŢi surorilorŢi sale şi dăte fie-căreia câte o persică. Acestea luară persicele cu mânele lorŢi cele slabe şi le mănăcară cu mare poftă. Gheorghe se aşedă lângă patŢi şi era foarte mulŢumitŢi, vedândŢi cum mănăncă surorile sale. ElŢi îşi iubea surorile.

AstŢi-felŢi trebuie să iubimŢi şi noi pe surorile şi pe fraŢii noştriŢi.

ResumatulŢi sau contragera naratiunii în punctele sale principale este :

Gheorghe primi de la vecinulŢi său două persice mari şi frumoşee. ElŢi nu le mănăcă însuşi, ci, cu voia mamei sale, le-a datŢi celorŢi două surorŢi bolnave, cari le mănăcară cu plăcere. Acesta i-a făcutŢi lui Gheorghe o mare bucurie.

Ideea fundamentală în formă mai scurtă :

Gheorghe a datŢi, din iubire, surorilorŢi sale două persice mari.

Teme stilistice. După acestŢi modelŢi se vorŢi trata tôte naratiunile de mai înainte spre a afla : a) resumatulŢi naratiunii ; b) ideea fundamentală şi felulŢi cum s'a dezvoltatŢi această idee.

Observare. A pute deosebi într'o bucată de citire ideile principale de cele secundarii și a desface pe cele din urmă de cele d'întăiu, contrăgându sau resumându întregul înțelesu alu unei bucați de citire în vr'o câte-va puncte, este una dintre pregătirile cele mai folositore și trebuinciose pentru viață.—Prin aceste deprinderi școlarii voru ajunge să găsescă numai de cătū ideia fundamentală dintr'o bucată de citire (chiarū și dintr'o carte întrégă), sau dintr'o carte trebue să urmămu cu aceste deprinderi, până atunci, până când școlarii voru găsi cu înlesnire într'o bucată de citire punctele principale și ideia fundamentală.

V. IMITAȚIUNEA.

Imitațiunea este una dintre cele mai folositore deprinderi pentru compozițiunī. Copilulū a învățatū prin imitațiune, de pe buzele mamei sale, limba ce vorbesce (limba maternă). În urmă elū se încercă a se folosi cu încetulū, în spunerea gândirilorū sale, de formele învățate ale limbef.

Învățămintulū primarū să se folosescă atâtū de formele cătū și de noțiunile, ce copilulū a căștigatū din lumea din afară, spre a'lū introduce într'unū modū naturalū și lesniciosū, în învățatura limbef scrise.

Douē lucruri presupune imitațiunea, a) Unū modelū; b) O materie ce trebue să se formuleze dupa acestū modelū. Modelulū este de obiceiū o bucată de citire. Imitațiua trebue să o formuleze școlarulū după modelulū datū. Modelulū ne arată direcțiunea, pe care producțiunea trebue să o urmeze și să o țină. (După mai multe deprinderi de felulū acesta, școlarii trebue să devină din ce în ce mai liberi în lucrările lorū. Lucrările ce urmăză sub rubrica Compozițiunī, nu potū fi de cătū nisce lucrări libere).

(*Imitațiunī*).

1. MOȘNEAGULŪ SĚRMANŪ.

Intr'o di rece de tōmnă ajunseiū într'o pădure mare. Acolo zării pe unū bietū bătrānū săracū, care adormise sub unū stejarū pe o sarcinā de lemne uscate. Cāte-va frunđe mari și galbene, cari căduse din arbore, se păreaū că voru să-lū acopere. Elū ținea mānele pe peptū. Lāngă brațulū sēū celū stāngū se afla unū bēțū lungū, ce era sprijinulū bătrānețelorū sale. Îmbrăcāminteā-i era sōrte săracă. Șuvițele cele albe ale pērului sēū eraū de totū incurcate de vintū și

de ploie. Din când în când suspina în somn de ostenelă; fața sa însă îi rămase liniștită și senină. Printr'o suflare mai tare de vînt, frunzele începură să fâșie și să cadă, ceea ce-l făcu să se deștepte din somn. El se sculă, și, luându-și sarcina la spinare, porni cu capul plecat și cu pașii șovăitori sprijinindu-se în bătă.

Imitațiunea a) COSAȘULŢ OSTENITŢ

1-a prop. Intr'o ȃi rece de toamnă ajunsei într'o pădure mare.

Imit. *Intr'o ȃi căldurosă de vară mă dusei la câmp, unde se începuse cositul.*

2-a prop. Acolo zării unŢ bietŢ bĕtrănu săracŢ, care adormise sub unŢ stejarŢ pe o sarcină de lemne uscate.

Imit. *Acolo dedŢ peste unŢ cosașŢ, care de ostenelă adormise lângă o brasdă de otavă cosită.*

3-a prop. Căte-va frunze mari și galbene, cari căduseră din arbore, se păreaŢ că vorŢ să-lŢ acopere.

Imit. *Căte-va florŢ de câmpŢ, cari se legănaŢ împrejurulŢ lui, păreaŢ că voescŢ să-Ţ ștergă sudorea de pe frunte.*

4-a prop. ElŢ ținea mănecile pe pieptŢ. Lângă brațulŢ sĕu celŢ stângŢ se afla unŢ bĕțŢ lungŢ, ce era sprijinulŢ bĕtrănelorŢ sale.

Imit. *ElŢ cosise dis de dimineță până la amiază, când, voindŢ să-Ţ îndrepteze cu ciocanulŢ lăișulŢ cōser. căduse de ostenelă și adormise. Cōsa se afla lângă dĭnsulŢ; iar ciocanulŢ ilŢ ținea încă strĭnsŢ în mână cea drĕptă. ToculŢ cu gresia sĕa înfiptŢ după curea la brău.*

5-a prop. Imbrăcămĭntea ilŢ era fōrte săracă, și șuvițele cele albe ale pĕrului sĕu erau de totŢ incurcate de vĕntŢ și de ploie.

Imit. *De și era imbrăcatŢ ușorŢ, totuși sudorea ilŢ acoperea fața, în care se oglindea sufletulŢ sĕu bunŢ și liniștitŢ.*

6-a prop. Din când în când suspina în somn de ostenelă; fața sa însă rămase liniștită și senină.

Imit. *De vre-o căte-va orŢ mișcă buzele zĭmbindŢ; se vede că visa despre iubĭțŢ sĕr, cari ilŢ așteptaŢ a casă.*

7-a prop. Printr'o suflare mai tare de vĕntŢ frunzele începură să fâșie și să cadă, ceea ce-lŢ făcu să se deștepte din somnŢ.

Imit. De o dată o șopârlă trecându cu trupul său celă rece peste mâna lui, îl făcu să tresară și să-și deschidă ochii.

8-a prop. Elu se sculă, și luându-și sarcina iar la spinare, porni cu capul plecatu și cu pași șovăitori, sprijinindu-se în bătălu său.

Imit. Sărindu repede în picioru, își făcu cruce, luă cósă și se apucă iar de muncă.

Observ. Câte o dată se potu pune și mai multe propozițiuni în locul uneia.

Imitațiunea b) SECRETĂTORIA OSTENITĂ

2. TEIULŪ NOSTRU

Din 'naintea casei noastre se află unu teiū mare și bătrānū. Cātū de multū imi place să mă jocu pe iarba, sub umbra lui. Tata mi-a spusū că acestū teiū a trecutū de o sută de anī. Elū a fostū pusū aci de sfrmāșulū meū. Are unū trunchiū de o grosime fōrte mare. Cōja lui este brāsdatā ; iar crācile cele puternice se întindū departe în aerū. În vârfulū lui suntū vre-o câte-va cuiburi, în cari auđū puī ciripindū. Indatā ce se face dīoā, auđū pasērele cāntāndū și ciripindū printre crācile lui. Chiar albinele vinū adese-orī p'aici să-și caute nutrimentulū lorū celū dulce. Sub teiū se aflā o bancă vopsitā cu verde. Aci e loculū meū celū mai plăcutū. Imi place să șeđū aci, mai cu sēmā în serile dīlelorū frumōse de primāvērā și de vērā. Atunci se așeđā adesea tata și mama lângā mine pe bancă. Tata imi povesteste istoriōrā frumōse.

Cānd se apropie sōrele de apusulū său, imi place să privescū de aci, cum se acopere totū cerulū de o roșatā minunatā. Mai pe urmă se face împrejurū o tăcere adāncă. Se pare că atātū plantele cātū și animalele dormū.

Imitațiunea a) STREJARULŪ CELŪ BĒTRĀNŪ

Inchipuește-ți că livedea d-vōstrā se mārghinesce cu o pădure la marginea căreia se aflā unū stejarū. În acesta este cuibulū unui corbū. Spune apoi ce face în stejarū mierla, gheonōia, veverița și gândăcei, că păstorulū satulū se odihnesce bucurosū la umbra lui ; iar tu ascultū cu plăcere, cum cāntā elū din fluerū până inserēzā.

Imitațiunea b) FOIȘORULŪ NOSTRU.

Inchipuesce-ți în grădină o boltă de viță, pe care își are cuibul o priveghetore. Sub boltă stă o masă mare, la care în timpul vacanței de vară se ia caféua diminéta și se cineză séra. Povestesc despre viespi, vrăbii și grauri, cari vinū la boltă, când se cocū strugurii și că la umbra ei ciclesci bucurosū hasme frumoșe.

Astū-felū de deprinderi se potū face cu unele bucăți din *Materia* și forma dată saū cu unele nara iunī alese din cartea de citire.

3. GRĂDINA NÓSTRĂ DE FLORİ.

Grădina nóstră este o bucată mică de pămîntū. În partea de amiaďă-ďi se mărgineșce cu casa. Aci sórele bate mai tótă ăiua. Ea este de jurū împrejurū înconjurată cu unū gardū de tufe verđi și dese. Lângă zidū este o uscioră, pe care intrămū în grădină. Prin mijloculū grădinei duce o cărare presărată cu nisipū. La drépta și la stînga suntū brasdele. Pe acestea înflorescū trandafirī, zambile, crinī, lălele, narcise etc. Intr'unū colțū alū grădinei crescū tufe de aghișe și cócăze, iar la intrare staū doi salcămī ca nisce păzitori. În fundū se află o boltă acoperită cu viță. Eū ședū fórtē bucurosū în grădină. Aci este pentru mine loculū celū mai plăcutū, unde iuvēțū saū mă odihnescū.

Imitațiunea a) Livedea nóstră.

Imitațiunea b) Odăita nóstră.

4. MÓRA DE LÂNGĂ PĂDURE.

Maī susū de sātulū Porumbița se află unū șirū de délurī, unde merge lumea fórtē adese-orī în timpulū verei. Pe unulū din aceste délurī, nu departe de o stâncă mare, isvorasce unū pîrăiașū. Acesta se strecórá printre cóstele délurilorū într'o vale umbrită de arborī mari.

Pe dincóce de pîrăiașū ne duce o cărare, ce șerpuesce linū prin liveđi, până la o stavilă. Maī josū la vale de acéstă stavilă, se află móra. Ea este o zidire veche. În lăuntrulū acesteī zidiri învechite huruescū rótele și petrele mórei; ar din afară se invărtese o rótă mare, căre, de și se mișcă nctē, totuși pune în lucrare, cu inlesnire, tótă alcătuiala

mișcătoare a mării. Apa improșcându răsăndesce o rĂcĂre plĂcutĂ. În tĂte dĂlele vinĂ ĂspeĂi la mĂra cea simplĂ de lĂngĂ pĂdure.

ImitaĂiunea a). FerĂstrĂulĂ pentru tĂiatulĂ scĂndurilĂrĂ

COMPOZIĂIUNI.

CELE MAĂ ÎNSEMNATE REGULĂ DE COMPOZIĂIUNI ȘI DE STILĂ (1)

La facerea unei compoziĂiuni avemĂ trei grade de lucrĂri.

1. Cercetarea sau gĂsirea cugetĂrilorĂ, coprinse in temĂ, pe cari noi voimĂ a le expune. (InvenĂiunea.)

2. Aședarea cugetĂrilorĂ în ordinea cuvenitĂ. (DispoziĂiunea).

3. Expunerea cugetĂrilorĂ prin vorbe. (ElocaĂiunea).

Prin cercetarea sau gĂsirea cugetĂrilorĂ se cĂștigĂ materia sau conĂinutul compoziĂiunii; prin aședarea sau dispoziĂiunea cugetĂrilorĂ se cĂștigĂ ĂnlĂnĂuirea lorĂ in compoziĂiune; prin expunerea cugetĂrilorĂ Ăn scrisĂ se cĂștigĂ forma stilisticĂ a compoziĂiunii.

I. CERCETAREA SAĂ GĂSIREA CUGETĂRIILĂRĂ.

In orĂ ce compoziĂiune se aflĂ, dupĂ cum s'a vĂduĂ in tratarea deprinderilĂrĂ de pĂnĂ acum, o idee fundamentalĂ, pe lĂngĂ care se grupĂzĂ cele-lalte idei spre a o lĂmuri, desvolta, determina, Ămpodobi, etc. AcĂstĂ idee fundamentalĂ se numesce *tema sau titlulĂ*. Ea se numesce temĂ, cĂnd se dĂ școlarilĂrĂ, ca sĂ o lucreze și titlu, cĂnd se scĂte dintr'o lucrare isprĂvitĂ; d. e. ce titlu amĂ putĂ da cutĂrei sau cutĂrei istoriĂre ?

Lucrarea sufletulĂ nostru pentru gĂsirea cugetĂrilorĂ se numesce *meditaĂiune*, iar rezultatulĂ ei este aflarea tuturorĂ cugetĂrilorĂ trebuĂnciĂse pentru desvoltarea temei. Ea se numesce *invenĂiune*.

Unele teme suntĂ așe de bogate, Ăn cĂtĂ n'avemĂ trebuĂnĂ de

(1) Aceste reguli se vorĂ ĂnvĂĂa Ăn clasele primare numai de copii celĂ mai ĂnaintĂi și de aceia, cari nu vorĂ urma unĂ cursĂ secundarĂ.

câtă de o mică meditațiune asupra temei, spre a afla într'ensele o sumă mare de idei; iar altele par atât de sărace, în cât ne svârcolimă foarte multă până aflămă ideile strictă necesare.

Găsirea ideiloră se pôte înlesni prin diferite notițe, ce scriem pe hârtie înainte de a începe lucrarea.

Luândă de exemplu *Casa părintescă*, despre care ne propunemă, să facemă o compozițiune, scriemă pe hârtie atâtea propozițiuni câte ne vină în minte. După ce vomă slei cu totulă cugetările năstre despre acestă obiectă, vomă începe să le combinămă, lăsândă afară pe cele repetate, sau pe cele mai puțină trebuinciose. Acesta se face, când obiectulă de tratată este foarte bogată. La ună obiectă săracă, trebuie să ne mai servimă și cu alte mijloce, ca întrebări topice, cum s'a făcută în partea etimologică cu descrierile după întrebări etc., spre a găsi tôte elementele compozițiunii.

II. AȘEDAREA CUGETĂRLORĂ ÎN ORDINEA CUVENTĂ.

(*Dispozițiunea saă planulă compozițiunii.*)

Precumă arhitectulă, pentru a face o clădire, pe lângă materială, are trebuință și de ună plană, după care să așede materialulă adunată; totă astă-felă trebuie să facă și compositorulă. Materia căștigată prin meditațiune dintr'ă temă dată trebuie înlăntuită, după cum se cere, ca să urmeze în compozițiune.

Aședarea saă înlăntuirea materiei în ordinea, în care trebuie să urmeze în prelucrarea compozițiunii, se numesce *dispozițiunea saă planulă compozițiunii*. Fără plană nu putemă reuși a face o compozițiune cum se cade.

Prin dispozițiunea saă planulă compozițiunii grupămă cugetările năstre în diferite puncte principale spre a le aduce în cele din urmă la o unitate armonică.

În planulă unei compozițiuni complete se află **Introducerea**, **tratarea** (desvoltarea ideii fundamentale etc.) și **concluziunea**.

a) *Introducerea* prepară pe cititori pentru tema dată, stimulândă-i atenziunea și îndreptând'ă spre ideea fundamentală a compozițiunii.

b) *Tratarea* lăgă și desvoltă tôte cugetările dobândite prin meditațiune și aședate prin dispozițiune în ordinea cuventă.

c) *Concluziunea* dă compozițiunii rotundimea necesară, adecă complinesce înțelesulă totală ală compozițiunii.

d) Afară de aceste puncte se mai află în planulă compo-

sițiunii și **transiția**, care arată trecerea de la un punctu la altul.

III. EXPUNEREEA CUGETĂRILORŪ PRIN VORBE.

(*Forma compozițiunii*).

Indată ce amū stabilitū punctele principale, după carī să se înlântuiască cugetările în compozițiune, trebuie să dămū acestorū cugetări o formă, adecă să le stilisămū.

Spre acestū scopū se cere, ca să cunoșcemū bine gramatica, ortografia și punctuațiunea.

Orī-ce omū, care scrie (sau vorbește) ceva, dorește mai întâiū de tōte să fie înțelesū. Fiind însă că compozițiunea pōte fi numai atunci bine înțelēsă, când forma sa stilistică va fi clară, de aceea scriitorulū va căuta să corespundă condițiunilorū clarității, care se raportéză nu numai la exprimarea cugetărilorū singurateice, dar și la totalitatea compozițiunii și adică :

a) Fie-care vorbă din propozițiune să exprime exactū noțiunea, ce dorimū să represinte.

b) Tōte propozițiunile dintr'o compozițiune trebuescū unite între sine astū-felū, în câtū să formeze unū totū armonicū, raportându-se la acelașū subiectū.

Este în genere cunoscutū că cugetările dintr'o compozițiune se exprimă parte prin propozițiuni (simple, dezvoltate sau contrase), parte prin frase sau periōde; de aceea scriitorulū trebuie să scie bine, cum să le întrebuinteze, când pe unele, când pe altele.

c) Limba trebuie să fie adevēratū românescă, adică lipsită de orī-ce vorbă sau construcțiune străină.

Transițiile de la unū punctū principalū la altulū, arētate în planulū compozițiunii să se facă în modū naturalū și necesitū, dacă voimū ca compozițiunea să fie ușorū înțelēsă. Astū-felū de transițiuni nimerite dovedescū îndemānarea scriitorului și atragū pe cititorū, inlesnindu-ī înțelesulū compozițiunii.

După subiectulū de tratatū, în ceea-ce privesce forma, compozițiunile se impartū în **Narațiune**, **Descriptiune**, **Comparațiune**, etc.

N A R A Ţ I U N E A.

Naraţiunea este expunerea unui întreg şir de întâmplări trecute, cu toate împrejurările mai însemnate, în cari s'aŭ petrecutŭ.

După scopulŭ ce urmăreşte, ea se deosebeşte în naraţiune simplă sau didactică şi în naraţiune ornată sau frumoasă.

Naraţiunea simplă sau didactică este aceea, care expune întâmplările astŭ-felŭ, după cum s'aŭ petrecutŭ, dându-ne tot de odată şi învăţatură.

Naraţiunea ornată sau frumoasă este aceea, care expune nu numai cele petrecute, dar şi sentimentele naratorului, produse prin înfŭurirea celorŭ întâmplate.

Conţinutulŭ naraţiunii pŭte cuprinde fapte, întâmplări din viaţa noastră, din trecutŭ sau din viaţa de toate zilele etc. Afară de acestea mai pŭte cuprinde întâmplări închipuite, din combinarea cărorŭ putemŭ trage învăţaturi pentru viaţa practică.

În naraţiune se deosebescŭ trei părţi principale, adică : **exposiţiunea** (introducerea), **complicaţiunea** sau cum se împletescŭ întâmplările între ele şi **desnodământulŭ** sau *catastrofa*. adică cum se deslŭgă diferitele întâmplări într'unŭ rezultatŭ finalŭ.

Afară de aceste părţi principale. mai potŭ fi observate în naraţiune şi următoarele :

1. Împrejurările în cari s'aŭ petrecutŭ cele narate, precumŭ şi totŭ ce s'a întâmplatŭ mai înainte, căci cunoscându-le acestea bine, înţelegemŭ atunci mai lămuritŭ lucrulŭ de căpetenie.

2. Urmările nemijlocite şi întâmplările următoare, cari stău în legătură cu cele arătate, şi alte lucruri, despre cari cititorulŭ nu trebuie lăsatŭ în nedumerire. (Veđi mai pe largŭ în Cursŭ de compoziţiune şi de stilŭ pentru cursulŭ secundarŭ pag. 164).

Formele particulare, de cari se serveşte naraţiunea în expunere. suntŭ :

1. Povestea (basmulŭ) : **2. Fabula**, **3. Parabola**, **4. Anecdota** (snŭva) **5. Istoria** etc.

1. Povestea (basmulŭ), arată întâmplări de mirare despre fiinţe, şi puteri închipuite sau peste firea omenească. În ea se amestecă, în modŭ plăcutŭ şi veselŭ lucruri fireşti şi suprafireşti, închipuite şi minunate. lucruri depărtate şi apropiate. De aceea în poveşti vinŭ înainte nu numai omeni, animale şi lucruri, ci se arată şi Smei,

Spirite, Dine, Iele, Uriuși, etc. (Veți legendele sau Basmele Românilor de P. Ispirescu, culegătoru-tipografu etc.)

2. **Fabula** este scornirea unei istorii mici, care ne arată adevăruri morale și ne face să învățăm lucruri înțelepte și bune pentru viața practică. Această narațiune își ia subiectul mai multu dintre animale și lucruri, pentru ca astu-felū, prin pilde, omenii să învețe cum trebuie să se porțe în viață. Câte o dată subiectul fabulei sunt omenii din ale căroru întâmplări și suferințe potu trage învățatură toți ceilalți. În fabulă deosebimū douē părți : expunerea sau istoriculū întâmplărilor și morala sau povața, ce putemū scōte dintr'nsa. Învețătura coprinsă în fabulă câte o dată este expusă în cuvinte, adesea ori însă se lasă, ca cititorulū să scōtă singurū învățătura din fabulă. Fabula trebuie să fie scrisă simplu, scurtū și fără podōbă și subiectulū ei să fie unulū singurū (veți fabulele de mai înainte etc.)

3. **Parabola** este înrudită cu fabula, cu deosebire că parabola are în vedere adevăruri mai înalte, morale și religiose. De aceea ea își ia subiectulū din viața omenescă. Voese să atingă mai multū inimă, pe când fabula ocupă mintea sau judecata omului.

4. **Anecdota** ne spune o întâmplare scurtă și interesantă. Ea ne face să cunoșcemū mai bine caracterulū unei persoane însemnate. (Veți anecdota Vulpea hērcă în cursulū de compozițiune și stilū). *O mulțime de anecdote se află în gura poporului.* (Veți snōve sau Povești populare, de unū culegătoru-tipografū).

5. **Istoria** este nararea unorū lucruri întâmplate, cari au avut înfrurirea asupra statelorū sau continentelorū, asupra pământului, asupra fericirei popōrelorū, omenirei etc. (Mai pe largū în stilistică).

TRATAREA UNEI NARAȚIUNI ÎN CLASĂ.

(Sau facerea planului).

Din deprinderile de până acum amū vedutū, cum o narațiune pōte fi expusă sub diferite forme, adecă când în prosă, când în versuri, când în formă epistolară etc., să vedemū acum, după cele învățate până aci, cum s'arū putē forma o narațiune. Voiū lua o întâmplare din viața Dumnévōstră, și o întâmplare, ce vē este mai la toți cunoscută.

Acesta arū fi *Intrarea în școlă*. Luați aminte: Eū voiū scrie acesta pe tablă (o scrie). Scrieți-o și dumnévōstră și considerați-o ca tema narațiunei.—(Sc. o scriū).—I Voindū eū acum să povestecū ce-va despre această întâmplare, trebu : să arătū mai întâiū, când s'a petrecutū. Pentru acestū cuvintū voiū și scrie ca primulū punctū întrebarea :

Când s'a petrecutū întâmplarea sau fapt ilū?—I. Scrieți și dumnévōstră această întrebare — Ionescule, răspunde la dinsa, adecă spune-mi când ai intratū în anulū acesta la școlă? — Sc. La 1ō augustū amū intratū în școlă. — I Repelă și dumnēta această propozițiune si apoi scrieți-o în caete. (În urmă institutorulū va arăta școlărilorū că întâmplările sau faptele dintr'o narațiune trebuescū înlănțuite, așa după cumū s'a petrecutū). Spre acestū sfârșitū se vorū

stabili următoarele puncte de vedere : *Ce s'a petrecut înaintea de intrarea în școală ? Ce s'a petrecut în școală ? Și apoi. Ce s'a petrecut după aceea ? Așa dar va scrie pe tablă :*

A. *Înlănțuirea faptelor.* Apoi va lua pe fie-care din cele trei întrebări, punându pe școlarii să răspundă la ele : de exemplu M. *Ce și s'a întâmplat înaintea de a te duce la școală ? Sc.*

1. Răspunde-mi cu propozițiunile întregi, când te-ai sculat atunci ? Sc. Atunci m'am sculat mai de dimineță, de câtă altă dată. — I. Scrieți fie-care acest răspuns în caete. — Ce-ai mai făcut după aceea ? — Sc. După aceea m'am spălat, m'am îmbrăcat, și în urmă am mâncat. I. Cine și-a dat de mâncare ? — Sc. Mie mi-a dat mama, mie sora mea etc. — I. Repetați cele spuse până acum, însă într'o propozițiune sau frază frumoasă. — Sc.

I. Scrieți acum în caete și această frază. — Sc. La 15 august m'am sculat mai de dimineță de câtă altă dată. După ce m'am spălat, m'am îmbrăcat, mama mi-a dat de mâncare. — I. Ce ai mai făcut după cele spuse ? — Sc. Am plecat la școală. — Scrie și această propozițiune în caete. — I. Cum era timpul ? — Sc. Timpul era urât. — I. Scrieți și acesta în caete. — Sc.

I. Pentru ce dici că timpul era urât ? — Sc. Pentru că cerul se acoperise cu nori și începuse să picure. — I. Ce ai făcut, când ai vădit că așa ? Sc. Mi-am luat umbrela cu mine. — I. Încercă-te și-mi spune toate acestea într'o frază. — Sc. Pentru că cerul se acoperise cu nori și începuse să picure, mi-am luat umbrela cu mine. — I. Scrieți și această frază în caete. — Ce și s'a întâmplat pe drum până la școală ? — Sc. M'a apucat ploaia, și cu toate că eram cu umbrela, m'a udat până la pe. — I. Scrieți și acesta în caete. — La ce întrebare ai răspuns până acuma ? — Sc. La întrebarea ce s'a întâmplat înaintea de a intra în școală ? I. Băgați de seamă. Spre a păstra înlănțuirea faptelor, trebuie acum să urmăm cu întrebarea a doua.

I. B. Care este a doua întrebare ? — Sc. Ce s'a întâmplat în școală ?

I. Scrieți în caete (se face). — I. Această întrebare însemnați-o acum cu cifra II, iar la cea d'întăiu puneți cifra I, (se face). — I. G. Dumneata ai fost cel d'întăiu în școală sau ai mai găsit și pe alți școlari ? — Sc. Am mai găsit și pe alții. — I. Cum te-a primit aceștia ? — Sc. Foarte bine. — I. Formați și din acesta o frază. — Sc. La școală am găsit o mulțime de școlari din anul trecut care mă primiră foarte bine. — I. Când a intrat d-lu profesor în clasă ? — Sc. La opt césuri. — I. Ce a făcut d'nsul după ce a intrat în clasă ? — Sc. Ne-a citit regulamentul și ne-a spus că cărți să ne cumpărăm. — I. Ce s'a întâmplat în urmă ? — Sc. Ne-am întors acasă.

I. Repetă acum această frază întregă. . . . Repetă și Dumneata, dar mai deslușit. — I. Scrieți și acesta în caete. — Sc. . . I. Astfel s'ar fi răspuns și la a doua întrebare. Isprăvitu-s'a până aci narațiunea ? — Sc. Nu s'a isprăvit încă, fiind-că ne mai rămâne și a treia întrebare la care trebuie să răspundem.

I. Care este cea de-a treia întrebare ? — Sc. III. Ce s'a întâmplat după aceea ? — I. Scrieți și această întrebare în caete ! Sc. . . I. Ce ai făcut, după ce te-ai întors acasă ? — Sc. După ce m'am întors a-

casă amă spusă părinților ce amă vădută și ce amă audită la școlă. (In urmă se va scrie întréga narațiune pe tablă mai explicându-se odată, cum se face planulú unei narațiuni și cum se execută).

1. INTRAREA ÎN ȘCOLĂ

Planulú saú dispozițiunea.

A. Când s'aú întâmplatú acésta ?

La 15 augustú amú intratú în școlă.

B. Înlanțuirea faptelorú.

I. *Ce s'a întâmplatú înainte de intrare ?*

Atunci m'amú sculatú mai de dimineță de câtú altă dată. După ce m'amú spălatú și m'amú îmbrăcatú, mi a datú mama de mâncare și în urmă amú plecatú la școlă. Timpulú era urátú. Fiind-că cerulú se acoperise cu nori și începuse să picure, eú mi-amú luatú umbrela cu mine. Pe drumú mă apucă plóia și cu tóte că eram cu umbrela, totuși m'a udatú până la piele.

II. *Ce s'a întâmplatú la școlă ?*

La școlă amú găsitú o mulțime de școlari din anulú trecutú, cari mă priimiră fórté bine. La optú césuri Domnulú profesorú a intratú în clasă.—După ce ne-a cititú regulamentulú și ne-a spus ce cărți să ne cumpărámú ne-amú întorsú acasă.

III. *Ce s'a întâmplatú după aceia ?*

Acasă amú povestitú părințilorú noștri, ce amú vădută și ce amú auditú la școlă.

2. O ÎNTÂMPLARE ÎN TIMPULÚ CLASEI.

Erí, după amiédí, lecțiunile nóstre se intrerupseră din cauza unei furtuni înfricoșate. Pe la amiédí, timpulú era fórté căldurosú. La trei césuri, când m'amú întorsú la școlă, păcla mă înăbușea cu totulú. In clasă nu mai puteamú sta de câtú cu ferestrele și cu ușa deschisă. Dar de odată se întunecă și sórele se ascunse cu totulú. Alergându la feréstră, vădurámú, cum se întindea repede pe cerú nisce nori alburii. Vintulú care începuse să batá, ridica prafulú de pe uliși și întuneca orizontulú. Unú tunetú îngrozitorú ne făcu să ne retragemú înapoi și să închidemú ferestrele. După aceea îndată începu să plouă cu pétră. Grindina era așa de mare, încátú ne sparse numai de cât trei gémuři de la ferestre. Acum vintulú arunca plóia în lăuntru cu tótá puterea. Uimiți, priveamú cu toții acéstă schimbare de timpú. Plóia însă nu ținu multú și cerulú începu a se lumina. Furtuna trecu. Noi, deschidéndú ferestrele, vădurámú pe stradă apa, ce se scurgea ca unú pirău. Aerulú era acum cu totulú răcoritú, florile și pomii întreanați.

PLANULŪ (sau dispozițiunea)

1. Când s'a întâmplatŭ furtuna?
2. Decurgerea furtunei.
  - a) Ce fenomene au premersŭ furtuna?
  - b) Cum a decursŭ, (cum s'a urmatŭ acestŭ fenomenŭ)?
  - c) Ce schimbare a produsŭ?

Temă stilistică. După acestŭ modelŭ va expune fie-care școlarŭ vre-o întâmplare din viața lui.

3. INCEPEREA ERNEI.

Acum sosi și iarna. Dilele suntŭ scurte și cerulŭ posomoritŭ. Eri după amăzi ședeamŭ la feréstră și priviamŭ alată cum picura. De odată vedŭi printre picături ce-va albŭ. Acesta era unŭ fulgŭ de zăpadă. După aceia vedŭi unŭ altulŭ și unŭ altulŭ și în scurtŭ timpŭ începură să cadă din ce în ce mai mulți. Totă atmosfera era plină de dinși. Mie imi părea bine de acesta. Până séra grădina și casele începură să se albescă. Prin curte și pre uliți zăpada, care cădea, se topea. Dară astăzi de dimineță, când m'amŭ dusŭ la școlă, curtea, casele și toiți pomii erau acoperiți de o zăpadă grosă. Chiar și loculŭ nostru de jocŭ era ascunsŭ sub zăpadă. Mulți copii începură să facă bulgări de zăpadă și să se jocé cu ei. M'amŭ încercatŭ și eu, însă mi-au inghetatŭ mânele cu totulŭ. Acum însă mi s'a înfierbântatŭ grozavŭ.

PLANULU (dispozițiunea)

1. Cum s'a începutŭ iarna?
2. Ce schimbare a adusŭ iarna?
3. Când s'a observatŭ celŭ d'întaiŭ fulgŭ de zăpadă?
4. Cum erau a doua zi, casele, pomii etc?
5. Ce au făcutŭ copiii cu zăpadă?
6. Ce urmări a avutŭ acestŭ jocŭ.

(Totŭ ast-felŭ se va scrie: începutulŭ primă-verei, etc.)

4. CUIBULŪ

Eŭ amŭ găsitŭ în stușișulŭ din grădina noastră unŭ cuibŭ.

Plin de bucurie alergai la tata, îl chemai în grădină și îi arătați. ce amă găsită.

Uite, tată, strigai eu; privesce ce frumosă cuibă amă găsită aici.

În cuibă se afla trei ouă drăgălașe. Așu vrea să mă jocă cu ele. Potă face acésta, tată?

Nu, fiulă meă, să nu faci acésta, dacă voesci să simți pe urmă o mare bucurie.

Eă lăsați ouăle acolo și a doua zi mă dusei din noă la cuibă, unde găsiți patru ouă în locă de trei. Tată imi dișe:

Nu te maă duce pe la cuibă patru-spre-dece zile. După ce voră trece aceste zile, vomă merge împreună să vedemă ce este acolo.

Eă îl ascultați. După patru spre-dece zile, când m'amă dusă cu tata la cuibă. câtă de mare m'a fostă bucuria, vëndendă, în loculă ouăloră. patru puișori mititei. Ei deschideaă cioculă, ca și cum ară fi voită să mănance. Eă și tata ne deterămă încetinelă la o parte. Atunci veni muma puișoriloră. ținendă în gură ună vermuleță, cu care îi nutri. «Veđi tu acuma, fiulă meă, dacă ai fi luată arunci ouăle, acum n'ai fi avută plăcere să veđi puișorii»

După aceea în tôte zilele mă duceamă la cuibă. până crescură puișorii și sburară dintr'ensulă.

În anulă acesta părinți puișoriloră aă venită iarăși, și și-aă făcută cuibă totă într'acelă locă.

Temă stilistică. După modelulă de maă susă, va nara fie-care școlară o întâmplare din viața sa proprie.

5. DIARULĂ MEĂ (Mariórel)

Find-că sora mea Elena nu m'a deșteptată ađi de dimineță, m'amă sculată tocmaă la 8 césuri. După ce m'amă îmbrăcată, voiamă să citescă, ce ne-a dată dómna profesóră, de óre-ce astăđi scóla s'a începută din noă. Elena însă nu voi să mă lase, ci mă chemă la cafea. dicendă că este târđi și trebue să plecămă la școlă. Mie, neplăcendă-mă caléua, amă cerută céiă, și fiind că dénsa n'a vrută să'mi dea, m'amă dusă nemăncată la școlă. Când amă eșită afară din casă, sórele lumina prea frumosă, pasérile cântaă fórté dulce; pomi cară eraă încărcați de flori albe, mirosiaă de minune. Pe drumă amă întâlnită maă multe femeă cu ghocei

și cu viorele. Mă bucurai foarte multă vedându sosirea primăverii. La școlă amă ajunsă prea târziu, de aceea amă fostă silită să staă o oră întrégă afară din bancă. Profesóra ne-a cerută caetele cu compozițiunile, ce avemă să scriemă în vacanție. Eă i-amă spusă, că Elena nu a voită să mă deștepte ađi de diminetă, și de aceea nu mi-amă isprăvită tóte teme. Dómna profesóra însă suridendă mi-a đisă, că acesta nu este nici o desvinovățire și că, dacă a doua đi nu le voiă aduce scrise bine, voiă fi pedepsită. Totă de-o dată mi-a dată o temă să o scriă de trei ori.

După amiadı amă avută la școlă numai lucrul. D-na profesóra imi arată cum să lucreză ună camisolă și cum să mi scriă numele pe elă. Când lucrămă, ne deprindea în calcule de memorie. Vre-o câte-va din camaradele mele ne-aă povestită nisce întâmplări din istoria patriei. Tinca M ... ne-a povestită ce s'a întâmplată fratelui său la Plevna, când armata română făcu mai multe asalturi grozave spre a pune mâna pe redute.

În urmă amă cântată cantecele învățate până acum. După ce amă venită a casă, ne-amă pusă la masă. Fratele meă Iónu nu sosise încă, și de aceea a rămasă nemăncată. Altă ce-va deosebită nu mi s'a întâmplată, de câtă că amă răspunsă bine la aritmetică.

Teme stilistice. Să se caute planulă acestei narațiunii și în urmă să formeze fie-care școlară câte ună diară.

6. DIARULĂ LUÍ CONSTANTINĂ

Eră amă fostă cu tata și cu mama la oraș. Mai întâiă ne-amă dusă la domnulă acela, care ne cumpără vinulă în fie-care ană. Fiind-că estimpă amă primită de la densusulă mulți bani pentru vină, de aceea părinții meă erau foarte veseli, când ilă vedură. Elă ne-a poftită să mănăcămă cu densusulă. Pe masă se aflaă o mulțime de bucate. cară mai de care mai alese și mai bune. Pe când mănăcămă, elă spu-ne a tatei, că a fostă în totă d'auna prea mulțumită de marfa noastră.

După masă ne-amă dusă la bălciă și amă intrată în oborulă de vite, unde tata voia să-și cumpere ună cală, dar părăndu-i-se prea scumpă, n'a cumpărată nici unulă.

În oboră amă vedută o mulțime de boi, de vaci, de cai,

de oi și de alte animale. În orașu amū vēdūtū, mai alesū prin lipscani, o mulțime de prāvālii frumoșe, aședate una lângă alta. Nu mē puteamū sătura privindū atâtea lucruri frumoșe! Tata și mama cumpērarā din prāvālii materiī de haīne. postavū, pele, ghetē și deosebite vase pentru casā. Mama cumpērā pentru sorā-mea o haīnā prea frumoșā: iar mie imī cumpērā istoria resbelului din Orientū. Pentru sorā-mea cea micā cumpērā unū abecedarū și pentru frate-meū câte-va jucārii. Cānd amū ajunsū a casā, copiīi ne eșirā înainte și ne întrebarā. ce le-amū adusū. «Sā vedemū cum v'atī purtatū mai întâiū, le rēspunse mama, și apoi sā vē arātāmū ce v'amū adusū». După aceea le dete la fie-care ce le-a cumpēratū. Eī sārīau și jucaū de bucurie și, sārutāndū māna tatei și a mamei, le mulțumirā. Pentru mine acēstā ȓi a fostū fōrte plăcutā.

Temă stilistică. După modelulū de mai nainte ișī va scrie fie-care ce i s'a întâmplatū într'o ȓi.

7. DAREA DE SĒMĀ DESPRE CELE ÎNTĀMPLATE ÎNTR'O SĒPTĒMĀNĀ

Duminecā amū fostū la bisericā cu toți conșcolariī mei. În timpulū Sfintei Liturgii amū cāntatū în corū : Dōmne miluesce, și altele. La sfārșitū preotulū ne-a spusū o predicā fōrte frumoșā. Sfinția sa a tālcuitū pe largū necredința apostolului Toma.

Dupā bisericā amū eșitū cu amiculū meū Constantinū prin liveȓile din josulū satului nostru. Pe aci amū cāntatū cāntecetele, ce amū învățatū în anulū acesta la școlā și amū adunatū mai multe plante pentru istoria naturalā.

Lunī diminēțā m'amū dusū la școlā. Aci d-lū profesorū ne-a cerutū compozițiunile, ce lucrasemū în sēptēmāna trecutā. Compozițiunea mea a fostū bună. Dāndu-mi-o înapoi, d-lū profesorū m'a bātutū pe umeri, și mi-a ȓisū: Ionescule ! acum ai lucratū bine, mergi cu curagiū pe acēstā cale și voiū fi totū d'a una mulțumitū de tine. Acēstā mē inveseli atātū de multū, încātū la întōrcerea mea acasā, alergamū de bucurie în tōte părțile și sārīamū, cānd pe o lavitā, cānd pe o pētrā de lângă drumū, cānd peste șanțū, așa în cātū amū cădūtū de mī-amū spartū capulū. În urma acesteī căderi lui silitū sā staū în patū douē ȓile : Marți și Mercuri. «Și bucuria tre-

buc mărginită. imi dîse tata, fiind-că altă-felū și din bucurie se născce supărare.»

Joi m'amū dusū la școlă cu capulū legatū. «Bine ai venitū. Ionescule. imi dîse d. profesorū, cānd amū intratū în clasă. Ai vĕdutū câtū de lesne se pōte întāmpla nenorocirea? In viitorū sã fiī mai cu băgare de sēmă!» Mi-a părutū bine, cã d. profesorū m'a primitū cu tōtã buna-voință, dar m'amū rușinatū de conșcolariī mei, cã nesocotința mea a fostū cauza nenorocitei întāmplări. Mē siliī apoi din tōte puterile sã ajungū cu lecțiunile pe conșcolariī mei. Sĕra veni bāiatulū vecinulū nostru sã-mi arate ce s'a învățatū în acele douē dīle.

Vineri mī amū uitatū gramatica a casă, ceea ce nu mi se mai întāmplase nici o dată. D. profesorū m'a trimis-ū s'ō aducū. Cu câtă neplăcere făcuī eū acēsta, fiind-că conșcolariī mei incepură lecțiile fără de mine; apoi mē rușinaī fōrte multū, cānd imi dîse d. profesorū: «Vedī, Ionescule, unde nu e capū vaī de piciorē!» Sĕra ne-a cetitū tata într'unū diarū, ce promise, cum s'a revĕrsatū unū fluvīū și a înecatū unū orașū întregū perindū mai multī ōmenī. O biatā femee cu doi copilași ai sēi a scăpatū în chipulū celū mai minunatū pe o plută, ce venea pe apă, dar isbindu-se pluta de colțulū unei case, copilulū celū mai micū cădu în apă. Biata mumă se aruncă după dînsulū și daca n'ar fi fostū în apropiere nisce ōmenī cu o luntre, ea s'arū fi înecatū negreșitū împreună cu copilasulū sēu. Noi ne intristarāmū fōrte multū de acestea și căirāmū pe biata femee. Atunci tata ne spuse, cã mai de multe ori s'a întāmplatū, ca părinții sã se arunce în primejdie pentru copiii lorū și copiii pentru părinți. «Și eū, scumpiī mei copii, m'asū arunca după voi în apă sau în focū cānd, ferescă Dumneșeū, v'ați afla în vre-o primejdie.»

Atunci mi-amū dîsū în mine: Și eū voiū face acēsta, cānd tata sau mama, ori vre-una din surorile mele s'arū afla în primejdie. Tōtă nōptea n'amū pututū dormi, gāndindu-mē la muma cu copilașulū ce era sã se înece.

Sāmbĕtă timpulū a fostū fōrte schimbăciosū. De diminĕțã o negurã dēsã se ridică de pe vāi. La amiađi era o pāclă nesuferitã; iar după amiađi veni o vijelie înfricoșatã. Tata nu era a casă; mama aprinse candela și luminarea de la Paște. Noē ne era frică și stamū tăcuti la masă, fiind-că fulgera

și tuna de le lua gróza. După vijelie sosi și tata plin de apă. Plóia ținu până târziu nóptea, în câtú furámú siliți sa mâncámú în casă.

Temă stilistică. După modelul de mai susú, va forma fie-care școlarú câte o dare de sémă săptămânală, în carí se vorđ atinge numai cele mai însemnate în tâmplări.

8. O DARE DE SÉMĂ (în formă epistolară)

Ploesci, 15 Septembrie, 1879.

Scumpă Sio,

De astă dată voiú începe cu darea de sémă despre cele ce mi s'au întâmplatu în săptămána acésta.

Duminecă, după eșirea de la biserică, a venit pe la noi unchiulú și mătușica. Eú le-amú datú dulcétă în chioșculú din grădină. Înaintea mesei amú ajutatú mamei în bucătărie la gătitú. După amiadı, mama și tata ducându-se la preumblare, eú amú rămasú a casă cu bunica și cu frații mei cei mici. Spre séră părinții s'au întorsú inapoí dimpreună cu verișorele nóstre. Când le-amú vedutú mi-a părutú foarte bine. sciindú că o să petrecú de minune cu dínsele. Așa s'a și întâmplatú. La plecarea mama le-a lăgdunítú că Dumineca viitoare vomú merge și noi pe la dínsele. Auđindú acésta, eú nu mai puteamú de bucurie, și asceptú cu nerăbdare sosiirea Duminecei.

Luní diminétă amú plecatú la școlă. Fiindú întrebată, amú răspunsú de minune, așa în câtú dómna profesórá a rămasú foarte mulțumítă. Nu mai puținú a fostú mulțumítă și de compositiunea mea, pe care mi-a lăudat'ó în clasă.

După amiadı, amú isprăvitú o cămașe pentru frate-meú. Sέρα amú statú cam multú la Tina, camarada mea, și neajugéndú la timpulú mesei a casă, a trebuitú să mă culcú nemâncată.

Martí m'au luatú tata și mama la Bucuresci. Nu scii câtú de multú mi-a plăcutú în acéstú orașú. Eú nu mai fusesemú aci, de când eramú mică de totú. Mama mi-a cumpératú nisce fórteci mititele, unú coșulețú de mână, o pălărie de paie, o hăinuță de vară, nisce ghetete minunaie, trei caiete și alte lucrurí mititele. Când le veí vedé, scumpa mea Sio, suntú incredințată, căți vorú plăcea de minune. După a-

miedî amû plecatû cu trenulû și amû ajunsû fôrte de vreme a casă.

Mercurî amû fostû cu trăsura la via din delû, unde amû statû numai vr'o câte-va césurî, fiind-că tata era fôrte grăbitû. După ce ne-am preumblatû prin vie, mâncândû strugurî, amû încărcatû unû coșû, pe care l'amû adusû a casă. Ce bucurie avură frații mei, când aû vedutû atâția strugurî! Eû insu-mî dăduî fiă-căruia câte o ciorchină. Ție ți-amû trimisû asemenea optû ciorchine, pe cari credû că le-ai primitû.

Joî amû avutû o spaîmă fôrte mare. Pe când ședeamû înaintea porței cu mai multe prietene, ce veniseră la noi, sora mea cea mică, Mitrana, se făcu de o dată nevedută. Eû băgai de sémă tocmai târziu, că fata nu este lângă mine. Atunci o chemai, strigai din tôte puterile «Mitrano! Mitrano!» dară nici unû răspunsû. In sfârșitû o căutaî în tôte părțile, dară în deșertû. Eramû disperată. Nesciindû ce să mai facû, apucaî în fuga mare spre strada X, unde credeamû că fata va fi plecatû. Când ajunsesemû la o răspântie, zării de o dată pe Mitrana în mijloculû drumulû. Era tocmai la timpû, fiind-că unû calû ce se speriasse, alerga pe stradă totû sărindû și asvârlindû cu picîorele. Eû mă repeđîi iute și, apucândû pe sora mea, o scăpai. Liniscindu-mă apoi, amû plecatû spre casă.

Vinerî amû scuturatû prin odăi. Tu scii ce de lucru este, când se scutură în casă! Așteptû cu nerăbdare điua de mâine, ca să mă ducû la verișorele mele.

Iubiții mei părinți și frați suntû cu toți sănătoși. Ei din preună cu mine te salută.

A ta
Tudora.

Temă. Să-și facă fie-care școlăriță câte o dare de sémă de cele ntâmplare într'o săptămână, scriindû numai întâmplările cele mai nsemnate.

MATERIA ARĂTATĂ NUMAI PRIN TEMĂ.

O nenorocire întâmplată unuî copilû din nebăgare de sémă.

1. Ce felurî de nenorociri se potû întâmpla copiilorû, cari nu bagă de sémă? — S. — 1. Cine a vedutû sau a auditû de vr'o întâmplare nenorocită?

S. Unû copilû a căđutû în apă, unde era să se inece.

I. Spune-mi, D-ta, altă întâmplare. — S. Eu cunosc un copil, care a căzut dintr'un pâră și și-a frânt piciorul, etc. (Casurile următoare s'au aflat prin întrebări).

1. Un copil a căzut în apă (Dâmbovița, Dunăre, Siret, eleșteu, fontână, etc.), unde era să se înece.

2. Altul a căzut dintr'un pom și și-a frânt piciorul.

3. Un copil dându fuga pe trepte, alunecat și căzând, s'a lovit la ochiul cel drept atât de tare, în cătu a rămas chior.

4. Un copil a fost mușcat de un câine legat, pe care el lă zădărea cu un bețu.

5. Un copil a pus s'era capacul la sobă înainte de a se potoli focul; dar peste noapte a fost cu toți asfixiați.

6. Altul s'a urcat pe învelitoarea unei case încă neisprăvite și, căzând, și-a frânt mâna dreaptă.

7. Unul ducându-se în pădure, a căzut de pe o stâncă într'o prăpastie.

8. Un copil a căzut peste o sobă de feră înroșită de foc, și și-a fript fața cu totul.

9. Unul umblând cu toporul unui tăietor de lemne, și-a tăiat foarte rău piciorul cel stâng.

10. Un cal speriat, fugind pe uliță, a dat peste un băiat și l'a lovit foarte rău la cap.

11. O fetiță, umblând cu chibrituri, și-a aprins hainele de pe dînsa și a murit.

Să luăm acum una din aceste întâmplări, pe cari le-ai numit și să o cercetăm mai de aproape: d. e. *Un copil a căzut în apă.* (sau un copil i s'a întâmplat o nenorocire, căzând în apă).

Spune-mi acum în câte moduri s'ar fi putut întâmpla acesta?

1. Un copil căzând dintr'un pâră, ce era pe malul unui riu, se rostogoli în apă.

2. Unul voind să și taie o neua de răchită de lângă eleșteu, alunecă în apă.

3. Altul eșu de pe marginea unei bărci, pe care sta cu o undiță să prindă pește.

4. Mai mulți copii se scâldaă împreună, dintre care unul, dete într'o vultore, de unde nu mai putu scăpa.

5. Rupându-se ghița, pe care se da unŭ copilŭ, elŭ a căduțŭ în apă.

6. Unulŭ, jucându-se pe unŭ podŭ, a căduțŭ din nebă-gare de sémă în apă.

7. Altulŭ voindŭ să sară dintr'o luntre într'alta, cădu între dinsele în apă.

8. Unulŭ voindŭ să culégă pentru soră-sa o flóre, ce era pe malulŭ riului, și rupându-se o parte din malŭ cu din-sulŭ, cădu în apa cea mare.

9. Unŭ copilŭ alunecă și cădu în apă de pe o punte, ce era pusă peste unŭ pirău, umflatŭ acum din cauza ploilorŭ.

Luândŭ dar una din aceste idei fundamentale o putemŭ desvolta după cele învățate până aci. într'o compozițiune.

Prin diferite întrebări vomŭ căștiga materia trebuinciosă compozițiunei și apoi, făcendŭ planulŭ. îi vomŭ pnté da cu tótă înles-nirea forma necesară. Spre a o puté desvolta va trebui să scimŭ : d. e. Ce meserie aveă părintŭ copilulŭ, de câți ani era copilulŭ, — când și cu cine a plecatŭ copilulŭ la rŭ, — cum era timpulŭ, — unde era riuulŭ și cum era locurile de lângă dŭnsulŭ. — ce făcea copilulŭ înainte de a se sui în pomŭ, — cum s'a întâmplatŭ că-derea lui în apă etc.

Observare. Dacă școlarii vorŭ fi parcursŭ, cum se cuvine. deprin-derile premergătoare narațiunei; cea mai mare parte dintre ei vorŭ fi în stare acum să combine și să formeze cu înlesnire o com-pozițiune completă. — Să nu iasă însă din cerculŭ copilărescŭ, fiind-că atunci s'arŭ încurca, necunoscendŭ în destulŭ materia de tratatŭ

Din unirea descrierii cu narațiunea, cu dialogulŭ, etc., carŭ în compozițiunea completă, nu ni se presintă mai nici o dată sin-gure, se va puté forma o compozițiune destulŭ de desvoltată.

Alte exemple.

1. Ionŭ naréză amiculŭ sŭ, cum a petrecutŭ vacanța Pascilorŭ la țară.

2. Radu spune conșcolarilorŭ sŭ cum D..... umblândŭ cu revolverulŭ, s'a împușcatŭ din nebăgare de sémă. și a muritŭ.

3. Unŭ copilŭ naréză, cum dŭnsulŭ preumblându-se în dumineca trecută pe câmpŭ. a fostŭ apucatŭ acolo de o plóie mare.

4. N. scrie lui D. o poveste, ce a auđit'o de la bunică-sa.
 5. Radu fiind la țără, a eșitū la cāmpū, unde a vęđutū cum țeraniū seceraū grāulū, ilū legaū în snopī, ilū puneau în clāi, secerē!orele cāntaū. Impresiunile sale.

DESCRIPTIONEA (1)

Narațiunea este expunerea unui întregū șirū de fapte pe-trecute; descrițiunea însă, e expunerea unui obiectū, a unui faptū sau fenomenū etc. Cea d'intăiū este strānsū legatā de curgerea timpului și se împarte de sine : *a) în începutū* (exposițiunea faptelorū), *b) în continuare* (complicațiunea faptului) și *c) în sfirșitulū faptului* (sau desnodāmēntulū.

Descrițiunei îi lipsesce acēstā împārțire naturalā, și tocmai pentru acēstā ea este cu multū mai grea de cātū narațiunea.

Descrițiunea este desemnarea prin vorbe a unui obiectū, faptū sau fenomenū etc.

A descrie unū obiectū, înseamnă a expune însușirile lui astū-felū, după cum ni le aratā lumea din afarā spre a ne putē face o idee credincioasă despre acēlū obiectū.

Materia de descrisū este forțe feluritā. Ast-felū putem descrie unū lucru, o ființă ore-care, unū timpū, unū caracterū, o întâmplare etc.

Planulū descrițiunii în comparație cu narațiunea. presintā o mulțime de greutăți mai alesū în descrieri, cari suntū menite, ca să împodobēscā sau să desvolte o narațiune. În descrierile de lucruri sau de ființe, planulū făcutū pōte servi, ca modelū, mai pentru tōte cele-alalte lucruri sau ființe de același felū.

(1) Spiritulū celū viū alū școlarilorū din acēstā virstā se opune unei lucrări migālōse și aride, ca descrierile de lucruri și de ființe. Fenomenele din naturā, cari îi impresionēzā mai multū, le descrie cu mai multā plăcere. Pentru aceste cuvinte noi am pus aicī mai multe modele de descrieri de fenomene, cari potū fi lesne întrebuintate la o narațiune mai desvoltatā. Transformarea în narațiuni a acestorū descrieri se face de școlari cu multā plăcere.

Elū se pōte face prin stabilirea unorū punte topice, după cum s'a făcutū cu *planulū mesei* și cu întrebările din partea etimologică, relativū la descrierea unui animalū, a unei plante etc. Acestū felū de întrebări ajutaū acolo mai multū în descrierea lucrurilor saū a ființelorū din învățământulū intuitivū.

Planulū pentru descrițiunile, cari suntū menite să desvolte saū să împodobescă o narațiune, atârna în mare parte de la punctulū de plecare, ce îlū are scriitorulū în vedere. Planurile de felulū acesta se potū învăța mai bine descompunēdu-se asemenea descrieri în punctele lorū principale.

Observare. Descrițiunile : *o nōpte de iarnă, o diminețā de vară, o diminețā de toamnă, iarna* etc. etc..... cari s'arū putē numi numai descrițiuni narrative, se vorū studia din punctulū de vedere alū dispozițiunii și se vorū transforma în narațiuni.

Descrierile de întâmplări, de fenomene etc., se potū cu înlesnire transforma în narațiuni. Acesta se pōte face expunēdu faptulū astū-felū ca și cum ni s'arū fi întâmplatū nouē, ca și cum amū fi fostū de față la tōte cele descrise. Mai tōte descrierile, ce urmēzā se potū transforma în narațiuni.

I. MASA

a) Tratarea subiectului în clasă.

După ce se va face o recapitulație despre modulū cum s'a descrișū lucrurile și ființele cu ocaziunea învățământulū intuitivū, după întrebările din partea etimologică, institutorulū, arētându masa, ce este în școlā, întrēbā : Cum se numesce acestū lucru ?—Școlarulū : Acestū lucru se numesce masă I. Ce este masa ? S. Masa este o mobilă.—I. Ce felū de mobilă este masa ?—S. Masa este o mobilă de casă.—I. Numiți și alte mobile de casă.—S. Scaune, oglinți, cadre, paturi, etc.—I. Prin ce se deosebescū scauele, canapelele și mesele de cadre ?—S. Scaunele, canapelele și mesele se deosebescū prin folosulū ce ne aducū.—I. Ce folosū ne aducū scaunele, canapelele și mesele ?—S....—I. Așa este. Dar spuneți-mi acum la ce ne folosimū cu cadrele ?—S. Cu cadrele ne folosimū la împodobirea odăilor.—I. La ce ne folosimū cu masa saū ce facemū pe masă ? S. Pe masă lucrămū, scriemū, mâncămū etc.—I. Ce putemū dar țice despre masă și nu putemū țice despre cadră ?—S. Că masa este mai folositōre de cātū cadra.—I. Este și canapéua folositōre ?—S. Da.—I. Care din tr'aceste mobile este mai folositōre ?—S. Masa este mai folositōre.—I. Pentru ce ?—S. Pentru că fără canapea putemū fi; dar fără masă nu putemū fi.—Sc. Scaunele, soba, masa, oglinda etc.—I. Cum putemū țice noi că suntū ele, fiind-că nu putemū fi fără dînsele ?—Sc. că suntū fo-

folositoare. — Inst. Ce putem să știm despre masă? — S. Că masa este foarte folositoare sau că masa este una dintre cele mai folosite mobile de casă. — I. La ce întrebare a răspuns această propoziție? — S. La întrebarea: ce este masa. — I. Scrie această întrebare pe tablă. (Școlarul scrie.):

Ce este masa?

Inst. Scrieți-o acum și în caete. Priviți din nou masa și-mi spuneți dacă este formată dintr-o singură bucată sau din mai multe. — S. Eă observă la masă mai multe părți. — I. Care este partea cea mai însemnată? — S. Partea cea mai însemnată este tabla, care are de cele mai multe ori forma pătrată. — Inst. Tote tablele de masă sunt pătrate? — S. Nu. La unele mese tablele sunt lungărețe, la altele rotunde etc.

Inst. Scrieți și această propoziție în caetă. — Pe ce este tabla mesei așezată? — S. Tabla mesei este așezată pe patru picioare. — Inst. Tote tablele de masă sunt așezate pe patru picioare? — Nu... — Unele sunt așezate pe trei picioare, altele pe un singur picior, dar acel picior are și el jos trei sau patru piciorușe pe care se sprijină. — Inst. Scrieți și acesta în caete (școlarul scrie). — Prin ce sunt picioarele unite între ele? — Șc. Prin stinghiile. — Ins. La toate mesele sunt unite prin stinghiile? — Șc. — Inst. Ce se află la unele mese sub tablă? — Șc. O cutie. — I. Ce părți am deosebit dar până acum la masă? — Șc. Tabla, picioarele, stinghiile și cutia mesei. — I. La ce întrebare s'a răspuns întâiu, când am vorbit despre masă? — Șc. Despre părțile mesei. — Inst. Scrie acum de desubtulă întrebării «ce este masa» și cele-l-alte puncte, despre care am vorbit (Șc. scrie)

II. PĂRȚILE MESEI

- a) Tebla.
- b) Picioarele.
- c) Stinghiile.
- d) Cutia mesei.

Inst. Însemnați acum întâia întrebare «ce este masa» cu numărul I. Punctul al doilea adevărat părțile mesei, cu numărul II; iar pe cele-alte care sunt subordonate, le însemnați cu litere mici din alfabetul. — Spuneți acum mai departe din ce s'a făcută această masă? — Șc. Din lemn. — I. Tote mesele se fac din lemn? — Nu toate mesele se fac din lemn; unele mese se fac din piatră, altele din fier, etc. — Inst. Cine face mesele de lemn? — Șc. Timplarul. — I. Ce face Timplarul după ce a isprăvită masa? — Șc. O lustrușe. — I. Tote mesele sunt lustruite? — Șc. Nu sunt toate, unele sunt vopsite. — I. Cine face mesele de piatră? — Șc. Petrarul. — (Totă astă-felă se va urma și cu cele l'alte întrebări)

1. Despre ce am vorbit noi până aci? — Șc. Despre facerea meseilor. — I. Ală câtelea punctă este dar acesta? — Șc. Ală treilea. — Inst. Scrieți și acesta pe tablă.

III. FACEREA MESELORŪ

- a) Din lemnŭ.
- b) Din pĕtră.
- c) Din ferŭ.

Inst. Cum amŭ numitŭ noi la începutŭ masa? - Șc. O mobilă foarte folositore a casei. - I. La ce se întrebuițeză masa?—Șc... Inst. Putemŭ noi numĕra totŭ la ce se întrebuițeză masa?—Șc. Da.—I. Să ne încercămŭ a numĕra câte-va lucruri, la care se pōte întrebuițea masa. Ce putemŭ face noi pe masă?—Șc. Noi mĕncămŭ pe masă.—I. Ce mai putemŭ noi face afară de acĕsta pe masă? - Șc. Pe masă mai putemŭ scrie, lucra etc.—Inst. N. repetă ce s'a đisŭ despre întrebuițarea mesei adecă: la ce se întrebuițeză masa?—Șc. Masa se pōte întrebuițea, când spre a mĕnca pe đinsa, când spre a scrie etc.—Inst. Despre ce amŭ vorbitŭ dar noi acum? Șc. Despre întrebuițarea mesei.—I. Scrieți acum pe tablă și pe alŭ patrulea punctŭ.

IV. ÎNTREBUIȚAREA MESELORŪ

Inst. Unde se află mesele?—Șc. In deosebite odăi.—Inst. Numește-mi vr'o câte-va odăi, unde se află mesele.—Șc. Mesele se află în odaia de locuitŭ, în odaia de mĕncare, în odaia de scrisŭ, în bucătărie, în școlă etc.—I. Cum amŭ putĕ numi noi masa din camera de locuitŭ, masă, pe care de obiceiŭ mĕncămŭ pe đinsa? - Șc. Masa de mĕncare.—I. Dar pe cea din bucătărie?—Masă de bucătărie.

(Totŭ astŭ-felŭ se va urma cu masa de scrisŭ, de lucratŭ etc.)--

Inst. De aci urmĕză că amŭ mai putĕ adăoga unŭ punctŭ la celŭ de mai nainte, care s'arŭ putĕ numi: felulŭ meselorŭ. Scrieți dar pe tablă și în caetele vōstre acĕstŭ punctŭ.

V. FELULŪ MESELORŪ

(Mai departe institutorulŭ va explica că acĕste cinci puncte dinpreună cu subordonatele lorŭ formĕză planulŭ saŭ dispozițiunea, după care se pōte descri masa).

Inst. Scrieți pe caete planulŭ întregŭ și executarea lui; d. e.

PLANULŪ SAŪ DISPOZIȚIUNA

I. Ce este masa?

II. Părtile mesei.

- a) Tabla mesei.
- b) Piciōrele.
- c) Stinghia.
- d) Cutia.

III. Facerea meselorŭ.

- a) din lemnŭ.
- b) Din pĕtră.
- c) Din ferŭ.

IV. Întrebuițarea meselorŭ.

V. Felulŭ lorŭ.

EXECUTAREA

I. Masa este una din cele mai folosite mobile de casă.

II. Partea cea mai însemnată a mesei este tabla, care de cele mai multe ori, are o formă patrată. La unele mese tabla este lungăreță, la altele rotundă. Tabla mesei este așezată pe patru picioare. La unele mese, ea este așezată pe trei sau două picioare, iar la altele pe un singur picior. Acest picior însă mai este și el sprijinit jos pe alte trei sau patru piciorușe. Picioarele sunt între ele bine sprijinite prin stîngii. La unele mese se mai află sub tablă o cutie.

III. Mesele se fac de obicei din lemn, din piatră sau din feră etc. Mesele de lemn se fac de timplari. Ele le lustruiesc sau le vopsesc. Mesele de piatră se fac de petrară, iar cele de feră de ferari și de alți meșteri.

IV. Masa se întrebuințează la diferite lucrări. Pe masă putem mîca, scrie, sau face alte lucrări trebuincioase pentru casă.

V. Mesele se află în odaia de locuit, în odaia de mîncare, în bucătărie etc. După întrebuințarea lor, forma și mărimea le sunt foarte deosebite; iar după scopul, pentru care sunt făcute, ele își iau numele de masă de scris, de masă de lucru, de masă de bucătărie etc.

Observare. După acest model se pot descrie toate lucrurile de felul acesta.

MATERIA DE DESCRISĂ E ARĂTATĂ PRIN PROPOZIȚIUNI SCURTE.

1. CULESULĂ VIILOR

În Septembrie sunt petreceri vesele. Se culeg viile. Prin vii e mișcare mare. Mulți bărbați, femei lucrează cîntînd. Ei au cosore în mîni. Taie struguri — Alegu pe cei albi și pe cei roșii. — Apoi fie-care fel se pune în alt vas. — Butoalele stau în crama. — În lină se calcă strugurii făcîndu-se must. El curge în curătoare. — Copiii alergă sburdalnic prin vie. — Alegu strugurii cei mai frumoși pentru mîncare. — Seară se întorc cu toții acasă. — La apusul soarelui lucrătorii întind masa pe ierbă. — Petrecere cu lău-

tari.—Urméază descărcături de pistóle și altele. Alții rămân mai multe zile acolo, până isprăvescú culesul.

D. e. *Pe timpulú culesulú strugurilorú, care începe a doá di de cristovulú vilorú (14 Septembre), pretutindení, pe unde suntú vii, domnesce o mare veselie — Pe delú și pe vale se vede o mulțime de lume : bărbați, femei și copii, cari lucrézú cântându și glumindú ; ș. a.*

2. BĂLANULŪ NOSTRU.

Erí s'a dusú tata la târgú.—Acolo cumpără unú calú. — Acesta este albú la pěrú (bălanú).—Bălanulú are unú trupú trumosú. — Capulú e lungărețú. — Gâtulú incovoiatú este împodobitú cu o cómă lungă. — Elú se uită împrejurú cu ochiú sėi cei mari. — Coda lui este fórte désă. — Cu ea bălanulú se apără vara de musce.—Cu copila bate voiosú pămíntulú. — Dar bălanulú este fórte blândú și răbdătorú. — Eú ilú mângaiú adesea orí cu mâna.—Astădi chiar aimú incălicatú pe dínsulú. — Tata mi-a ajutatú. — Bălanulú sta nemișcatú. — De aceea i-amú datú o bucată de zahăr. — Lui îi plăcea.—Alt-felú mănâncă fânú și ovėsú.—Bălanulú imí este prea dragú. — Elú este animalulú celú mai plăcutú.—Vino și tu să-lú veđi.

D. e. *Tata imí đicea de multú, că vrea să cumpere unú calú ș. c. a.*

3. LA VINĂTOARE.

Acum optú zile, amú cercetatú pe unchiulú.—Se pregătea de vinătore. — Unchiulú avea pușca atârnată pe uměrulú dreptú.— La stânga era traista de vinatú.—Pe câmpú copoiulú alérgă.—Iute amú ajunsú în pădure. — Prin tufșurí caută Griveiú, apoi bate.—Unchiulú se opresce.—Eú nu mă mișcú de locú.—Étă unú epure.—Unchiulú dá cu pușca.—Șoldanú se dá peste capú și rămâne îndată mortú. — Apoi mergemú mai departe. — Ajungemú la vizuina vulpei.—Era o gaură mare în pămíntú.—Imprejurú suntú pene imprăștiate.—Unchiulú se pituléză după unú copaciú grosú. Eú staú nemișcatú. Trecu 15 minute.—De o dată se vede unú vulpoiú mare.—Tine în gură o gâscă.—Pușca de-

tună. — Vulpoiul se svârcolesce în sânge. — Griveiū ilū omóră de totū. Măine vomū mânca friptură de epure.

D. e. *Astăzi suntū optū zile, de când amū cercetatū pe unchiulū.* — *Tocmai atunci se pregătea pentru o vëndătore ș. c. l.*

4. VULPEA.

(*Insușirile*). Vulpea este unū animalū sêlbaticū. — Este de mărimea unui căne mijlociū. — Trupulū eī este lungū și subțire. — Botulū ascuțitū. — Urechile suntū subțiri în vârfū. — Se uită în jurū pe furisū. — Dinții eī suntū tari. — Coda stu-fosă. — Pêrulū e desū și roșaticū. — Gâtulū și burta îi suntū albe. (*Trailū*). Ea locuesce prin păduri. — Se apropie ade-sea de locuința omenilorū. — Nôptea ese din visuină, să-și caute prada. — Ea prinde animale micī de pădure, de câmpū și de curte. — Mănâncă pome și miere. — Este fôrte viclênă și greū de vênatū. — (*Paguba*). Prinde găini, gâsce, găinușe și alte păseri. — (*Folosulū*). Stârpesce șorecii. — Pielea și coda suntū bune pentru haīne de iernă. — (O isto-torióră despre vulpe).

D. e. *Vulpea este unulū dintre animalele sêlbaticē, ce se află prin pădurile nôstre. Ea este și c. l.*

5. RONDUNICA.

(*Insușirile eī*). Rondunica este o pasere călătore. Are cîoculū ascuțitū, în vârfū puținū încovoiatū, nările lungă-rețe, picîorele scurte și delicate, aripile fôrte lungi în forma cōseī, coda furcată. Penele îi suntū albăstrue închise, burta și fâlcile îi suntū albe. — Sbóră fôrte repede. Iī place să atingă cu aripile suprafața apei. — Suntū mai multe fe-luri de rondunele. — (*Trailū*). Se nutresce cu insecte. — Trăesce pe la noi de primăvara până tōmna. — Tōmna se adună în stoluri și plécă în Africa, de unde se întorcū cu primăvara. Se numescū anunțătorele primăvereī. — Iși ca-ută cuibulū celū vechiū, pe care ilă repară, saū face altulū nou din pămîntū mōle, paie, fânū, etc. Ouă de la 4 până la 6 ouă. — Clocescū și îngrijescū de puii lorū până acestia potū să sbōre. — Ele suntū dintre cele mai pacînice păs-eri. — (*Folosulū*). Ele stârpescū o mulțime de insecte vê-

tămătore, ca țintări, musce, gărgărițe etc. — Cântarea și ciripirea lor cea plăcută ne desfată adesea-orî, mai alesu dimineața.

D. e. *Rondunica este o păsere călătore ca și barza, cocorul și a.*

6. BRADULŪ.

(*Insușirile și locul unde cresce*). — Bradulū este unū arbore de munte. — Înălțimea lui e până la 40 metre. — Trunchiulū e dreptū.—Crăcile cele de josū suntū mai lungi; iar in susū de ce mergū suntū totū mai scurte. — Formeză o piramidă. — In locū de frunze are nisce foite ascuțite ca acele. — In tot timpulū anului staū verđi. — Cója e cenușie închisă.—Unū fructū, conține peste 300 de semințe.— Cresce in locurile muntose.—Trăesce până la 400 de anī.— (*Folosulū*). Rășină, bārne, scânduri, bușteni, lemnū de focū. — Băi de bradū, etc. -- Bradii cei tineri se mai in-trebuințeză la nunți etc.

D. e. *Bradulū este unulū dintre cei mai frumoși arbori ai pădurei.*

Observare. După aceste modele se potū descrie și alte animale sau plante.

DESCRIERĪ MAĪ DESVOLTATE.

1. O NÓPTE DE IERNĂ.

Suntū nouē ore séra. Sórele a apusū de multū. Tóte lucrurile suntū acoperite cu zăpadă, și rađele lunei cadū fără nici o căldură. Cerulū este seninū. Stelele sclipescū pe bolta albastră și se oglindéză pe luciulū de ghiată alū laculū. Pretutindenī ochiulū nu vede, de câtū figurī intunecóse. Unū vintū rece și ascuțitū bate de la miadă-nópte și scutură din arbori cele din urmă frunđe uscate. Florile gingașe dormū somnulū de mórte. Cântarea păsėrilorū nu se mai aude. Numai scărșitulū zăpedei sub pașii cei pripiti ai călătorului ajunge până la urechile nóstre. Nimenī nu stă bucurosū in frigū, ci-și caută unū locșorū caldū lângă sobă.

Temă. Să se schimbe descrierea «O noapte de iernă» în formă epistolară. (Te-ai întorsu pe timpul acela cu părinții tăi de la o rudă, ce sta cam departe). Forma presintelui se va schimba în forma imperfectului; d. e. Era nouă ore seara, când mă întorceam, etc.

2. O SĂRĂ DE VĂRĂ.

Câtă e de frumoasă o sără senină de vără! Sorele apune de pe ceru ca unu globu aprinsu. Câtă de minunatu strălucescu norii în rațele lui pe orizontulu apusanu! Ce plăcută este rēcorea aerului, după arșita țilei! Deasupra apeii se lęgână o negură ușoră. O rouă rēcoroasă atarnă de ierba cea verde și de frunțele tufelor și întremeză plantele insetate. Câtă de vesele se jocă roiurile de musculițe prin aeru! Câtă de plăcutu rēsună cāntarea de sēră a paseriloru și sbārnāitulū albinelorū, ce se întorcū de prin livezi! După arșita și munca țilei, tōte dorcescu odihnă. Aū obositu și le este somnū. Cāntāndu s'au întorsu lucrătorii de la câmpu și turmele de la pășune. Lucrătorii așteptă cina. Coșurile fumegānde nu ne arāta ele cā se pōrtă grija de māncare? După ce aū māncatū și aū bēutū totū, se ducū la culcare. Numai brōscele orēcānescu încă, lilieciū filfānescu, incoa și incolu și licuriciū schinteezā prin întunericū.

În orașe, omenii esū pe timpulū acesta să se preumbe.

Temă. Să se introducă o întâmplare în descrierea de mai susū.

3. O DIMINĒȚĂ DE VĂRĂ LA ȚĂRĂ.

Întunericulū noptii pierē. Stelele lucitoare se pālescū și luna își perde încetulu cu încetulu lumina sa. Din ce în ce se luminēzā mai multū. Purpuria aurorā împodobesce orientulū. Întrēga atmosferā este luminatā. Acum se ivesce și sorele. Asemenea unū globu de focu, elū se ridică în plina sa splendore și maestate; minunata diminēțā de vără își ia începutulū sēu. Icona cea încāntătoare de umbră și de lumină, și murgitulū celū misteriosū pierū acuma dinaintea rațelorū învingătoare ale regelui cerescū. Unū corū triumfătorū de cāntareți aripați salută diminēța. Florile își deschidū sīnulū lorū dulcelui sōre de diminēțā. Animalele de câmpu și de pădure își părăsescū culcușurile. Sorele se urcă totū mai susū, oglindindu-se în miliōne de picături

de rouă, cari atârnă, ca nisce mărgăritare, de flori și de firele tremurătoare ale erbei.

În satu începe acum să se misce lumea. Vecinulă cutare și cutare își deschide ferestra, se uită afară la dimineta cea frumoasă și salută prietenesce pe călătorulă pornitū de dimineta la drumū. Ușile și portile se deschidū. Fetele alergă la fântână. Vacile cerū, mugindū, măncarea lorū de dimineta. Porumbeii și găinele așteptă, pe lângă ușă să li se arunce bóbele obicinuite. Plugarulū plécă cu plugulū și cu carulū la câmpū, iar păstorulū mână turma sburdalnică la pășunea cea verde. Omenii și animalele se bucură în dimineta cea frumoasă de veră, mulțumindū și aducendū laudă Domnului.

Temă. Să se prefacă în narațiune acestă descrițiune închipuindu-ți, că te-ai sculatū de dimineta și ai observatū însuși, cele descrise; d. e. Astăzi m'amū seulatū înain.e de a se face ziua. Punendū-mē la ferestra, ce dă în grădină, amū observatū după unū timpū ore-care, cum întunereculū noptii a începutū să peră, etc.

4. IERNA.

Ierna este privită ca anotimpulū celū mai neplăcutū. Săraculū este îngrijatū. Bolnavulū se teme de apropierea ei. Sorele răsare târziu și apune prea de vreme de pe orizontū. Țilele suntū scurte. Cele mai multe dintre dinsele suntū negurose și înorate. Rațele cele piezise ale sórelui producū puțină căldură. Viscole pătrundetőfe și vinturī reci amorteșcū totulū. Zăpada acopere pământulū. Apele suntū înghețate. Podoba liveșilorū și a câmpiilorū se prăpădesce. Pădurile staū pleșuve. Păsērile amuțescū. Insectele dormū prin găuri, ca și cum arū fi mórte. Lupulū umblă turbatū de fōme și totū ce întâlnește sfășie și mănâncă. Unele păsēri se apropie de locuințele ómenilorū spre a găsi nutri-mentū prin ogrădi și prin grădinī.

Astū-felū tōtă natura dōrme, dar omulū învinge și aspri-meă vremei. Elū își face de lucru în casă, și în curte. Femeile, torcū, țesū și cosū. Vênătorulū uită gerulū, alergendū prin pădurī după vênatū.

De și ierna ne arată, că tōte cele lumesci suntū peritōre și deșerte, totuși are și ea o parte bună și plăcută. Prin

orașe întruniri și petreceri de totu felulă. Pin sate suntă ședători cu felu de felu de jocuri și glume.

Cu încetulă dălele se facu mai lungi și mai frumoșe, natura pare că se deșteptă din somnă la surisulă sôrelui și totă lumea așteptă cu nerăbdare primăvera cea dulce. (Totă astă-felă primăvara)

5. O DIMINEȚĂ DE TÔMNĂ.

Era una din diminețile cele mai frumoșe, ce s'aũ vëduțu vr'o dată. Încă din revărsatulă doriloră, ună abură căldicelă, legănată încetișoră de ună vëntă dulce de tómnă, plutia pe d'asupra pămîntului. In depărtare, orizontulă se lumina dn ce în ce mai mult de rașele cele strălucitoare ale sôretui; iar la pôlele munțiloră cēja din timpulă noptiș se risipia și peria puțină câte puțină.

Pe câmpie tăcerea era adâncă. Ea se întrerupse de miș de sgomote mici, ce începură a se auđi unulă câte unulă; păsërica începu cânteculă, insecta ziziitută, musca sbârniitulă, frunđa fășiitulă sêu; totă natura intra în vielă; totă natura saluta ziua și mulțumia lui Dumneđu.

Pe când totulă dar mărturisescă mărimea lui Dumneđu, pe când totulă îi mulțumescă pentru darurile sale, omulă, care a fostă făcută după chipulă și asemănarea Creatorului, numă elă singură scie să pronunțe rugăciuni de recunoscintă pentru darurile ce le primescă de la părintele cerescă. Ce privește frumoșă, mai alesă la țară, care ne face să ne înălțămă cu mintea până la Dumneđu.

Văile cele mănôșe, delurile cele acoperite cu viș ridetore, liveđile întinșe, munții cei înalți, schimbarea anotimpurilor recoltele cele diferite, spicele grăului, tôte acestea ne încântă privirea in timpulă dimineței.

Temă. Să se formeze o narațiune, care să fie desvoltată și împodobită prin descrierea de mai susă.

6. FURTUNA.

E zădufă. Ômenii și vitele respiră greă. Etă că se zărescă spre apusă ună nuoră negru pe ceră. Elă se ridică cu încetulă. Acum începe ună vëntă mai tare, nuorulă se ridică și se întinde repede pe ceră în susă. Din depărtare a-

ușimă tunete surde. Vântul se pretace în furtună. Elă străbate virfurile arborilor și le încovoe la pământ. Virteje de praf se ridică și se urcă în înălțime, făcendă întunericul și mai mare. De o-dată ună fulgeră orbitoră trece prin întuneric și după elă urmăză numai de călă ună trăsnetă asurđitoră : furtuna e aci. Fulgerile și trăsnetele se îndesază neconținut. Cu frică și mirare privesce omulă admirabilulă fenomenă ală naturei. Acumă plăia tōrnă cu găleța de pare că s'a desfundatū cerulă. După câte-va minute fulgerile se rărescū. Tunetulă se perde din ce în ce. Nuorilă s'aū descărcatū de apă. Ică-colea se furișază câte o rađă de sōre printre nuorilă ce se împrăscie. Cu încetulă cerulă se însenină. Florile întremate se îndreptază iar în susū și-și ridică capetele și foile. Vitele, carilă se ascuseseră pe sub arborilă în grajduri saū coșare, esū iarășilă afară. Și omulă se pune din nouă la muncă, gustândū cu plăcere aerulă, pe care furtuna l'a împrōpătatū și curățitū.

Temă. Să se schimbe în narațiune această descriere.

DESPRE EPISTOLE ÎN GENERE.

Prin epistole noi împărtășimū altora ceea-ce le amū spune, căud amū vorbilă cu ei. De aci atărnă coprinsulă, stilulă și forma, ce o dămū *epistolei*.

I. Coprinsulă epistolei.

Textulă saū conținutulă epistoleiă coprindē treilă părți, a) *Introducerea*, b) *Expunerea conținutului saū dezvoltarea ideilă fundamentale*, și c) *Conclusiunea*.

a) Introducerea pregătesce ore-cum pre cititoră și caută a-ī căștiga buna-voință pentru cele ce aū să urmeze. (Câte odată introducerea pōte și lipsi).

b) Expunerea este dezvoltarea ideilă, ce noi dorimū să împărtășimū altora. Ea trebuie să fie clară și completă, adică să corespundă calităților generale ale stilului.

c) Conclusiunea coprindē de obiceiū o speranță saū o așteptare, care trebuie să corespundă celorū expuse în epistolă. La aceste se adagă de cele mai multe orilă o salu-

tare. Câte odată concludsiunea coprinde numai asigurarea stimei și respectului nostru.

II. Stilul său Cerințele unei epistole bune.

Pe lângă cele expuse până aci, se mai adaogă :

1. Regulele limbei trebuescū bine păzite, căci lumea judecă adesea pe scriitorū după ceea ce dînsulū a scrisū. Stilulū să fie naturalū, ușorū, sincerū și lămuritū.

2. Se recomandă cu totū dinadinsulū, ca celū ce scrie să fie cu buna cuviință și politicosū. Să avemū totū-d'auna în vedere împrejurările personale, pozițiunea, virsta, ideile, caracterulū aceluia căruia îi scriemū. Altū-felū scriemū către unū amicū, altū felū către o persónă, care suferă, altū-felū către unū Ministru. etc.

3. Să fimū modești. Nici o dată să nu punemū prea mare prețū pe părerile nōstre, ci să așteptămū sau să rugămū pe adresatū a ne comunica opiniunile sale.

4. Când ne adresămū la persóne streine, le ceremū scuse : că îi supărămū cu epistola nōstră.

Numaī în epistolele familiare e permisū a se scrie orī-ce lucru, orī-ce întâmplare, de multe orī chiar prea neînsemnată; însă persónelorū străine să le expunemū numai ceea-cē le interesază, ceea ce voescū să afle.

III. Forma din năuntru a epistolei.

La întocmirea din năuntru deosehimū, afară de corpulū epistolei, *loculū și data adresa și subscrierea.*

Loculū și data se punū susū în partea dréptă a întăei pagine în epistolele familiare și comerciale ; iar când ne adresămū persónelorū străine, loculū și data se punū la sfârșitulū epistolei, josū în stânga și în fața subscrierei.

Adresa sau *stilulū* constă dintr'unū rândū și coprinde pozițiunea socială a adresatului. Acésta se pune la mijlocū cu trei degete mai josū, de unde este scrisū loculū și data. Către nēmuri și prietenī adresa póte să fie chiar numele; d. e. : *Iancule, Mario* ; sau arétămū gradulū de rudenie ; d. ex. : *Mamă, Unchiule, Vere* ; orī expresiuni de iubire și de amicitie, d. ex. : *Scumpulū meū N. Amice*, etc.

Către persoane străine adresa este astă-felū : *Domnule, Dóm-nă, Stimabile Domnū.* Dacă suntū funcționari, le punemū și titlulū : *Domnule Ministru. Domnule Președinte.* Către Rege ne adresămū : *Majestate.* Către persoanele bisericesci : *Prea sânte părinte.*

Subscrierea celui ce face scrisórea se pune la sfârșitul, josū în drépla. Când așteptămū să ni se răspundă, punemū de-desubtulū subscrierei și locuința nóstră.

IV. Forma din afară a epistolei și coperta.

Adresa de pe copertă să fie scrisă fórté deslușitū; numele persoanei și alū localității să fie cu litere mai mari și subliniate.

Daca persóna șéde într'unū orașū mare, atunci să punemū și suburbia, strada, numărulū casei.

Când loculū unde trimetemū scrisórea e afară la țéră, atunci punemū județulū și plasa.

La persóné însemnate nu e tocmai trebuință de o adresă așa amănunțită, aceștia fiindū destulū de cunoscuți.

Îa casū când adresatulū n'are locuința stabilă, îi adresămū epistola prin altū cine-va, d. ex. : *Domnulū N. B., strada Negustorū No. 3, pentru Domnu N. M.* (sau să se dea domnului N. M.)

Dacă vremū ca epistola să ajungă mai sigurū, atunci o recomandămū.

Epistolele cu banī aū cincī sigiliurī și pe copertă josū în stînga se scrie valórea coprinsă într'insa.

Adresa unei epistole se scrie pe plicū. D. e.

Marca Postală	Domniei-sale.
D-lui N. Negricénu, Profesor de universitate, etc. Bucuresci, Strada X, No. 10.	

Către Rege ne adresămū : *Majestăței Sale Regelui României.*

Către funcționari : *Domniei-sale, Domnulū Ministru etc.*
 Către Mitropolitū : *Prea Sfinției Sale, dreptū credinciosulū Mitropolitū și Archiepiscopū alū Ungro-Vlahiei etc.*

Impărțirea epistolelor.

În genere vorbindu putem împărți epistolele în: *epistole amicale sau familiare, epistole de conveniență și epistole de afaceri sau comerciale.*

Epistolele amicale se scriu către părinți, frați, rude, amici. Aci se coprinde totul : durere și bucurie, serios și glumă, lucruri importante, precum și întâmplări neînsemnate. Stilul să fie simplu, ușor și sincer.

Epistolele de conveniență se scriu către persoane mai în vîrstă sau cu o pozițiune socială mai înaltă ca a noastră. Aci le arătăm devotament, respect și le cerem favore, bună-voință etc. Astă-fel sunt : epistolele de felicitări, de mângâiere, de mulțumire etc.

În aceste epistole să se păstreze formele de etichetă și de bună-cuviință. Însă să se ferescă scriitorul epistolei ca să nu exagereze eticheta, să nu afecteze sentimentele, pe cari nu le are ; asemenea să nu repete diceri de politeță zadarnice și tocite.

Epistolele comerciale coprinde afaceri de comerț. Ele trebuie să fie scurte, precise și lipsite de ori ce ornament.

EXEMPLE.

L. și D.

1. Scumpulă meu frate,

Erî după amieđi n'amă avut școlă. Profesorul nostru ne-a ăisă de diminetă : copii, fiind-că până acumă totă-dea-una mi-ați făcută bucurie, și fiind-că astă-đi este ună timpă prea frumosă, ne vomă duce, după amieđi, cu toții, ca să ne preumblămă pre câmpă. Auđindă acestea săltărămă de bucurie și de plăcere. că vomă vedă câmpulă și pădurea din apropiere. Pe la două césuri ajunserămă la pădure, unde mai întaiă ne-amă odihnită puțintelă ; apoi amă începută să ne jucămă (descrierea jocurilor). Când era aprópe de murgitulă sere, amă plecată cu toții spre casă în rándă ca militari, cãntãndă *hora unirii*. Ajungendă acasă eramă atătă de ostenită, în cãtă m'amă culcată îndată. (Descrierea drumulă, pe unde aă mersă și s'aă întorsă). Scrie-mi, dacă aă făcută și tu vre-o preumblare ca aceta.

Ală tēă.
Drăghiciă.

a) Să se copieze această epistolă, complinindu-se prin descrierile de făcută (jocurile din pădure, drumul etc.)

b) Să se formeze, după modelul de mai sus, o nouă epistolă, descriindu-se preumblarea, făcută cu părinții într'o ȕi după amieȕi.

2. Scumpulă meu nașă,

L. și D.

Lunea trecută se acoperi de o dată cerulă cu nuoră deșă și negri. Ȑiua în amiaȕa mare se prefăcu ună întunerică atâtă de mare în cătă mai că trebuia să aprindemă lumina-rea. După aceea se ridică vintulă și o grindină viforăsă căȕu pe câmpiile noastre. Bucăȕile de pétră erau cătă ună oă de porumbă. Ele aă spartă mai tôte gémurile de la bise-rică și de la școlă. Asemenea s'aă mai spartă gémurile la o mare parte din casele locuitoriloră. Dar mai răă aă păȕit-o bucatele din poiana Lupulă. Cele trei sforă de grăă, ce le are talălă meu acolo, suntă cu totulă nimicite.

De aceea vă rogă, scumpulă meu nașă, să aveȕi bunăta-tea și să veniȕi la noi pe mercură. Tata ară dori, să se înȕe-légă cu D-vóstră, cum și întră cătă ară puté să-șă îndrep-teze paguba, fiind-că grăulă a fostă asigurată la societatea Dacia. Omenăi spună, că această societate ară fi ună mare bine pentru noi, de óre-ce ea ne va plăti tótă paguba până la o para. Salutare de la toȕi și cu deosebire de la ală D-vóstră fină.

Bucură.

a) După modelele de mai susă se voră forma alte epistole, în cari se voră spune cum s'a aprinsă într'o nópte casa vecinulă, cum foculă a coprinsă și casa vóstră nimicind'o (spaăma vóstră, paguba, ce aȕi suferită) etc.

b) Ploândă multă. riulă din apropiere s'a umflată și a dărămată casele de lângă elă; pe câmpă a luată tôte clăile de grăă și de fină nămolindă totă ce era în apropiere de albia lui.

3. Iubite Ștefane,

L. și D.

După cum veȕi, astăȕi plouă afară fórtă tare, așa că nu potă eșă din casă, ca să viă pe la tine și să-ȕi povestescă cum amă petrecută eră. De aceea mă voiă încerca a-ȕi scrie.

Eră a fostă, după cum scăi, o ȕi prea frumósă. Sórele strălucă în tótă puterea sa : cerulă era senină și totă lim-pede. Fiindă-că această ȕi era Duminecă, tata avă timpă să mérgă cu noi afară din orașă. Pe la cincă césură, căldura fiindă mai mică diă cauza ună vintă răcorosă, plecarămă

cu tramvaiul la șosea. Nu știu, dacă tu ai vădit vr'odată această trăsură.

Mă voi încerca să ți-o descriu (descrierea tramvaiului). M'am urcat cu tata tocmai sus, de unde vedeam peste o mulțime de case, pe lângă cari treceam. În sfârșit ajunserăm la șosea. Aci am vădit o mulțime de lume, dintre cari unii se plimbau pe jos, alții călare. O musică militară cânta aici. Tote aceste lucruri, pe cari nu le vedusem până acum, mă impresionară atât de mult și de plăcut, în cât credeam că această ți este una dintre cele mai frumoase ale vieții mele. Rogă și tu pe tată-tău, ca să m'ergă cu tine odată la șosea, unde te încredințez de mai înainte, că-ți va plăcea prea mult și ție. Aceste locuri se asemănă cu o grădină de tot mare (descrierea unora dintre ele).

Alu tău amic.

Marin.

a) Să se copieze această epistolă complinindu-se prin descrierile de făcut (descrierea grădinei, șoselei etc.).

b) Să se formeze o altă epistolă, în care se va descrie călătoria ta (făcută cu diligența, trăsura etc.) până la moșie.

4. *Iubiții mei părinți,*

L. și D.

Erî am avut examenul cel mare. Am eșit mai bine, de cât m'așteptam. Nu știu ce neliniștit eram, când mă gândeam la această ți însemnată. Inima îmi bătea, când mă gândeam, că p'ote să mi se întâmple să nu știu ceva. Ce rușine de tine, îmi diceam singur, dacă nu vei ști răspunde la întrebările profesorului și cum te va privi lumea, care va fi de față. Dar frica îmi peri îndată, când mi-am adus aminte de anul trecut și de silința, ce mi-am depus-o în cursul anului acestuia. Astă-fel mă simțeam liniștit. Pe lângă acestea îmi diceam: Domnul profesor nu p'ote întreba de cât despre aceea, ce ne-a propus, și eu știu, că n'am fost dintre școlarii cei leneși.

Mângâindu-mă cu aceste gânduri, am așteptat foarte liniștit examenul. În examen am fost întrebat mai cu deosebire din religie, din istoria națională și din limba românească. Din aceste studii am fost întrebat de mai multe ori și am răspuns foarte bine. Din geografie am trebuit să desemnez chiar cu creta pe tablă totă România, împărțită în districte. Și spre mulțumirea tuturor am

făcut'o de minime. Acum amū pututū să simțū și să înțelegū cum se resplătesce stăruința. Ast-felū în timpulū examenulū amū fostū lórtē veselū și mi-a părutū rēū, că a trecutū așa iute. Acum mi s'a spusū că după notele, ce amū obținutū, voiū fi premiatū. Așteptū cu nerăbdare ziua de 29 luniū, când va fi împărțirea premiilorū.

Dorescū ca purtarea mea să vē făcă bucurie în viitorū, ca și până acum și să fiți mulțumiți de fiulū D-vóstră. Acésta va fi și pentru mine resplata cea mai mare. Vē încredințezū că silința mea nu va scăde nici în viitorū, ca să mă potū arēta vrednicū de a fi numitū.

Alū D-vóstră
recunoscătorū fiū
Florea.

a. Să se copieze acéstă epistolă, desvoltându-se prin descrierea localului și a camerii, în care s'a ținutū examenulū.

b. Să se formeze o nouē epistolă, în care să se dsscrie serbarea împărțirii premiilorū (cum a fostū împodobită sala, etc., cine a pusū corónele, cine a datū cărțile), arētându-se totū de o dată și deosebirea între zilele examenului și ziua împărțirii premiilorū.

5. *Costică dragă,*

L. și D.

De ai fi acuma la noi, să veđi cum ne-amū pusū cu toți pe lucru. Alergămū în tóte părțile; par'că are să ne vină unū împēratū saū unū rege. Dar cauza acestei mișcări neobicinuite nu e altū ceva, de câtū tãrgulū moșilorū, la care sciī, că alérgă tótă lumea. Așa și noi ne gătimū care mai de care și ne ducemū la moși mai în tóte zilele, câtū va ține acestū tãrgū. Cătū e diulica de mare stradele suntū pline de lumea, care merge la moși pe josū. în birji și cu tramvaiulū; iar când treci de barieră, apoi d'abia mai poți străbate prin mulțime. De aci începū felū de felū de șatre înșirate una lângă alta, cu mănecări și cu bēuturi, cu turte dulci, cu chipuri frumóse și icóne zugrăvite, apoi cu haīne, jucării, fluere și câte alte lucruri. Tóte suntū împodobite cu verdéță și cu stéguri. Înșă mie mi-a plăcutū mai multū menageria, care era aprópe de grădina lui Eliade. Unii privescū afară la fiarele selbatice, la maimuțele și paserile zugrăvite pe o pânză mare; iar alții intră în lăuntru, de unde se aude când unū urletū grozavū, când o grohăitură urită, saū câte o șuerătură ascuțită, etc. Cătū de multū m'amū bucuratū erī, când tata m'a luatū cu dinsulū și mī-a arătatū totū ce era în menagerie. Ce bine era să fi fostū și tu! Peste

40 de animale de totu soiulă suntă închise, fie-care în câte o cutie mare cu zăbrele de ferū dinainte. Ți voiū numi pe cele mai însemnate dintr'insele.

În cea d'întăiū colivie era unū Orang-Utang mare, care ședea seriosū ca unū moșnegū și numai din când în când se uita la noi cu disprețū, arătându-și dinții cei albi. Lângă elū locuia unū ursū și o hienă, cu cari nu e de glumitū, căci ochii lorū scânteetori nu cobescū a bine. Apoi dintre patru-pede mari era unū porcū de mare, unū ursū și doi lei, despre care dice tata că suntă încă puī. Dintre paseri mi-a plăcutū unū struțū, ce era câtū unū calū, apoi era unū flamingo și câți-va papagalī cu pene forte frumoșe. Mai era de vedutū un crocodilū umplutū și doi șerpi mari.

Tote aceste minuni ale naturei le-amū pututū privi mai multū de ună césū, și n'amū datū decâtū patru bani. Acasă anū luatū istoria naturală și amū mai cititū odată descrierea acestorū animale, pe cari le vedusemū. Nu doresci și tu, Costică, să veđi acéstă menagerie? De sigurū că da, fiindū-că numai așa poți cunosce mai bine animalele. Acésistă dorință poți să ți-o implinesci prea lesne, căci până la noi n'ai decâtū doué césuri. Atunci eū ași mai merge o dată cu tine la Moși, mai alesū că până atunci se va face și cortulū regelui. Intorcându-te acasă vei avé ce să povestesci. Te așteptū.

Al tēū

Mircea.

După modelulū din partea întăia a epistolei de mai susū să se formeze o altă epistolă, în care să se descrie a) căratulū și treeratulū grăului, b) culesulū viilorū, c) culesulū porumbului, d) cosirea erbei și strângerea fēnului.

6. LEFTERIE SCRIE LUI VASILIE DE ȐIOA LUI.

Scumpe amice.

B., 20 Ianuarie 188 ...

Dacă poșta va sosi la timpū, tocmai la Ȑioa ta, îți va aduce aceste puține rinduri, pe cari ți le trimitū ca unū micū darū alū iubirii mele de prietenū. Diminēta Ȑilei de astă-Ȑi, de care se vorū bucura multū părinții și frații tēi, amū salutat'o cu dragoste pentru tine. Rugându-mē către celū a totū puternicū, amū cerutū de la dinsulū să-ți dăruiască o viață îndelungată, ca să ajungi unū bărbatū bunū și fericitū.

Totû aceste dorințe îți exprimă și părinții mei prin mine, cerându toți pentru tine bine-cuvîntarea de susû, fără care nu este fericire.

Alû tîu amicû
Lefterû.

După acestû modelû se va forma o altă epistolă.

7. RĂSPUNSÛ LA EPISTOLA DE MAI SUSÛ.

B., 21 Ianuarie 188...

Scumpulû meû Leftere.

Nu poți să-ți inchipuesci, câtă bucurie amû simțitû, cetindû scrisoarea ta, pe care amû primit'o la ziua numelû meû. Felicitările tale m'aû mișcatû prea multû, sciindû că vinû de la unû prietenû, carele, în totû-d'auna la ocași, și-a adusû aminte de mine.

Arată din parte-mî părinților tîi recunoșcința mea pentru interesul ce'mî pîrtă, iar tu, amiculû meû, primesce miî de mulțumiri pentru sentimentele tale cele adeveratû prietenesci ! Dumneșeu să'ti rîsplătîescă iubirea și să'ti împodobîscă calea vieții cu flori. Acesta este dorința și rugăciunea

Amicului tîu
Vasile.

După acestû modelû se va forma o altă epistolă.

8. O PRIETENĂ TRIMITE FLORI ALTEI PRIETENE LA ZIUA EI.

Dragû Florico,

Florile, dragă Florico, sunt imaginele bucuriei, simbolul iubirei și alû amicitiei. Amû culesû deosebite flori, din cari sciû că'ti placû așa de multû, și împletindû o cunună, și-o trimitû dreptû unû micû semnû alû amicitiei mele pentru tine. Suntû sigură, că și acestû darû alû meû va găsi unû locșorû între cele multe, ce vei fi primitû în această zi sîrbătorească. Celû puținû dorescû să fie tîlmaciulû sentimentelorû mele, căci florile din care este împletită, suntû pline de culori frumöse și de mirosuri plăcute, ca inima mea cea plină de dragoste către tine. Dorințele mele se copriindû în aceste puține vorbe : *bucurie și fericire în tôte cărările cele bune și iubire*

către a ta prietenă
Călina.

După acestû modelû se va forma o altă epistolă.

9. ALTĂ SCRISORE.

Scumpa mea,

Giurgiu 24 Iuniu 188....

Fiind-că sciū, scumpa mea, că ești cea mai mare amică a florilorū, de aceea sunt fericită, că potū să-ți trimitū, pe lângă acesta, unū ghiveciū cu unū trandafirū înfloritū sperândū că printr'insulū îți facū o mică bucurie. Acestū trandafirū l'amū săditū cu mâna mea, l'amū udatū și îngrijitū, până ce a înfloritū, precum 'lū vești. Suntū sigură, că miculū meū darū îți va fi cu atâtū mai plăcutū, cu câtū socotescū că în această plăcere vei avé încă o dovadă despre iubirea și amicitia mea către tine. Sperândū că voiū afla numai vești bune de la tine și ai tēi, rămânū a ta etc.

N. N.

După acestū modelū se va forma o altă epistolă.

10. O SCRISORE DE MULȚUMIRE.

O nepotă mulțumescē mătușei sale pentru unū darū ce a priimitū la Crăciunū.

A, în 24 Iunie 188. . .

Buna mea tușică,

Prin acesta viū să vă mulțumescū din inimă pentru minunatulū darū, ce mi-ați trimisū de sfintele sērbători! — Intr'adevērū n'ați fi pututū alege unū ce mai bunū, pentru a'mi face cea mai mare bucurie, fiind-că de multū dorescū să amū această carte atâtū de frumōsă.— Afară de acesta ea este cu atâtū mai scumpă pentru mine, cu câtū imi dă o nouă dovadă despre nemărginita D-vōstră bunătate și iubire. Ceea ce vă trimitū este mai nimica; însă sciū, scumpa mea tușică, că nu vă uitați la acestū darū de micū prețū, ci la inima cea iubitōre a nepōtei D-vōstră, care nu doarece altū-ceva, de câtū să vă facă totū-d'auna bucurie, sciindū-vē sănătōsă și mulțumită. Rugându-vē a nu mē lipsi nici de aci înainte de iubirea Domniei-vōstre, vē incredințezū că nu voiū înceta de a fi a D-vōstră.

recunoscōtōre și iubitōre nepotă

Cat. Lupescu.

După acestū modelū se va forma o altă epistolă.

11 EPISTOLĂ DE CONSILIŪ.

D. Rudescu către nepotul său Vasile.

L. și D.

Nepóte,

De câtú-va timpú, scumpulú meú. amú observatú, că te silescí din ce în ce mai multú la învățatură, ceea ce mă înveselesce fórté multú. Vêđú că vrei cu totú dinadinsulú să înveți, de aceea 'mí cerí în tot-d'auna sfaturí. Acésta mă face să cređú că ai priceputú bine-facerile învățaturei, și acésta este cheia, cu care poți deschide ușa reușitei. Recunoscí că învățatura este trebuincióasă. Da copilulú meú, este fórté adevăratú, căcí dinsa ne deschide drumulú la tóte meseriile.

După dorința de a sci, trebue să aibí și o încredere mare în profesorií tēi, căcí adesea unú lucru, pe care dínșii ți-lú daú să'lú faci și pe care tu ilú cređi nefolositorú, nu este altú-ceva póte, de câtú unú drumú repede pentru ca să ajungí la unú scopú, pe care nu'lú veđi încă.

Profesorií tēi, scumpulú meú nepotú, aú vêđutú și sciú lucrurile mai bine de câtú tine; d'aceea te mai sfătuescú să te silescí din tóte puterile a face ceea ce eí cerú de la tine.

Ast-felú, nepóte, dorința de a sci, încrederea în profesorií tēi, supunere către dínșii, suntú mijlócele, prin carí veí ajunge a avé o educațiune bună, din care veí culege fructe mai târđiú, când viitorulú se va deschide înaintea ta.

Ce fericitú așú fi, dacă Dumneđeú mi-arú prelungi viața, ca să te vêđú, când veí fi mare, că te bucurí de ródele învățaturei! Celú puținú dacă rugăciunile mele vor fi ascultate, voiú muri cu credința, că nepotulú meú va sci să fie demnú de tatálú sēú, pe care 'lú plângú în fie-care đí.

Moșulú tēú. care te iubescé

N. Rudescu

După acestú modelú se va forma o altă epistolă.

12. EPISTOLĂ DE IMPUTARE.

Antonú către Ionú.

Scumpulú meú,

L. și D.

Amú aflatú de la vară-mea purtarea, ce o ai către Maria. Tu scii că ea ține loculú mamei nóstre și îngrijescé singură

de conducerea casei, sculându-se în revărsatulū dorilorū pentru a se gândi la voi și a vă pregăti tôte cele trebuincioșe până vă sculați voi.

Și tu, în locū să ajuți pe Maria, să-î îndulcesci întru cât-va grijile, din contră tu i le mai măresci! Nu te sciamū să fii așa de ușurelū, te credeamū că ai o inimă bună. De-parte de a înțelege sarcina cea grea ce și-a luat-o de a îngriji și de mama și de voi, tu îi îndoesci acéstă sarcină. Dînsa e mistuită de nelinise, și tu o nelinisești și mai multū. Chiar mama s'a supăratū pe tine, pentru că Maria este de multe ori constrânsă ca să te spue ei. Voesci tu ôre, Iône, să prelungesci bóla mamei prin purtarea ta ?

Pe semne că tu nu te-ai gânditū nici de cum la ceea ce faci. Eū suntū sigurū că în minutulū, când citesci acéstă scrisóre, te căesci. Nu te intrista, frate, ci îndreptăz-ți greșala printr'o purtare bună. Fii supusū și blândū cu soră-ta, care te îngrijesce atâtū de bine; spune-î că-ți pare rău de ceea-ce i-ai făcutū, căci dînsa te va erta.

Alū tēu frate mai mare.

Antonū.

După modelulū de mai susū se va forma o altă epistolă.

13. EPISTOLĂ DE RECOMANDAȚIUNE.

D. Nubescu către colonelulū regimentulū X.

Domnule colonelū,

L. și D.

Astă-đi suntū constrânsū să mă adresezū la d-ta. Uniculū meū fiū a intratū ca voluntarū în regimentulū, ce comandați.

De mai multū timpū dînsulū își formase planulū, ca să devie militarū. M'amū împotrivitū din tôte puterile mele la acestū planū. M'amū împotrivitū, fiind-că pe dînsulū îlū aveamū ca uniculū meū fiū, și voiamū să-lū ținū pe lângă mine. Cu tôte acestea pentru că fiulū meū își părăsise studiile și nu mai visa de câtū reviste militare, manevre și reșebele, i-amū datū voie, ca să intre în armată.

Amū avutū onôrea, domnule colonelū, să servescū sub ordinile d-v. mai mulți ani, și atențiunea, care mi-ai arătatū tot-d'auna, mă îndémnă, ca să vă recomandū pe fiulū meū. Elū are o inimă bună. Nu-mi pare rău că plécă, când mă gândescū, că o să fie aprôpe de d-v. Sperū că dînsulū

va sci să se folosescă de sfaturile d-v., și vă va arăta recunoștința sa și a mea prin buna conduită și îndeplinirea serviciului.

Amă onóre a fi, domnule colonelú,
alú d-v. servú
I. Nubescu.

După acestú modelú se va forma o altă epistolă.

14. EPISTOLĂ DE SCUSE.

Nicolae către Mihailú.

Scumpulú meú amicú,

L. și D.

Amú primitú erí scrisórea ta, în care mă dojenesci pentru că nu ți-amú răspunsú. Mě grăbescú de a-ți cere scuse. Amú fostú într'adevărú prea leneșú, căci este o lună, de când amú primitú cea-l'altă epistolă a ta și nu ți-am răspunsú încă. Suntú fórte culpabilú. Cu tóte acestea nu e tocmaí greșéla mea. Amú fostú prea tristú, amú fostú neliniștitú chiar, din cauza familii mele. Tatálú meú nu-mi scria, și pentru că nu sciam cauza acestei tăceri, d'aceea eú nu scriam la nimeni.

Tu imi dicitú că acum imi scrii pentru cea din urmă órá, și amiculú nostru Vasile, imi scrie totú ast-felú. Ce felú! améndoí vă îndoiți de amicia mea?

Suntú fórte desnádájduitú, că mi-amú atrasú bănuéla din partea vóstră din cauza negligenței mele. Inșá voiú sci să mă îndreptezú. Sperú, scumpulú meú Mihaiú, că tu vei úita greșéla mea, și maí cu sémă te rogú nu prea lua așa în seriosú ceea ce s'a întéplatú până acum. Amú fostú întrú câtú-va egoistú; mi-a plăcutú să primescú noutăți de la tine, fără ca să mă ostenescú de a-ți împărtăși și ție ceva din ceea-ce sciú. Scusă dár, Mihaiú pe

amiculú têu
Nicolae.

După acestú modelú se va forma o altă epistolă.

EPISTOLE COMERCIALE.

Prin epistole comerciale saú de afaceri înțelegemú tóte încunoscúntările epistolare, pe carí le facú ómenii între dínșii

în afacerile lor comerciale. Ele trebuiesc scrise simplu, concis și lămurit. Mai cu seamă numele și țifrele să fie scrise deslușit, spre a se înlătura orî-ce confușiune. Formele de politeță se pot lăsa afară. Adresa aceluia către cine se scrie, se pune de obște, sus în capul scrisorii. Exemple :

Galati 1 Octombrie 1870.

Domnul Iónu Dimitrescu.

Vă rog să-mi faceți o masă și șese scaune de nuc. Masa să fie în patru colțuri de un metru de lungă și $1\frac{1}{2}$ metru de lată. Să aibă o cutie cu încuetoare. Ea să nu coste mai mult de deuce lei. La scaune, partea pe care se șede, să fie împletită cu trestie ; iar prețului unui scaun să nu trecă peste cincă lei. Mi-ar părea prea bine, dacă mi-ați pute trimite mobilele acestea până la sfântul Dimitrie.

Te salut

al domniei tale prieten.

Radu Constantinescu, croitor.

Tulcea 14 Iulie 1877.

Domnul Petre Ciocărlie, toptangiu la B.

Bine voiți a-mi trimite prin înfățișătorul, cărașul Dobre, următoarele articole :

1. — 10 Căpățini de zahar și două coșuri de candelă calitatea cea mai bună ;
2. — 15 Ocale catea de calitatea cea mai bună și
10 » » » » mijlocie ;
3. — 2 Saci orez de cel mai bun ;
4. — 100 kilograme tutun « A B No. 2 » în pachete de o oca și altele de $\frac{1}{2}$ oca ; 50 kgr. Portorico.
5. — 2 Tone săpun de rând, 100 ocale de prune și 10 ocale rășină.

Factura pentru aceste articole expediți-o prin poștă. Valoarea lor o voi răspunde comisionarului d-vostre la cea d'întăiu trecere p'aici.

Sperând, că prețurile vor fi cât se poate mai scădute,

Rămân al d-vostre amic.

Nicolae Papură, băcan.

Domnul meu,

Cu acesta vă trimit cismele cele noă ce ați comandat. Nu mă îndoiesc, că vor fi bine potrivite și că vor răspunde așteptărilor d-văstre prin trăinicia lor. Totdeodată îndrănesc să vă alătur contul pentru lucrările efectuate până acum. Am să plătesc dăile acestea o sumă însemnată, pentru pe, și de aceea vă rog să mă ertați, că insist pentru achitarea acestei sume. Sperându că mă veți onora și în viitor cu alte însărcinări, rămân,

București 2 Martie 1877

al d-văstră serviu,
Stoica Marinu, cismar

Contul nu este alt-ceva, decât o însemnare a obiectelor comandate și predate a lucrărilor efectuate etc., precum și prețul obiectelor sau plata muncii... Iată aici un model.

Brăila 1 Ianuarie 1872.

CONTU

Pentru D-lă Iosif Nicolescu, architect în Galați.

de la

NICOLAE PETRESCU, croitor în Brăila.

1872			Nap.	l.	b
Iunie	7	D-lui N. o pereche de pantaloni noi.	1	6	
August	10	fiului D-tale o jachetă noă cu toate accesori.	5	3	
Septembrie	19	Detto o vestă noă	—	10	
Decembrie	8	Un palton dresu	—	9	
Suma totală			7	8	

(ÎNTREBARE DESPRE SOLIDARITATEA UNUI NEGUSTORŪ)

Domnului Nicolae Iiescu din oraşul X.

Domnul Ştefanŭ Constantinescu din oraşulŭ d-văstre
 ŃmŃ ceru, acum câte-va Ńile, ca să-Ń expediezŭ marfă în
 valóre de 2700 de lei, oferindu-se a-mŃ plăti 1500 lei la
 primirea mărfei, iar restulŭ peste 4 lunŃ. Eŭ nu cunoscŭ pe
 acestŭ domnŭ; de aceea în puterea prieteşugului nostru te
 rogŭ să mă informezi cu sinceritate, dacă potŭ încredinŃa
 numitulŭ marfa cerută, fără să mi se întâmple vre-unŭ
 pericolŭ. Până nu voiŭ primi răspunsulŭ d-văstră, nu voiŭ
 da Domnului Constantinescu nici unŭ răspunsŭ. Să nu vă
 temeŃi, că însciinŃarea d-văstre va puté fi sciută şi de altŭ
 cine-va, de câtŭ de noiŭ duoŃ.

Fiindŭ fórte nerăbdătorŭ, voiŭ fi gata a vă face la tre-
 buiută unŭ asemenea contra-serviciŭ.

Bucuresci 17 Iulie 1883.

Alŭ d-tale vechiŭ prietenŭ.

N. N.

Răspunsŭ:

Domnului N. N. comerciantŭ în Bucuresci.

Mă bucurŭ că, spre răspnsŭ la epistola d-văstre, vă
 potŭ comunica reputaŃia cea bună a d-lui Constantinescu.
 De doi ani stabilitŭ în oraşulŭ nostru, elŭ se bucură de în-
 crederea tuturorŭ, astŭ-felŭ că eŭ Ń-aşŃ da pe creditŭ, fără
 nici o bănuială. Numitulŭ este unŭ bărbatŭ prudentŭ şi o-
 nestŭ. Tóte întreprinderile lui comerciale de maiŭ nainte flŭ
 dovedescŭ de unŭ comerciantŭ prevădătorŭ şi cu mijlóce
 de ajunsŭ.

ServiŃi-vé dar de acéstă informaŃiune şi totŭ de odată vă
 rogŭ să fiŃi asiguraŃi de zelulŭ, ce'lŭ punŭ pentru a vă servi.

Alŭ d-văstre prietenŭ.

Nicolae Ionescu.

Giurgiu 24 Iulie 1883

INFORMAŃIUNE DESPRE O PERSONĂ.

Domnului S. L. bancherŭ în Bucuresci.

Acum câte-va Ńile veni la mine d-nu R. şi ceru să ocupe

unū postū vacantū in comptoarulū meū. Mi-a spusū, că a servitū multū timpū in casa d-v.

Cu tóte că infățișarea numitului tinērū e în favórea sa, totuși dorescū să aflu și să mă informezū de la d-vóstră despre capacitatea, zelulū și onestitatea sa. precum și motivulū eșirei din casa d-vóstră. Vē voiū fi fórtē recunoscētorū, dacā veți bine-voi a'mi comunica aceste deslușiri confidentiale, rugāndu-vē în același timpū a fi siguri de discrețiunea mea.

Vē rogū să primiți, cu acēstă ocașiune, încredințarea sinceritāței și a devotamentului meū.

Craiova 4 Aprilie 1880.

Alū d-vóstre
O. R.

Teme.

1. Copiați scrisórea I-a curatū pe hārtie de epistole; indoți-o și scriți adresa, ca și cum ați avea s'o trimiteți.

2. Faceți o comandă:

a) pentru marfă de lipscănie: postavū, parchetū, stambă, mētase, cravate, batiste, etc.

b) pentru lucruri, de cari aveți trebuință în casă sau prāvālie.

3. Informéză-te printr'o epistolă despre solidaritatea casei X din Brāila.

4. Cercetéză ce felū de persónă este X, care dorește să intre ca conductorū de afaceri la moșia I.

5. Fă unū contū despre lucruri de cismărie: (cisme, ghețe, pantofi etc.), de dulgherie, de croitorie, de lucruri cumpărate din bācānie, etc.

Tot aci putemū adāoga și anunțurile.

ANUNCIURI (Însciințare).

Anunțurile sau încunoscințările în foii publice (diare) sau deadreptulū aū de scopū a aduce ceva la cunoscința generală. Coprinsulū lorū póte fi fórtē deosebitū. Astū-felū putemū face anunțuri de închiriere, de datū cu arendă, de vinđare, de perderea unui lucru etc.

Casa de închiriatū.

Pe strada ....suburbia.....No....este o casă de închiriatū chiar de la 1 Octombree anulū curentū. Suntū 5 camere, bucătārie, pivniță, o cameră pentru servitorī, magazie de lemne și o curte spațiosă. Alte informațiuni la administrația acestei foi.

O perdere.

Subscrisului i-a scăpatu erî unû prepelicarû cenușiû, cu picîorele albe și cu o pată négră în frunte. Are la gâtû o sgară de alamă cu literele R. V. Cine l'a prinsû, este rugatû să'lû aducă câtû mai curândû proprietarului, care îi va da cheltuelile făcute cu cânele, precum și o răsplată de 20 lei.

Bucurescî 19 Augustû 1879.

R. V.
Strada Scaunele No.—

Anunciû de arendarca unei moși.

Moșia mea Bârnescî din județulu... în depărtare $\frac{1}{2}$ oră de orașul X, e de datû cu arendă pe termenû de 5 anî. cu începere de la sf. George curentû. Are o întindere de 1000 pogone arabile, locuri de pășune, pădure și unû hanû. Doritoriî se potû adresa la subscrisulû proprietarû, în orî-ce zi și oră.

N. O.
Bucurescî, Str... No....

Anunciû de arendarea unei Móri.

Móra de pe apa..... e de datû în arendă pe 3 anî, cu începere de la Sf. Dimitrie 1884.

Acéstă móră, de unû sistemû cu totulû nou și perfecționatû, aduce unû venitû minimum de 6,000 lei pe anû. căci toî locuitoriî plășei..... vinû de'sî macină aci grâulû lorû.

Informațiunî la administrația acestuî jurnalû saû la proprietarû, care locuiesce în Buzëu strada..... No. ..

ALTÛ EXEMPLU DE ANUNCIÛ.

Grădina numită..... de pe strada.... din Bucurescî se închiriéză de la 23 aprilie curentû. Are o mulțime de plantațiunî, alee așternute cu nisipû, bufetû, etc.

Doritoriî de a o închiria să se adreseze chiar de acum la proprietarulû N. O, funcționarû la.... între orele 12—4 post meridiane.

Bucurescî 12 Februarie 1884.

Anunțiu despre deschiderea unui Magazin.

București 15 Ianuarie 1880

D-lui N. N. la Brăila.

Amă onore a vă anunța, că amă deschisă ună magazină de băcănie în acestă orașă. Totă de o dată vă rogă a mă onora cu bine-voitorele d-vostre comande, pe cari mă voiă sili a le îndeplini cu tótă îngrijirea și punctualitatea posibilă.

Pe lângă acésta imă iaă libertatea de a vă ruga să'mi observați bine semnătura, alăturându-vă aci și prețurile mele curente, cari, speră că vă voră hotări să-mă faceți o comandă de mărfurile ce posedă.

Mă recomandă dar bine-voinței d-vostre rămânendă cu stimă și supunere.

Ală d-vostă.

I. R.

ALTŪ EXEMPLU.

Pe basa alăturatei comunicări a fratelui meă, imă iaă libertatea a vă însciința că prăvălia a rămasă în totală pe sēma mea, de și sub aceeași firmă. Sconturile voră fi și în viitoră obiectul silințeloră mele : asemenea și expedițiunile și comandele, pentru cari cu onore mă recomandă d-vostre, rugându-vă să fiți încredințați, că nu voiă cruța nimică, spre a mă arēta demnă urmașă ală fratelui meă și a păstra firmei soliditatea căștigată.

Repetându-vă rugăciunea pentru comandele d-vostre, cum și pentru observarea semnăturai mele, mă recomandă cu totă respectulă.

*Dem. Zaharescu.**Teme.*

1. Fă ună anunțiu despre o casă de închiriată (spune strada, No și câte camere are).
2. Cine-va caută o casă să închirieze (câte camere). Scrie ună anunțiu despre acésta.
3. Fă ună anunțiu despre ună lucru găsită (amintesce) și unde ilă pōte lua în primire proprietarulă.
4. Dintr'o livede s'a furată ună bouă. Proprietarulă face cunoscută acésta ; descrie boulă cu de amănuntulă și promite o resplată de 3 galbeni aceluia, care il va da de veste unde se află boulă. Fă acestă anunțiu.

DIFERITE ACTE PRIVATE ȘI PUBLICE⁽¹⁾

Compozițiunile, cu cari ne-am ocupat până aici (narațiunea, descrierea și epistolele) sunt de un caracter mai mult individual. Într'însele avem libertatea de a ne servi de stilul, care ne vine mai mult la socotelă. Nu totu așa este și cu actele oficiale, prin urmare și cu stilul oficial.

Când ne adresăm la nise persoane, pe cari le presupunem, că cunosc lucrurile totu așa de bine, cel puțin ca și noi, atunci se dice că scriem în stil oficial. Acestu stilu trebuie să fie *scurt, clar și precis*.

În deosebire putem adăoga că în actele oficiale, scrise în acestu stilu, trebuie să întrebuițăm tot-d'auna *termenii convenționali*, adică cuvintele obicnuite în partea locului, ori la autoritățile, pentru care se scrie actul, sau, în generalu vorbindu, să dăm cuvintelor înțelesul, care îl au în legi sau în practica autorităților, la cari ne adresăm.

Aceste acte sunt de două feluri : **private și publice.**

I. ACTE PRIVATE

Actele private sunt nise hârtii, ce privesc relațiunile de dreptu stabilite între persoane private (cu scirea sau fără scirea autorităților publice), dar pentru lămurirea autorităților publice competente. Așa d. ex. A. se împrumută de la B. cu nise bani, și A. luându această sumă, dă lui B. un *înscris*. Îi dă acestu înscris, pentru ca creditorul B. să-l

(1) La cele învățate până aci despre compozițiuni, am adăogat unu resumat de acte oficiale *private și publice*, de cari scolarii voru ave trebuință, când voru intra în viața socială. Ele sunt de neapărată trebuință acelor dintre scolarii, cari n'au fericirea de a urma și unu cursu secundar. Cu puțină stăruință din partea institutorului, aceste acte pot fi înțelese, până la unu punctu ore care, chiar acum de scolarii; iar mai târziu, ajutați de etate și împinși de împrejurări, voru sci a se folosi, în modul cel mai sigur, de această parte a stilisticii.

pótă înfățișa judecătorului, dreptă dovadă, când s'arū întâmplă ca datornicul A, să nu'și plătescă datoria la timp. Așa dar înscrisul e o hârtie dată de datornic pentru a se informa judecătorul. Dar nu numai înscrisul, ci și ori ce actū oficialū se dă pentru informarea unei autorități ore-care.

Actele private suntu și ele de două feuri : 1) unilaterala și 2) bilaterale.

1. ACTE PRIVATE UNILATERALE

Actele (oficiale) private se dicū unilaterale, când suntu emise (date, făcute) din partea unei singure persoane, fie acesta unū individū singraticū, fie o persoană juridică. Aceste acte suntu : a) **adeverința**, b) **declarațiunea**, c) **actulū de danie** și d) **testamentul** etc.

a) Adeverința

Adeverința este o hârtie, prin care se constată unū lucru petrecutū, de ori și ce natură ar fi acestū lucru. Adeverința se mai numesce și **dovadă**, **atestatū saū certificatū**.

Dovadă se numesce mai alesū *adeverința de primire* dată unei persoane, care ne-a predatū ceva; iar **atestatū saū certificatū** mai alesū **adeverințele școlare** saū când atestămū ori certficămū ceva. Intre dovedile de primire cea mai importantă este aceea, care o dămū pentru primire de bani și se numesce **chitanță**.

Chitanța trebuie să arate deslușitū cinci lucruri : suma primită atâtū în cifre câtū și în litere, numele celui care a datū banii, pentru ce s'aū datū, data primirei și numele primitorului scrisū cu însăși mâna sa. D. e. :

Chitanță.

Despre 50 galb. adecă cinci-deci galbeni, pe care i-amū primitū de la D-lui I. Costescu, arendașulū moșiei X, pentru unū calū cumpăratū de la mine.

Stan Bălanū.

Ploesci 2 Februarie, 1876.

In unele dăți se eliberază și **contra-chitanță** din partea celui ce a datū banii. Acestea se facū totū ca chitanțele.

Contra-chitanță

Despre 50 galbeni adică cinci-șeci galbeni, pe cari i-am plătit
D-lui Stan Bălanu pentru unu calu. ce i l'am cumpărat
Ploesci 2 Februarie, 1876.

I. Costescu.

Chitanță de acontu.

Am primitu de la d-nu Constantin Florea suma de 25 lei, adică
două-șeci și cinci lei în numerar, din suma totală de patru-șeci
și trei lei, pentru mărfuri de manufactură, ce amu predatu. Prin a-
cesta adevărescu, că mai amu să priimescu numai două șeci și
trei de lei.

Giurgiu 15 Martie, 1880

Petre Filipescu
neguțătoru.

Teme

1. Schimbă chitanța No. 1.
Incepe : a. Pentru unu calu cumpăratu de la mine....
b. Cinci-șeci de galbeni....
c. De la Domnul....
2. Totu astufelu schimbă și chitanța de acontu.
3. Scrie o chitanță despre plată; d. ex.
a. Pentru 20 banițe cartofi, a 23 bani.... etc
b. Pentru 10 banițe ordū, a 1 galbenū, 27 bani... etc.
c. Pentru 25 de oi, câte 2 galbeni 7 lei și 50 bani... etc.
4. Scrie o chitanță despre unu acontu primitu din chiria dato-
rită pentru o casă sau grădină.

Dovadă.

Dovada trebuie să arate deslușitu : ce lucru s'a primitu,
alu cui este acestu lucru, cine l'a datu, pentru ce l'a datu,
când s'a primitu și cine l'a primitu. Exemple :

Dovadă.

Subsemnatul amu primitu de la d-lu V. Ciupercenu o canapea,
două foteluri și șese scaune, tote de lemnū de mahonū, poleite,
în stare bună, însă cu fața rōsă, spre a le pune o față nouă și
spre a le preda în urmă d-lui Constantinū Părvulescu, proprieta-
rulū acestorū mobile.

Bucuresci 10 Augustu, 1872.

R. Ștefănescu

Tapițeru.

Altă dovadă.

Subsemnatul amu luatū în priimire doi stâneni de lemne, pe

care d-lui Teodoru Iónu i-a predatú din partea D-lui Niculae Rădulescu; și a descărcatú în curtea școlei primare de băeți No..... colórea....
N. Dumitrescu.
directoru.

Bucuresci 4 Octombree, 1883.

Totú în acestú modú scurtú se concepe ori-ce certificatú saú atestatú (totú unú felú de adeverință) d. e.

Certificatú.

Maria Stanei din Coresci, în vârstă de 20 ani. a servitú la mine doi ani ca bucătărăsă. În totú timpulú acesta amú fostú pe deplinú mulțumitú de purtarea și credința ei. După cerere i-aiñú datú acésta spre întrebuiñțarea cuvenită. Stanú Lăzărescu.

Brăila 30 Iunie, 1872.

Teme.

1. Schimbă certificatú No. 1 după următóarele arătări.

- a) Adeverezú.... că...
- b) D-nei Maria.... despre care....
- c) După cererea.... că...

2. Scrieți unú certificatú.

- a) Pentru unú argatú.
- b) Pentru o servitóre, care este o muncitóre. dar cam reea de gură, nu iubescce curățenia și spune neadevăruri. —

3. Scrie unú certificatú pentru unú meseriașú, care a făcutú o lucrare (a nume), în tóte privințele bine reusiușită.

b) Declarațiunea.

Declarațiunea este unú felú de adeverință, ce o dă cineva despre o hotărire a sa, despre unú angajamentú personalú și în generalú despre unú lucru, pe care nu'lú póte constata de câtú elú însu-și. Exemple :

Declarațiune.

La cererea D-lui I. Codea, subsemnatulú declarú, că în ziua de 15 Maiú, 1883, D-nia sa a petrecutú la mine de la ora 8 până la 12 nóptea.
Pitesci 15 Iunie, 1884. N. Ciupercă.

Altú exemplu.

Subsemnatulú, la cererea D-lui Vasile Stanú, declarú că n'amú ȃisú nici odată că d-sa este rudă cu mine.

Ploesci 7 Septembrie. 1880.

Constantinú Ancu.

Teme.

1. V. Nulescu n'a avutü nici odatä intenþiunii de a cumpëra casele din Romanü de pe strada X, No. 6. Fä o declaraþie.

2. Dumitru Popescu a vëduþu pe I. G. și pe N. F., locuitorii în satulü X, täindü lemne în pädurea Statulü X.

Aläturämü aci și procura, ce este unü actü prin care înputernicimü pe altulü de a se îngriji de o afacere a nösträ. Acela, care dä procura säu înputernicirea, se numesce *mandantü*; celü care o primesce este *mandatarü*. Intr'o procurä trebuie sä se spunä : cine înputernicesce, pe cine și pentru ce. Ea trebuie și legalisatä. D. e.

Procurä.

Subscrisulü înputernicescü prin acësta pe fratele meü N.N., ne-guþatorü în Severinü, ca sä închirieze casele mele, ce le amü în acelaș orașü, strada.... No..... și declarü, cä totü ce va face d-sa în privinþa acësta, voiü privi cä bine fäcutü.

Giurgiu 15 Maiü, 1879.

Alexe Maximü.

Teme

1. Schimbä procura acësta.

a. Frateluü meü NN. îi dau... deplinä putere....

b. Prin acësta subscrisulü înputernicescü...

2. D-lü N. toptangiuü din N... înputernicescü pe d-lü N. I. avocatü în N... ca sä încaseze suma de 350 lei, datorie de la bäcanulü D... de acolo, și la trebuinþä sä'lü și acþioneze.

c) Actulü de danie (donaþie).

Actulü de danie este unü felü de declaraþiune, prin care cine-va aratä hotärireä sa nesträmutatä de a se lipsi de unü dreptü alü seü în favorulü cui-va, säu pe unü timpü mărginitü ori pentru tot-d'auna.

În actulü acesta trebuie sä se arate deslușitü cui se dăruesce, ce i se dăruesce, în ce condiþiunii i se dăruesce și de către cine i se dăruesce. Dacă voimü, putemü sä nu mai punemü motivele, cäri ne îndemnă a dăruii, de și se obicei-nuesce adesea ca actulü sä începä cu arëtarea acestorü motive. D. e.:

Actü de danie

Subsemnatulü, dorindü a contribui după puterile mele la înaintarea culturii poporului românescü, dăruescü școlei primare din comuna Frătesci dreptulü de a lua în fie-care anü câte dece stinjenü de lemne din pădurea mea, ce se află pe hotarulü susü numitelü comune. Hotărăscü acestü dreptü pe vecie ast-felü, că ori-cine arü avé acea pădure să nu o pótă stăpăni, de câtü cu obligația de a se ține de prescripția actului de față

Buzëu 20 Augustü 1881

Marinü Stejanü.

Teme.

Fă unü actü, prin care dăruescü chiria unei case (orașulü str. numărulü) pe cinci anü, unei societăți de bine facere (spune și motivulü).

d) Testamentulü

Testamentulü este unü actü, prin care öre-cine arată cum voesce să i se împartă averea după mörtea sa. Pentru-acésta, tēstamentulü trebue să aibă în întroducere (la începutü) patru lucruri de căpetenie : că a fostü făcutü în vederea morții, că acela care l'a făcutü era cu mintea sănătösă, că a fostü făcutü de buna voie a sa, ne silitü de nimenü, și în fine, că l'a făcutü cu scopulü de a înlătura öri-ce certurü între moștenitorü.

După acéstă întroducere testamentulü se împarte în mai multe părți :

Partea întâia coprinde totü-d'auna expunerea averei testatorului, atâtü *pasivulü* câtü și *activulü*. (Activü se numesce ceea ce are cine-va saü ce pöte pretinde; pasivü ceea ce este datorü a da).

În partea a doua se numescü moștenitorü saü moștenitorulü, dacă e unulü singurü.

În cele-alalte părți, ce urmază se arată datoriile, ce are să le îndeplinescă moștenitorü și se hotărăscü *legatele*. (Legatü se numesce öri ce danie făcută în casü de mörte.)

Testamentulü se face de obiceiü în forma urmëtöre :

Testamentü

În numele Tatălui și alü Fiului și alü Sf. Duhü, Aminü.

Subsemnatulü, sciindü că viața ömenescă e trecëtöre, că nimenü nu scie, când va părăsi acéstă lume și dorindü, ca după mörtea mea

să depărteză certurile, ce s'arū putē ivi între rudele mele, de bună voie, nesilitū de nimeni și pe cānd mē bucurū încă pe deplin de facultățile mele intelectuale, amū hotărītū a dispune de averea mea în chipulū următorū :

1. Averea mea este : o casă în Bucuresci, strada Olimpului No. 549, o moșie *Morarii* din comuna Strunga, cinci-șeci mii lei noi, depuși la banherulū I. Condurēnu. 3000 de napoleonī în bonuri rurale aflate la casa de depunerī și bani gata, ce se mai găsescū în casa mea acum vre-o trei mii de lei noi, afarā de acestea a-
verea mobiliară coprinsă în inventarulū aici alăturatū și făcutū de mine. Datoriī altele nu amū, afarā de șapte mii lei noi, pe cari va trebui să-ī plătescū la 15 Augustū 1885 D-lui Iōn Dinū, conformū înscrisulū aflatū la D-sa.

2. Numescū moștenitori pe nepotulū meū Iōnū Vāraru, fiulū so-
rorei mele Elisabeta, care a fostū prin bunele lui purtări bucuria
bătrānețelorū mele, pentru o parte; și pe nepōta mea Anica, fiica
fratelulū meū Teodorī, care m'a iubitū ca pe unū părinte, pentru
douē părți din averea mea.

3. Moștenitoriī mei vorū fi datori a lāsa pe locuitoriī din satulū
Strunga să taie uscăturī din pădurea de pe moșia mea, fie-care
familie cāte douē care pe anū, cātū va sta acea pădure, și cātū
se va putē, fără de a strica arboriī verdi.

4. Dāruiescū nepōtei mele Maria, fiica fratelulū meū Antonū, cinci
mii de lei noi, cari se vorū plăti în timpū de unū anū de la mōr-
tea mea.

5. Dāruiescū bisericei din satulū Strunga suma de douē-sute gal-
benī spre a face slujbele cuvenite pentru odihna sufletescā a mea
și a soției mele Ecaterina.

6. Dāruiescū «Societāței pentru învățatura poporului Românū»
din Bucuresci, suma de trei sute galbenī.

Bucuresci 14 Maiū 1883.

Teodorī Teodorescu.

2. ACTE PRIVATE BILATERALE.

Acte private bilaterale numimū acele acte, cari infor-
mezā autoritāțile publice despre vre-o învoială făcutā între
douē sau mai multe persōne. Ele se numescū contracte
sau invoeli.

Contractele suntū de patru feluri : a) de închiriere, b) de
arendā, c) de vīndare, și d) de tovarāșie.

Contractul de închiriere

Acestu contractu trebuie să cuprindă descrierea precisă a lucrului închiriatu, declarația proprietarului că voesce să'lă dea cu chirie, a chiriașului că voesce să'lă ia cu chirie, și în urmă, punctu cu punctu, condițiunile, cu cari se face aceta închiriere.

Pentru mai mare claritate se cere, ca susu să stea numirea contractului; iar fie-care condiție să fie formulată într'unu aliniatu deosebitu. D. e.

Contractu de închiriere

Intre B. Leresu, proprietaru, și D. Lupu césornicarü din acestu orașu, s'a încheiatu astăzi următorulu contractu :

1. B. Lerescu închiriaza d-lui D. Lupu, casele sale cu No. 385 din strada Colței (curte etc.) pe timpu de trei ani încependu de la 23 Aprilie 18... până la 23 Aprilie 18..

2. D. Lupu plătesce pentru aceta o chirie anuală de 800 lei în două căsturi de câte 400 lei, cu o lună înainte de sântulu George și de sântulu Dumitru.

3. Chiriașulu se obligă a face cu cheltuiala sa, mici reparațiuni la uși, ferestre, gémuri sparte, etc.

4. Reparațiuni mai mari ca: vopsitulü casei, dresulu pe din afară, rămâne în îngrijirea proprietarului.

5. Dacă chiriașulu nu va plăti chiria la termenulu arătatü, atunci proprietarul are dreptulu să-și închirieze casa altuia; iar chiriașulu să se mute.

Acestu contractu s'a făcutu în dublu esemplaru, s'a subscrisu de amândouă părțile și fie-care a primitu câte unu exemplaru.

Bucuresci 18 Marte 188..

B. Lerescu proprietaru
D. Lupu chiriașu.

Temă

1. Faceți unu contractu de închirierea unei prăvălii.
2. Fă unu contractu de închirierea unei case.

Contractulu de arendă

Contractulu de arendă se conține întocmai ca și celü de închiriere. Deosebirea între acestea este, că obiectulu contractului de arendă este o moșie sau o altă avere sau dreptü, din care chiriașulu pöte să tragă vre-unu folosü. D. e.

Contractul de arendă

Incheiată între Vladimir N'colescu, ca proprietar și George Ștefan, ca arendaș, în următoarele condițiuni :

1. Proprietarul Vladimir Nicolescu arendeză, cu începere de la Sf. George 1882. Moșia sa Vărnésa din comuna Boboci, districtul Ilfov, plasa Mostiștea, care are 1200 pogone pământ de arat, 800 pogone pășune și 300 pogone pădure, având și o casă drept locuință pentru arendaș, pătule și alte dependințe.

2. Arendașul George Ștefan ia în arendă imobilul descris mai sus.

(Urmază mai departe, punct cu punct, condițiunile în care se face arendarea).

Teme.

1. Să se scrie un contract despre arendarea unei grădini.
2. Scrie un contract pentru arendarea unei bălți.

Contractul de vîndare.

Și acest act se începe totuși ca și contractul de închiriere. Sus se pune «contractul de vîndare»; la început; apoi se numește vîndătorul și cumpărătorul și în cele d'întăiu două puncte se fac declarațiile de vîndare și de cumpărare, apoi urmază condițiile punct cu punct. D. e. :

Contractul de vîndare.

Intre Radu Dragomir, ca vîndător, și Ionu Stanu, ca cumpărător, s'a incheiat acest contract în următoarele condițiuni :

1. Eu Radu Dragomir vînd casa mea (spune din câte camere) din strada Negru Vodă No.... orașul București

2. Iar eu Ionu Stanu cumpăr imobilul de mai sus.
(urmează condițiile).

Teme.

Fă un contract de vîndarea unei moși, unei vii, unei păduri etc.

Contractul de tovarășie.

Contractul de tovarășie este un act, scris cu privire asupra unei învoeli făcută între mai mulți inși, cu scopul de a întreprinde împreună ceva. De obicei acest contract se face ca și cel de închiriere punându-se titlul, sub titlu obicnuita formulă de introducere și în urmă punct cu punct condițiunile învoelei.

Contractul de tovarășie se poate face și în formă de declarație scrisă de aceia, care intră în tovarășie; se mai poate face și în formă de proces verbal.

Contractele de tovarășie se pot numi și statutele societăților constituite; căci ori-cine intră în asemenea societăți se face tovarășu și primește condițiunile învoelei formulate în statute.

Contractu de tovarășie.

Subsemnații, întovărășindu-ne a deschide o prăvălie de coloniale, amu depusă fie-care câte 8000 lei. adică optu miș lei, și amu încheiatu acestu contractu în următoarele condițiuni.

1. Fie-care dintre noi se obligă ca să rămânem nedespărțiți în cursu de optu ani neîntrerupți, silindu-ne din tôte puterile a face ca să prospereze negoțulu nostru.

2. Fie-care din tovarășii are dreptulu a lua din casă câte 500 lei (cinci sute) pentru susținerea sa. Câștigulu ce se va alege la finele anulu se va împărți în două, din care o parte va rămâne ca fondu pentru întinderea negoțulu, iar cea altă parte se va împărți egalu între asociații.

3. Cheltuelile necesare : chiria prăvăliei, contribuțiunile către Statu, băeții din prăvălie, etc., se voru plăti peste anu din casa prăvăliei.

4. Dacă din nenorocire se va ivi vre-o strămătorare de a lua bani de afară, acesta să se facă cu consimțimântulu tuturor asociațiilor.

5. Când unulu din tovarășii aru voi să se retragă mai înainte de timpu din niscarva motive importante, aprobate de două comercianți din piță, atunci va fi datoru să își mai lase partea sa de 8000 lei încă unu timpu de șese luni socotite de la ziua decisiunei pronunțate de cei două arbitri.

Spre întărirea celoru de mai susu s'a făcutu trei asemenea contracte și s'au subscrisu de asociați, față fiindu și două martori, spre mai multă încredințare.

București 17 Maiu 1880.

I. R.
V. M.
Ș. L.

Teme.

Două meseriași se întovărășesc, ca să lucreze împreună (ce?). Faceți unu contractu.

Unu contractu de învoelă între arendașu și mai mulți locuitori.

Inscrisuri de datorii.

Inscrisulu este unu felu de învoială, prin care ne obligăm sa în care mărturisim în scrisu, că amu împrumutat bani de la cine-va sa că amu rămasu datoru cui-va pentru lucruri cumpărate. Împrumutătorulu se numesce creditoru; iar primitorulu debitoru (datornicu). Inscrisul trebuie să spuie : suma împrumutată sa datorită, numele creditorulu, mărturisirea că s'au primitu banii, cifra procentelor (dobândei), obligațiunea de a înapoia suma, timpul, când se va

face acésta (scadența), locul și data, semnătura (cu mâna proprie) a debitorului. D. e. :

Inscrisă

Trei sute lei (No. 300) amă luată cu împrumutare astă-zi de la d-lă George Constantinescu, arendașu, pe care bană mă obligă a'î răspunde după doi ani de astăzi înainte, cu procentele anuale de cinci la sută.

Chiriță Iónă.

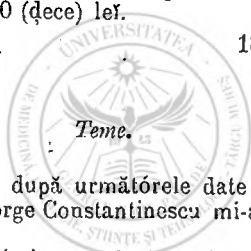
1879 Aprilie 14
Zimnicea.

.Altă înscrișă.

Adeverescă printr'acésta, că amă rămasă datoră d lui N. N. ne-guțătoră, suma de 65 lei, adecă șese-deci și cinci de lei pentru marfă de brașovenie, ce mi-a dată, și mă obligă a'î răspunde acésta sumă în rate lunare de câte 10 (dece) lei.

Ștafană Căldrașu.

1873 Maiu 1
Cucuteni.

1. Schimbă înscrișulă după următoarele date :

a) D-lă George Constantinescu mi-a împrumutată.—Eu mă obligă...

b) Amă primită... acésta sumă....

c) Mărturisescă că... și mă obligă...

2. Gavrilă Porumbă a cumpărată la 17 Septembrie 188... de la Vin-tilă Mărăcine, îngrijitoră de moșie ; 40 chile de orđă a 3 galbeni și 10 lei ; 20 chile ovășă. câte 2 galbeni și 5 lei chila ; 18 chile grău cu câte 4 gaiben și șese lei chila. Se obligă a plăti jumătate din suma totală la Crăciună anulă curentă, iar restulă de... la 3 Februarie anulă viitoră.

Fă despre acésta ună înscrișă. Mai întâiă socotesce fie-cape con-deiă (feliă) și apoi scrie în adeverință.

II. ACTE PUBLICE.

Acte publice se numescă acele acte, cari pornescă de la o autoritate publică sau cari suntă adresate de către o per-sônă unei autorităăi publice și potă fi vedute și citite de către ori cine.

Aceste acte suntă : a) **Procesulă-Verbală**, b) **Petiția**, c) **Raportulă**, d) **Ordinulă și adresa**.

a) Procesul Verbal.

Procesul-Verbal este o încheiere făcută de către o autoritate sau de către mai multe persoane, cari se constituiesc în autoritate. Acest act are drept scop, ca să constate un fapt petrecut sau o hotărîre luată. Procesul-Verbal trebuie să fie scurt, clar și precis, chiar și atunci, când ar fi vorba de lucruri, ce ar putea fi privite dintr'un punct de vedere poetic sau didactic, de orice trebuie să scim, că acest act se face pentru aceia, cari îl făc, și prin urmare ei n'au trebuință de explicațiunile sau de cuvinte măestrite spre a înțelege un lucru, pe care îl constată ei însuși.

În ori ce proces-verbal să se arate timpul și locul, unde s'a încheiat, să se spună persoanele, cari au fost față la încheierea lui, să se descrie precis scopul sau împrejurarea pentru care s'a încheiat; apoi să se înșire lucrurile petrecute sau hotărîrile luate, într'un mod exact și așa după cum ele s'au urmat. D. e.:

Proces Verbal

Adi, 23 Septembrie anul 1883, noi membri consiliului de administrație al societății..... întrunindu-ne în localul acestei societăți, am luat următoarele deciziuni:

1. Să se.. etc. etc.
2. Am hotărît ca... etc. etc.

Pentru care am încheiat acest proces-verbal subsemnat cu mâna noastră proprie.

(Urmeză semnăturile membrilor prezenți)

Temă.

N. N. a aruncat gunoiul în stradă. A mai vădită acesta și R. V. S. P. și T. N. Faceți un proces verbal ca din partea unui comisar polițienesc.

b) Petițiunea.

Ori-ce comunicare adresată din partea unei persoane private către o autoritate publică, și în special când cere ceva, se numește **petițiune**. Petițiunea o facem în formă de scrisoare și nu suntem ținuți a o scrie numai într'un stil oficial, ci putem, după natura lucrului, să o scriem chiar într'un stil poetic.

Orî-ce petițiune pôte fi împărțită în patru puncte.

- 1) Petiționarul arată punctul de plecare al cererei sale.
- 2) În partea a doua arată cererea sa.
- 3) În a treia dă cuvintele pe cari își rezămă cererea.
- 4) Și în cele din urmă pune ca concluziune încă odată cererea sa.

De și petițiile nu se scriu numai într'unu stilu oficialu, totuși ele trebuiesc să fie scurte, legibile (citețe) și cu îngrijire făcute în ceea ce privesce forma din afară. Se alege pentru petiții hârtie de scrisă și se lasă așa numitele locuri de respectu. D. e. :

Domnule Sub-Prefectă,

Vitele sub semnaților locuitorî din comuna..... trecendă din nebăgarea de sémă a păzitorului pe moșia arendașului D-lă N. I. aă fostă închise. Fiindă însă, că arendașul ne cere pentru fie-care capu de vită o sumă peste măsură mare, de aceea vă rugămă să bine-voiți a rindui o cerce-tare la fața locului spre a se dovedi paguba făcută, pe care apoi la rindul nostru o vom plăti.

Primiți vă rugămă, Domnule sub-prefectă, încredințările deosebitei noastre slime.

Data

(Semnăturile)

Domniei Sale

Domnului Sub-prefectă ală Plășei.....

Teme.

1. Ionescu a împrumutată o sumă de 50 lei de la N. pe unu termenă de 6 luni; dar neputendă-o plăti, N. vrea să-lă tragă în judecată și face o petițiune către judecătorul de pace.

2. R. face o petițiune, prin care chiamă în judecată pe D... chiri-așul său, pentru chiria ce acesta n'a plătită pe semestrul de la Sf George până la Sf. Dumitru.

3. Luț C. i s'aă furatū mai multe lucruri în nóptea de 13 Noembre; elū faee acésta cunoscutū comisarului colórei printr'o petiție.

4. D... cere să i se legalizeze procura dată fratelui său pentru a-i putea închiria casele sale din orașul X.

c. Raportulū.

Raportulū este o dare de sémă făcută de către o autoritate la adresa altei autorităi superioare (de ex. când sub-prefectulū se adresază către prefectū etc.). Obicnuitū rapor-

tul se face în formă epistolară, și trebuie să fie scurt, clar și precis, scris într'un stil oficial, fără frase pompoase și fără orî-ce alte expunerî de përerî ale celui ce-l face.

Când materia raportului e foarte importantă și raportorul crede de cuviință a-și expune mai pe larg pãrerile, atunci își face raportul în formă de **memorand**. Memorandul însă, nu intră între actele oficiale, ci trebuie primit din punctul de vedere didactic, fiindcă este mai mult o dare de sémă de un caracter științific.

Raporul dă materia întocmai ca și procesul-verbal, cu singurã deosebire, că raportul se adresază la o persoană sau la o autoritate hotărîtă. Afarã de acesta, șirul lucrurilor nu se pune ca în procesul-verbal astu-fel cum s'a urmat, ci raportul pöte să-și împartă materia, după cum i se pare lui mai potrivit.

d) Ordinul și adresa.

Ordinul și adresa suntu nisce comunicãri în scris, făcute între douë autorități deosebite și anume: ordin nimum comunicarea făcută de către o autoritate altei autorități subordonate (prefectului către suprefect), iar adresă nimum comunicarea făcută unei autorități coordonate (un subprefect către alt subprefect).

Atât ordinul cât și adresa se fac în formă de scrisore întocmai ca raportul și în termeni scurți, clari, precizi și cu deosebire cuviincioși.

Une-ori adresele sau ordinele sunt în formă de circulară. În astu-fel de casu se obiçnuiesce ca aceste acte să nu fie adresate la o singurã persoană, ci la mai multe, și suntu scrise în a treia persoană.

La ordin, la adresă și la raport se pune în josul paginei întâia adresă autorității, ce are să le primescă.

Observare generală. Spre a ajunge la o desteritate öre care în lucrul stilistic este de neapãratã trebuință, nu de a învăța regulile stilistice pe din afară, ci de a se trata cu școlarii, în continuu tóte modelele de stil, atât după conținut cât și după formă și numai după aceea să se procedă treptat la lucrul liber. Astu-fel școlarii vor scöte ei însile regulile stilistice, cari sunt puse în carte numai pentru a fi repetate, după ce vor fi fost aflate din analisarea modelelor date.